

Finländsk litteraturkritik möter feministisk fantasy

Mottagandet av Maria Turtschaninoffs *Krönikor från Röda klostret*-trilogi

Linnéa Holmberg 41612

Avhandling pro gradu i litteraturvetenskap

Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi

Handledare: Maria Lassén-Seger

Åbo Akademi 2024

This work is licensed under [Attribution 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Åbo Akademi – Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Litteraturvetenskap	
Författare: Linnéa Holmberg	
Arbetets titel: Finländsk litteraturkritik möter feministisk fantasy. Mottagandet av Maria Turtschaninoffs <i>Krönikor från Röda klostret</i> -trilogi	
Handledare: Maria Lassén-Seger	
<p>Abstrakt:</p> <p>Den här avhandlingen undersöker det finländska mottagandet av Maria Turtschaninoffs romantrilogi <i>Krönikor från Röda klostret</i>, som omfattar romanerna <i>Maresi</i> (2014), <i>Naondel</i> (2016) och <i>Breven från Maresi</i> (2018). Syftet är att analysera om och i så fall hur finländska recensenter förhåller sig till trilogins feministiska tematik, vilket sker med särskild fokus på hur det könskodade Röda klostret samt systerskap och patriarkalt våld behandlas i litteraturkritiken. Med hjälp av feministisk teori i kombination med forskning om litteraturkritik och feministisk fantasy granskar jag om recensenterna kommenterar trilogins feministiska tematik, om de använder sig av feministiska begrepp och om de placerar verken i en feministisk kontext. Min analys av litteraturkritiken stödjer sig därför på feministiska teoretiska begrepp såsom könskodad plats, särartsfeminism, separatism, könsessentialism, systerskap, matriarkat, radikalfeminism, patriarkalt våld, mäns våld mot kvinnor, sexualiserat våld och patriarkat. (Humm 2003, Friberg 2005, Gunnarsson Payne 2006, Österlund 2017) Analysen visar att nästan alla recensenter uppmärksammar trilogins feministiska tematik, även om infallsvinklarna är olika. Genom att använda sig av feministiska begrepp, presentera feministiska synsätt, uppmärksamma könsroller i diskussioner om plats och våld samt kommentera den feministiska fantasytradition som trilogin ingår i, visar studien både att och hur de allra flesta recensenter noterar och ingående diskuterar trilogins feministiska tematik. Studien synliggör därmed hur feministisk fantasy litteratur för unga läsare uppfattats av recensenter under 2010-talet samt ger ett bidrag till en fördjupad syn på Turtschaninoffs författarskap.</p>	
Nyckelord: Maria Turtschaninoff, litteraturkritik, mottagande, <i>Maresi</i> , <i>Naondel</i> , <i>Breven från Maresi</i> , <i>Krönikor från Röda klostret</i> , feministisk fantasy, feminism, könskodad plats, systerskap, patriarkalt våld	
Datum: 22.2.2024	Sidoantal: 78

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte och definitioner	2
1.2 Avhandlingens disposition	3
2. Bakgrund och tidigare forskning.....	4
2.1 Litteraturkritikforskning och litteraturkritikens roll i 2000-talets dagspress	4
2.2 Feministisk fantasy.....	9
2.3 Maria Turtschaninoffs författarskap.....	12
2.4 <i>Krönikor från Röda klostret</i> -trilogin.....	14
3. Material och avgränsningar.....	15
4. Teori och metod	19
4.1 Könskodad plats, särartsfeminism, separatism och könsessentialism.....	19
4.2 Systerskap, radikalfeminism och matriarkat	22
4.3 Mäns våld mot kvinnor, sexualiserat våld, hedersvåld och patriarkatet	27
5. Ett mottagande som synliggör Röda klostret som en könskodad plats	30
6. En litteraturkritik som uppmärksammar solidariskt sisterskap	43
7. Recensenter som problematiserar patriarkalt våld	50
8. Avslutande diskussion.....	65
Litteraturförteckning	72

1. Inledning

”I Finland har *Maresi* inte klassats som en feministisk bok – det är helt enkelt en bok som handlar om kvinnor. I England har den däremot marknadsförts med trippelt ’f’: finländsk feministisk fantasy.”¹ Denna iakttagelse gjorde kulturjournalisten Heidi Hakala i en artikel i samband med att den finlandssvenska författaren Maria Turtschaninoff gav ut sin roman *Naondel* (2016), uppföljaren till den internationellt framgångsrika *Maresi* (2014). Hakalas artikel redogör för Turtschaninoffs och *Maresis* framgång i England med fokus på vad Turtschaninoff representerar som finländsk författare i ett brittiskt sammanhang. Artikeln publicerades i flera finlandssvenska dagstidningar, bland annat *Hufvudstadsbladet*, *Åbo Underrättelser*, *Vasabladet* och *Västra Nyland*. Hakalas artikel fängade mitt intresse och hennes iakttagelse väckte hos mig frågan om huruvida detta kunde stämma. Hade verkligen de finländska recensenterna undgått att uppmärksamma trilogins feministiska tematik? Eller skiljer sig den finländska bokmarknaden så pass mycket från den engelska att en feminismetikett blir överflödigt?

Turtschaninoff är själv i sina uttalanden kluven till att hennes verk förses med en feministisk etikett. Som uttalad feminist är det självklart för henne att skriva om frågor som engagerar, men själv anser hon att det är berättelsen som är huvudfokus i hennes verk och inte den feministiska tematiken.² Turtschaninoff blir ofta tillfrågad i media om huruvida hennes böcker är feministiska eller inte. Hon svarar ofta i samma banor, som hon bland annat gjorde under ett skolbesök då fick hon frågan om det finns en uttalad tanke om att böckerna ska vara feministiska:

Nej. Jag säger som en av mina författarförebilder Ursula K. Le Guin: "I don't speak message. I speak story" ("Jag talar inte budskap. Jag talar berättelse"). Jag kan inte skriva med en uttalad agenda, då blir det politiska manifest, men jag skriver om det som är viktigt för mig och det är helt okej att läsa böckerna som feministiska, men det är reducerande att bara se dem som det.³

Det är en välkänd strategi av kvinnliga författare att inte vilja se sina verk etiketterade. Här handlar det alltså om en dubbel dynamik: dels vad texten gör och gestaltar, dels hur författaren tar del av bokmarknaden och navigerar sin författarpersona och sitt arv.

---

¹ Heidi Hakala, "Finlandssvensk fantasy erövrar England", *Åbo Underrättelser*, 30.09.2016, s. 19.

² Hakala 2016, s. 19.

³ Pär Jonasson, "Berättelsen i centrum för Turtschaninoff", *Österbottens tidning*, 15.11.2018, s. 13.

Hakalas artikel gav mig impulsen att undersöka hur mottagandet av Turtschaninoffs *Krönikor från Röda klostret*-trilogi (2014–2018) har sett ut, genom att närmare studera hur den recenserats i Finland. Eftersom romanerna *Maresi* (2014), *Naondel* (2016) och *Breven från Maresi* (2018) utgör en helhet anser jag att det är motiverat att analysera hur hela trilogin recenserats.

1.1 Syfte och definitioner

I den här avhandlingen undersöker jag finlandssvenska och finska recensioner av verken i Maria Turtschaninoffs romantrilogi *Krönikor från Röda klostret*, som omfattar romanerna *Maresi*, *Naondel* och *Breven från Maresi*. Avhandlingens syfte är att undersöka hur recensenter av Maria Turtschaninoffs trilogi förhåller sig till dess feministiska tematik. Jag utgår från hur det könskodade Röda klostret samt systerskap och patriarkalt våld behandlas i recensionerna. Jag arbetar utgående från följande frågeställningar: Uppmärksammar litteraturkritiken den feministiska tematik som genomsyrar *Krönikor från Röda klostret*-trilogin, och om den gör det – hur? Kommenterar recensenten den feministiska tematiken, använder sig recensenten av feministiska begrepp och placerar recensenten verken i en feministisk kontext?

I denna avhandling använder jag begreppen *litteraturkritik*, *recensioner* och *mottagande* synonymt, medan jag skiljer dem från anmälningar – som jag inte inkluderat i mitt material. Med *anmälan* menar jag en kortare text som främst refererar bokens handling, i stil med lästips och referat, men som saknar den tolkande och värderande egenskap som kännetecknar litteraturkritiken. Även om en åtskillnad ibland kan göras mellan recensionen som en mellanlång text och kritiken som en mer omfattande text,⁴ väljer jag att se dem – och i förlängningen recensenter och kritiker – som synonyma för den språkliga variationens skull. *Mottagande*, som även kan kallas *reception*, används ofta synonymt med litteraturkritik trots att litteraturkritiken bara är en del av mottagandet, som också inbegriper artiklar, intervjuer, prismotiveringar och dylikt.⁵ Trots att min analys främst fokuserar på litteraturkritiken använder jag mig av mottagande då jag även hänvisar till artiklar och intervjuer för att bredda mitt resonemang. I mer omfattande studier av litteraturkritik är det vanligt att följa

---

⁴ Lina Samuelsson, *Kritikens ordning: Svenska bokrecensioner 1906, 1956, 2006* [diss.], Karlstad: Bild, text & form 2013, s.11, <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kau:diva-27225>.

⁵ Johan Svedjedal, ”Kritiska tankar: Om litteraturkritiken”, *Litteraturens offentligheter*, Torbjörn Forslid & Anders Ohlsson (red.), Lund: Studentlitteratur, 2009, s. 158.

individuella kritiker eller fokusera på olika årtal och tidsperioder⁶, men för denna avgränsade avhandling har jag valt att fokusera specifikt på finländska recensioner av Maria Turtschaninoffs trilogi.

1.2 Avhandlingens disposition

Avhandlingen är indelad i åtta kapitel. Det första introducerar avhandlingens utgångspunkt, syfte och disposition samt definitioner av de centrala begreppen recension, litteraturkritik och mottagande. Det andra kapitlet presenterar relevant forskning om litteraturkritik och redogör för diskussionen rörande recensionsutrymmet i finländsk dagspress på 2000-talet. Vidare diskuterar jag relevant forskning om feministisk fantasy och kvinnliga hjältar inom fantasy-litteraturen. Därefter redogör jag för Maria Turtschaninoffs författarskap och ger en översikt av den forskning som finns om hennes verk. Det andra kapitlet avslutas med att kortfattat presentera handlingen och den centrala tematiken i *Krönikor från Röda klostret*. I det tredje kapitlet ger jag en översikt av de recensioner som utgör avhandlingens primärmaterial och de avgränsningar som varit nödvändiga. Materialurvalsprocessen och de sökmetoder jag använt samt en kort beskrivning av de dagstidningar, tidskrifter och den kulturjournalistik på nätet som recensionerna ingår i och en kort diskussion kring vilka faktorer som inverkar på recensenten och recensionen följer därefter. Det fjärde kapitlet redogör för de teorier och metoder jag använder mig av i min analys av recensionsmaterialet. Avhandlingen kombinerar teorier gällande feministisk fantasylitteratur utgående från feministisk teori om könskodade platser, systerskap och våld mot kvinnor. Det femte, sjätte och sjunde kapitlet omfattar avhandlingens analyskapitel, där jag analyserar recensionsmaterialet med hjälp av teorier om feministisk fantasy, könskodade platser, systerskap och patriarkalt våld för att få syn på vilka feministiska drag hos trilogin som recensenterna belyser. Kapitel fem undersöker hur recensenterna kommenterar den könskodade platsen och om de uppmärksammar den feministiska fantasy-tradition som romanerna ingår i. Kapitel sex fokuserar på om och hur recensenterna diskuterar systerskap och kvinnlig gemenskap i trilogin. Kapitel sju granskar recensenternas sätt att diskutera patriarkalt våld i sina recensioner. I det åttonde kapitlet

---

⁶ Se bland annat Per Rydén, *En kritikers väg: studier i Oscar Levertins litteraturkritik 1883–1896*, Malmö: Gleerups 1974; Per Rydén, *En kritikers värderingar: studier i Oscar Levertins litteraturkritik 1897–1906*, Malmö: Gleerups 1977; Roger Holmström, *Karakteristik och värdering: studier i finlandssvensk litteraturkritik 1916–1929* [diss.], Åbo: Åbo Akademis förlag 1988; Bengt Landgren, *Sten Selander: lyrik och litteraturkritik 1916–1957*, Hedemora: Gidlunds förlag 2009; Åsa Arping, *"Hvad gør væl namnet?": anonymitet och varumärkesbyggande i svensk litteraturkritik 1820–1850*, Göteborg: Makadam 2013; Samuelsson 2013.

sammanfattar jag resultaten av min analys, för en avslutande diskussion samt ger förslag på vilka framtida forskningsfrågor min avhandling gett upphov till.

2. Bakgrund och tidigare forskning

I detta kapitel presenterar jag inledningsvis litteraturkritikforskningen och för sedan en diskussion om litteraturkritikens roll i finländsk dagspress på 2000-talet. Därefter diskuterar jag centrala begrepp, teorier och föregångare inom feministisk fantasy. Avslutningsvis introducerar jag Turtschaninoffs författarskap och den forskning som utförts om hennes verk samt ger ett kort referat av *Maresi*, *Naondel* och *Breven från Maresi*.

2.1 Litteraturkritikforskning och litteraturkritikens roll i 2000-talets dagspress

Att undersöka litteraturkritik är en del av litteraturforskningen. Inom litteraturkritikforskning på svenska är litteraturforskaren Johan Svedjedal (1956-) en pionjär.⁷ Enligt Svedjedal, som specialiserat sig på litteratursociologi och kritik, är litteraturkritiken en del av den litterära offentligheten och den litterära institutionen. Han definierar den litterära offentligheten som det utrymme ”där litteraturen bedöms och debatteras” och den litterära institutionen som ”de samhälleligt bestämda villkoren för litteraturen”.⁸ Svedjedal menar med detta att litteraturkritiken har en viktig roll då den formar litteraturens villkor och möjliggör diskussion. Han exemplifierar med att normerna inom den litterära institutionen skapas, tolkas och förmedlas av litteraturkritikern. Recensioner är en genre för sig, men de måste skrivas på journalistiska villkor för att passa in i tidningsvärlden. Svedjedal räknar upp flera sådana villkor: recensioner granskas, redigeras och förkortas av redaktionen, de har ett förbestämt omfång och skrivs ofta under tidspress, sällan får recensenten själv rubrikätta recensionen och författarens status kan påverka vad recensenten kan och får skriva.⁹

Flera senare svenska litteraturkritikforskare hänvisar till Svedjedal och hans resonemang i sin forskning. En av dem är Lina Samuelsson, som i sin doktorsavhandling granskar svensk litteraturkritik som skrivits under tre separata årtal: 1906, 1956 och 2006.¹⁰ Genom att undersöka litteraturkritiken över en bred tidsperiod får Samuelsson en översikt som synliggör mönster och sammanhang i kritiken som annars skulle förbises. Samuelsson använder sig av

---

⁷ Svedjedal 2009.

⁸ Svedjedal 2009, s. 158.

⁹ Svedjedal 2009, s. 159.

¹⁰ Samuelsson 2013.

Nationalencyklopedins definition av kritik som ”ett i massmedier utvecklat sätt att beskriva, tolka och värdera konstverk” och jag utgår ifrån samma definition i min avhandling.¹¹

Samuelsson påpekar att recensioner traditionellt hittas i massmedier, vilket därmed innebär att de har potential att nå många läsare. Med massmedia syftar hon främst på dagspress och tidskrifter, vilket även är det material jag främst fokuserar i min studie av mottagandet av Turtschaninoffs trilogi. Därtill inkluderar jag – med tanke på att dagens kulturjournalistik allt oftare publiceras på digitala plattformar – etablerad kulturjournalistik på nätet. När jag refererar till min materialhelhet – recensioner i tidningar, tidskrifter och på nätet – använder jag begreppen dagspress och massmedia.

Samuelsson inleder sin avhandling med konstaterandet att recensionen ”är ett av det litterära verkets första möten med offentligheten.”¹² Recensionen har, enligt henne, en svår uppgift då den ska inkludera en grad av expertis, vara underhållande och nå sin publik – men ändå inte vara för elitistisk, snobbig eller lättsam. Samuelsson påpekar att recensionen ”skrivs för dagen men ska gärna hålla även i ett historiskt perspektiv”, vilket innebär att recensionen blir ett värdefullt tidsdokument då den reflekterar tiden och samhället den är skriven i.¹³

Litteraturkritik har funnits med i dagspressen sedan 1700-talet, då den blev den mest betydelsefulla kanalen för litteraturkritik. Sedan dess ”har tidskrifter och tidningar sett som en av sina uppgifter att ta ställning till den nytugivna litteraturen.”¹⁴ I likhet med Svedjedal begrundar Samuelsson litteraturkritikens uppgifter. En av dem är kontextualisering, det vill säga att litteraturkritiken relaterar verket till dess politiska, historiska eller biografiska kontext, vilket Samuelsson konstaterar att inte alltid sker. Samuelsson betonar även litteraturkritikens nyhetsfunktion. Vanligen är det ett nytugkommet verk som granskas och i mån av möjlighet ska recensionen publiceras i samband med verkets utgivning. Med tanke på mängden böcker som publiceras har recensionen också konsumentupplysning som en uppgift.¹⁵

Eftersom jag analyserar de feministiska aspekterna i recensioner av *Maresi*, *Naondel* och *Breven från Maresi* är det relevant att reflektera över hur feministisk teori och genusperspektiv har använts inom tidigare forskning om litteraturkritik. Samuelsson konstaterar att en del äldre litteraturkritik har granskats ur ett feministiskt perspektiv och

---

¹¹ *Nationalencyklopedin*, kritik, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/kritik> (hämtad 26.01.2023).

¹² Samuelsson 2013, s. 9.

¹³ Samuelsson 2013, s. 9.

¹⁴ *Nationalencyklopedin*, kritik, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/kritik> (hämtad 26.01.2023).

¹⁵ Samuelsson 2013, s. 10.

exemplifierar med Åsa Arping, som undersökt litteraturkritik från 1800-talet ur ett genusperspektiv i *Den anspråksfulla blygsamheten* (2002), och Gunilla Domellöf, som undersökt 1900-talets litteraturkritik utifrån feministisk teori i *Mätt med främmande mått* (2001).¹⁶ Samuelsson hänvisar även till Elaine Showalters feministiska syn på litteraturkritik i *A Literature of Their Own. British Women Novelists from Brontë to Lessing* (1977), som belyser dubbelmoralen hos litteraturkritiker som hyllar egenskaper i manliga författares verk och har motsatta förväntningar på verk av kvinnliga författare. Showalter konstaterar att kritikerna i första hand ser kvinnliga författare som kvinnor, medan författaryrket kommer i andra hand.¹⁷ Enligt mig är Showalters teori främst lämplig i analys av äldre litteraturkritik, eftersom den uppvisar större skillnader i behandlingen av manliga och kvinnliga författare.

Även Tomi Riitamaa, som i sin doktorsavhandling analyserar den finlandssvenska litteraturens mottagande i Sverige, stöder sig på Svedjedals litteratursociologiskt orienterade teorier och angreppssätt.¹⁸ Riitamaas sammanläggningsavhandling består av fyra artiklar, som publicerats mellan 2015 och 2019, och avhandlingens teoretiska upplägg sammanför en mängd olika teorier och metoder från olika traditioner och discipliner. Riitamaa konstaterar att det finns en tradition inom litteratursociologin att närma sig sitt forskningsobjekt med en kombination av olika teorier och metoder, vilket lämpar sig väl för att undersöka litteraturkritik. Avhandlingens forskningsfråga – hur blir den finlandssvenska litteraturen mottagen i Sverige? – resulterar i en komplex översikt av den finlandssvenska litteraturen i Sverige. Riitamaas resultat spräcker myter och uppfattningar som länge funnits om den finlandssvenska litteraturens position och mottagande i grannlandet. Han visar exempelvis att alla svenska kritiker inte problematiserar det finlandssvenska språkbruket, att utgivningen av delupplagor av finlandssvensk litteratur inte har minskat i Sverige och att den finlandssvenska litteraturen behandlas flitigare i svensk litteraturhistorieskrivning än man tror i Finland.

På finlandssvenskt håll har under 2000-talet också Julia Tidigs och Mia Österlund studerat litteraturkritik. I en av två artiklar undersöker Tidigs litterär flerspråkighet i två finlandssvenska romaner utifrån deras mottagande i finlandssvenska publikationer.¹⁹ Hon

---

¹⁶ Samuelsson 2013, s. 15.

¹⁷ Samuelsson 2013, s. 45f.

¹⁸ Tomi Riitamaa, *Isolerat och övergivet nationsfragment, hänsynslöst ihjältiget?: Studier i den finlandssvenska litteraturens position och predikament i Sverige* [diss.], Helsingfors: Helsingfors universitet 2021, <http://hdl.handle.net/10138/334552>.

¹⁹ Julia Tidigs, "Litteraturens språkvariation, kritiken och det finlandssvenska rummets gränser: Kim Weckströms *Sista sommaren*, Kjell Westös *Drakarna över Helsingfors* och debatten om Finlandiapriset 1996", *Språkmöten i skönlitteratur: Perspektiv på litterär flerspråkighet* vol. 6, Siv Björklund och Harry Lönnroth (red.), Vasa: Vakki Publications 2016, s. 55–72, <http://hdl.handle.net/10138/308662>.

analyserar recensionerna av Kim Weckströms roman *Sista sommaren* (1996) och Kjell Westös roman *Drakarna över Helsingfors* (1996) i samband med debatten om Finlandiapriset 1996 som fördes i media, för att se hur recensenterna uttrycker sig om språkvariationen i romanerna. Tidigs visar att recensenterna anser Weckströms språkbruk vara mera kontroversiellt, medan Westös språkbruk är mera lättsmält. Tidigs studie av romanernas mottagande blottlägger hur olika recensenterna upplever språkvariationen i respektive roman och drar flera slutsatser på basis av sina fynd. Ett viktigt fynd är att recensenterna diskuterar identifikation och identitetspolitik, vilket inte förekommit i tidigare i recensioner av litteratur med språkvariation.²⁰ I den andra artikeln studerar Tidigs mottagandet av två nordiska romaner – Adrian Pereras *Mamma* (2019) och Marjaneh Bakhtiaris *Kan du säga schibbolet?* (2008) – med flerspråkighet som ingång och konstaterar att bägge romaner fått ett positivt mottagande men på helt olika grunder.²¹ Recensionerna av Bakhtiaris roman fokuserar på innehållet och recensenterna kommenterar knappt flerspråkigheten, vilket osynliggör författarens språkliga strategier. De finlandssvenska recensenterna diskuterar däremot utförligt flerspråkigheten i sina recensioner av Pereras roman, vilket Tidigs menar beror på ”att språkfrågan är och har varit så central för finlandssvensk litteratur” och att recensenter som bor i Finland finner det mera självklart att reflektera kring flerspråkighet på grund av landets officiella tvåspråkighet.²² Tidigs uppmärksammar även hur författarnas egna uttalanden påverkat romanernas mottaganden, då Bakhtiari i högre grad än Perera kommenterat sin roman och dess innehåll i media.²³ Tidigs forskningsartiklar visar hur litteraturkritik kan fungera som en fruktbar ingång till en djupare förståelse av hur litterära verk resonerar i sin samtid, vilket också jag strävar till i denna studie av mottagandet av Turtschaninoffs trilogi.

I antologin *Novel Districts: Critical Readings of Monika Fagerholm* (2016) granskar Österlund mottagandet av Monika Fagerholms roman *Lola uppochner* (2012) i ljuset av mottagandet av Fagerholms tidigare romaner.²⁴ Hon synliggör hur recensenter

---

²⁰ Tidigs 2016, s. 70.

²¹ Julia Tidigs, ”Litterär flerspråkighet i litteraturkritiken: Mottagandet av Marjaneh Bakhtiaris *Kan du säga schibbolet?* och Adrian Pereras *Mamma*”, *Tanke/världar: Studier i nordisk litteratur*, Hilda Forss, Hanna Lahdenperä och Julia Tidigs (red.), Helsingfors: Helsingfors universitet 2022, s. 166–186, <http://hdl.handle.net/10138/347518>.

²² Tidigs 2022, s. 182.

²³ Tidigs 2022, s. 181.

²⁴ Mia Österlund, ”’A Work You Cannot Explain, Only Experience’: The Struggle with Readability in the Reception of Monika Fagerholm’s Novel *Lola uppochner*”, *Novel Districts: Critical Readings of Monika Fagerholm*, Kristina Malmio och Mia Österlund (red.), Helsingfors: Finnish Literature Society 2016, s. 134–154. DOI: <https://doi.org/10.21435/sflit.9>.

uppmärksammat paralleller mellan Fagerholms verk, samt hur de i hög grad kommenterar hela Fagerholms författarskap. Studien visar hur kritikerkåren indelas i två läger. Det ena omfamnar Fagerholms unika skrivsätt och synvinklar medan det andra irriteras av de krav som Fagerholms romaner ställer på läsaren.²⁵ Österlunds studie visar hur litteraturkritiskforskning kan fördjupa kunskapen om ett författarskap och har därmed fungerat som inspiration för min studie av mottagandet av Turtschaninoffs verk och författarskap.

Samuelsson, Riitamaa, Tidigs och Österlund analyserar alla litteraturkritik som skrivits om vuxenlitteratur. Därmed kan konstateras att det främst är den finlandssvenska vuxenlitteraturen som har studerats, medan den finlandssvenska barnlitteraturkritiken fortfarande är föga undersökt. Denna studie ska därför ses som ett bidrag till ökad kunskap om barn- och ungdomslitteraturkritiken i Svenskfinland på 2000-talet.²⁶

Under 2000-talet har litteraturkritikens förutsättningar drastiskt förändrats, vilket direkt påverkar min studie av mottagandet av Turtschaninoffs trilogi. Framför allt har recensionsutrymmet i dagspressen minskat under 2000-talet, vilket bland annat Marit Lindqvist konstaterar i en utredning om konstkritiken i Svenskfinland 2020–2022: ”Trenden med färre recensioner till förmån för annan typ av kulturjournalistik är inte enbart ett fenomen i finlandssvensk dagspress — samma tendens har man också kunnat se på andra håll i till exempel Norden.”²⁷ I detta föränderliga medielandskap är det alltså ingen självklarhet att alla nya böcker får en recension. I recensionssammanhang har därtill barn- och ungdomslitteraturen en annorlunda position och uppmärksammas på andra villkor än annan litteratur.²⁸ På grund av att den finlandssvenska skönlitterära utgivningen fortfarande har hög prioritet inom finlandssvenska medier samt är begränsad till sin volym, recenseras den förhållandevis flitigt. Situationen för den mer omfattande finskspråkiga utgivningen är radikalt annorlunda. I den finskspråkiga dagspressen har utrymmet för litteraturkritik särskilt för barn- och ungdomslitteratur minskat rejält, vilket Päivi Heikkilä-Halttunen och Tuukka

---

²⁵ Österlund 2016, s. 150.

²⁶ Min pro gradu avhandling är knuten till projektet *Tippelill – den svenska barnlitteraturkritiken och -forskningen på svenska i Finland 1850–2020* finansierat av Svenska Litteratursällskapet i Finland och placerat vid litteraturvetenskap vid Åbo Akademi, 2022–2026.

²⁷ Marit Lindqvist, *Konstkritik för samtid och framtid i Svenskfinland: En utredning av projektet Kritikbyrån 2020–2022*, Kritikbyrån 2022, <https://frilanskritiker.com/2022/09/27/undersokning-om-kritikbyran-lyfter-fram-att-projektet-behovs-ocks-a-i-framtiden/> (hämtad 5.1.2023)

²⁸ Maria Lassén-Seger, ”Befria barnlitteraturen ur databasskuggan! Den digitala arkivforskningens möjligheter”, *Finsk tidskrift* 3–4/2023, s. 71–84.

Sandström anser grunda sig på ett förminskande av barn- och ungdomslitteraturens värde.²⁹ Heikkilä-Halttunen skriver att det är vanligt att litteratur för barn och unga klungas ihop i samlingsrecensioner, vilket innebär att flera barn- och ungdomsböcker presenteras i en översikt istället för att verken skulle få egna uttömliga recensioner.³⁰ Sandström påpekar att litteratur för barn och unga knappt syns i den bredare finskspråkiga kulturdiskussionen idag och att flera barn- och ungdomsboksförfattare – såväl nya som etablerade – kan bli utan recensioner.³¹ Detta är relevant att beakta då verken i Turtschaninoffs *Krönikor från Röda klostret*-trilogi i regel kategoriseras som ungdomsromaner, vilket kan antas inverka på det mottagande de fått.

2.2 Feministisk fantasy

Fantasylitteratur är ett fält med flera olika inriktningar som inte lätt låter sig fångas in i snäva definitioner. För denna avhandling räcker det med att konstatera att Maria Turtschaninoffs trilogi faller inom kategorin ”high fantasy”, vilket innebär att den utspelar sig i en separat mytisk värld.³² I *Fantasy: the Literature of Subversion* (1981) beskriver Rosemary Jackson fantasins och fantasylitteraturens möjligheter samt dess motstånd mot en definition på följande sätt:

Fantasy, both in literature and out of it, is an enormous and seductive subject. Its association with imagination and with desire has made it an area difficult to articulate or to define, and indeed the ‘value’ of fantasy has seemed to reside in precisely this resistance to definition, in its ‘free-floating’ and escapist qualities. Literary fantasies have appeared to be ‘free’ from many of the conventions and restraints of more realistic texts: [...].³³

Precis som Jackson påpekar är fantasy en litteraturkategori som på grund av sin flytande natur är svårdefinierad. Fantasylitteraturen uppvisar också glidande gränser mellan målgrupperna ungdomar, unga vuxna och vuxna. För denna studie har jag bedömt det vara lämpligast att

---

²⁹ Se bland annat Päivi Heikkilä-Halttunen, ”Hei haloo, lastenkirjalla on uutisarvoa – mutta perinteinen kritiikki on silti tärkeää”, *Kritikernytt*, 23.9.2020, <https://www.kritiikinuutiset.fi/2020/09/23/hei-haloo-lastenkirjalla-uutisarvoa-mutta-perinteinen-kritiikki-silti-tarkeaa/#> (hämtad 13.1.2023) och Tuukka Sandström, ”Lastenkirjallisuus ja kuihtuva kritiikki”, *Avain*, 10.11.2022, <https://www.stinfo.fi/tiedote/tuukka-sandstrom-lastenkirjallisuus-ja-kuihtuva-kritiikki?publisherId=64608824&releaseId=69956939> (hämtad 13.1.2023).

³⁰ Heikkilä-Halttunen 2020.

³¹ Sandström 2022.

³² Brian Stableford, *The A to Z of Fantasy Literature* [2005], Scarecrow Press 2009. ProQuest Ebook Central, <http://ebookcentral.proquest.com/lib/abo-ebooks/detail.action?docID=467438> (hämtad 8.11.2023).

³³ Rosemary Jackson, *Fantasy: the literature of subversion* [1981], London: Routledge 2003, ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.vasa.abo.fi/lib/abo-ebooks/detail.action?docID=1460970>, s. 1.

hänvisa till feministiska samt barn- och ungdomslitterära fantasystudier som diskuterar fantasylitteraturens potential att utforska och ifrågasätta rådande normer kring flickskap samt det förtryck som flickor och kvinnor utsätts för.

Anne Cranny-Francis beskriver i artikeln ”The Education of Desire: Utopian Fiction and Feminist Fantasy” hur feministisk och utopisk fantasy utvecklats och fungerar.³⁴ Hon argumenterar för att Jacksons syn på fantasylitteratur är grundläggande för feministisk fantasy med tanke på den omstörtande (eng: subversive) potential feministisk fantasy har och konstaterar vidare att:

Feminist writers claim that the non-mimetic nature of fantasy allows them to construct incidents and characters impossible in realist fiction. They can therefore use fantasy as a way to explore imaginatively both the oppression of women in contemporary society- the situations in which women are oppressed and the stereotypical representations of women (and men) which facilitate this oppression - and new kinds of social organisation which would liberate women from the economic and social oppression they now experience.³⁵

Fantasylitteraturen kan med andra ord utforska kvinnors förtryck i samhället på sätt som realistisk litteratur inte nödvändigtvis kan. När feministiska författare använder sig av den icke-mimetiska fantasylitteraturen kan de inom dess fiktiva värld dekonstruera, justera och förändra patriarkala samhällsstrukturer. På så vis kan de använda sig av fantasylitteraturen som ”a critical practice which has unlimited subversive potential.”³⁶

Att medvetet använda fantasy i politiskt och ideologiskt syfte är utmärkande för utopisk skönlitteratur från slutet av 1800-talet, men traditionen har rötter i antikens Grekland.³⁷ Cranny-Francis menar att den politiska och utopiska fantasylitteraturen under slutet av 1800-talet har likheter med den feministiska fantasy som publicerades under 1970- och 1980-talen.³⁸ Under 1970-talet teoretiserades tanken på fantasygenrens subversiva potential utifrån feministiska influenser och fantasylitteraturen blev en del av feminismens sätt att uppmärksamma orättvisor. På samma sätt som den utopiska fantasylitteraturen blev politisk i

---

³⁴ Anne Cranny-Francis, ”The Education of Desire: Utopian Fiction and Feminist Fantasy”, *The Victorian Fantasists: Essays on Culture, Society and Belief in the Mythopoeic Fiction of the Victorian Age*, Kath Filmer (red.), London: Macmillan 1991, s. 45-59.

³⁵ Cranny-Francis 1991, s. 45.

³⁶ Cranny-Francis 1991, s. 45.

³⁷ Cranny-Francis 1991, s. 45.

³⁸ Cranny-Francis 1991, s. 47.

slutet av 1800-talet fick den feministiska fantasy som skrevs på 1970–1980-talen i uppgift att granska och ifrågasätta verkligheten.

[S]o in the 1970s and 80s feminist fantasy was constructed within a political context, the context of feminism, to perform a subversive act which was the scrutiny of the category of the ‘real’, the recognition of the real as an ideological construct serving the interests of male-dominated socioeconomic and political institutions and practices.³⁹

En av författarna som skrivit feministisk fantasy under den tidsperiod som Cranny-Francis fokuserar på är amerikanska Ursula K. Le Guin. Hon är en av världens mest kända fantasyförfattare och en av Turtschaninoffs största inspiratörer. Senare i avhandlingen återkommer jag till parallellerna mellan Le Guin och Turtschaninoff samt vissa av deras verk.

I studien *Girls Transforming: Invisibility and Age-Shifting in Children’s Fantasy Fiction Since the 1970s* (2013) undersöker Sanna Lehtonen feministisk fantasylitteratur för barn och unga.⁴⁰ Hon observerar att fantasylitteraturen inte har uppmärksammats lika mycket som annan spekulativ fiktion, såsom science fiction, sagor, skräck och gotisk litteratur, inom genusvetenskap och feministisk teori. Lehtonen menar att feminismens förhållandevis låga intresse för fantasy har att göra med fantasygenrens antagna läsare: ”since Henry James’s famous remarks about realism as the serious form of literature, in contrast to frivolous fantasy literature, fantasy has been considered as suitable for less sophisticated readers, that is, children (and in James’s times also women).”⁴¹ Visserligen har feministiska studier av barn- och ungdomslitteratur existerat sedan början av andra vågens feminism på 1960-talet, men teorin har begränsats till att reflektera andra vågens feministiska syn på kön som utgår från: ”that there is something universal or essential about being a girl or a woman – an experience that is shared by all females and that is significantly different from the experience of being a boy or a man.”⁴² Denna generaliserade teoriingång har, enligt Lehtonen, resulterat i förenklande antaganden kring identitet, som att läsande flickor endast identifierar sig med sitt eget kön i litteraturen och att det främst finns ett värde hos karaktärer som förkroppsligar starka (eng. empowered) flickor. Poststrukturalistisk feminism och queerteori har sedan dess utvecklats och nyanserat sätten att utforska feministisk fantasy. Exempelvis granskar

---

³⁹ Cranny-Francis 1991, s. 57.

⁴⁰ Sanna Lehtonen, *Girls Transforming: Invisibility and Age-Shifting in Children’s Fantasy Fiction Since the 1970s*, Jefferson: MacFarland 2013.

⁴¹ Lehtonen 2013, s. 3.

⁴² Lehtonen 2013, s. 4.

författarna i antologin *The Female Fantastic: Gendering the Supernatural in the 1890s and 1920s* (2018) feministisk fantasy med hjälp av feministisk teori och queerteori,⁴³ och i Lori M. Campbells *A Quest of Her Own: Essays on the Female Hero in Modern Fantasy* (2014) analyseras kvinnliga hjältar i fantasy litteraturen med utgångspunkten att förstärka den kvinnliga hjältens självständiga position i litteraturen, i motsats till att jämföra henne med den manliga hjälten.⁴⁴

En central ståndpunkt hos de flesta som närmar sig feministisk fantasy teoretiskt är, som också Lehtonen konstaterar, att fantasygenren ger författare ”a field where they can reimagine societal structures, norms and conventions related to gender.”⁴⁵ Men även om fantasy är en genre som öppnar upp många möjligheter och inte låter sig trängas in i snäva definitioner förekommer det andra begränsningar för, och förväntningar på, fantasy för barn och unga. Lehtonen poängterar att barn- och ungdomslitteraturen ”is an institutionally constrained form of socialization and is of massive importance educationally, intellectually, socially and financially.”⁴⁶ Författarens, redaktörens och förlagets värderingar och ideologier kan därför krocka med varandra och resultera i en paradox där barn- och ungdomslitteraturen samtidigt reflekterar konservativa värderingar och uttrycker ett omstörtande budskap.⁴⁷ En sådan paradox kan också noteras i recensionerna av Turtschaninoffs trilogi, särskilt vad gäller *Naondel*, vilket jag återkommer till i analysen.

2.3 Maria Turtschaninoffs författarskap

Maria Turtschaninoff (f. 1977) är i skrivande stund en av Svenskfinlands populäraste författare. Hon har skrivit nio böcker, varav åtta har varit helt egna böcker och sju av dem riktar sig till yngre läsare. Turtschaninoff inledde sin författarkarriär med kokboken *Min mat och mammas* (2006), som hon skrev tillsammans med sin mamma Christine Saarukka, men steg sedan in i den finlandssvenska fantasytraditionen med sin första barnbok *De ännu inte valda* (2007). I sina följande böcker *Arra: Legender från Lavora* (2008), *Underfors* (2010), *Anaché: Myter från akkade* (2012) och slutligen *Krönikor från Röda klostret*-trilogin (2014–2018), som vanligen kategoriseras som ungdomsböcker, har Turtschaninoff främst fortsatt

---

⁴³ Lizzie Harris McCormick, Jennifer Mitchell & Rebecca Soares, *The Female Fantastic: Gendering the Supernatural in the 1890s and 1920s*, New York: Routledge 2018. DOI: <https://doi-org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.4324/9781351107792>.

⁴⁴ Lori M. Campbell, *A Quest of Her Own: Essays on the Female Hero in Modern Fantasy*, North Carolina: McFarland 2014.

⁴⁵ Lehtonen 2013, s. 9.

⁴⁶ Lehtonen 2013, s. 9.

⁴⁷ Lehtonen 2013, s. 9.

utveckla sitt eget mytiska universum. *Arra*, *Anaché*, *Maresi*, *Naondel* och *Breven från Maresi* utspelar sig inom samma fiktiva universum och deras huvudkaraktärer är hjältinnor som, i feministisk fantasytradition, utmanar sin samtids syn på vad det är att vara flicka eller ung kvinna. Turtschaninoffs emancipatoriska hjältinnor kan sammanfattas med ett ofta citerat utdrag ur *Anaché*: ”en flicka som gick dit hon inte fick gå och gjorde det som var omöjligt”.⁴⁸ Turtschaninoff har främst marknadsförts som författare för barn och unga, samt fantasyförfattare, men i och med att hennes aktuella roman *Arvejord* (2022) riktar sig till vuxna läsare har kategoriseringen delvis luckrats upp.

Maresi anses vara Turtschaninoffs internationella genombrott och har översatts till flera språk. Romanen vann Finlandia Junior-priset 2014, Svenska YLEs litteraturpris 2014 och blev nominerad till Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris 2015. *Naondel* nominerades till International Dublin Literary Award 2019 och till Topeliuspriset för bästa ungdomsroman 2017. *Breven från Maresi* blev utnämnd till årets bästa finländska fantasyroman 2019 och nominerades till Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris 2019 samt till Topeliuspriset för bästa ungdomsroman 2019. Innan *Krönikor från Röda klostret*-trilogin har Turtschaninoff även fått pris från Svenska Litteratursällskapet i Finland för *Arra* 2010 och för *Anaché* 2013 och efter trilogin har Turtschaninoffs *Arvejord* bland annat vunnit Svenska YLEs litteraturpris 2022.⁴⁹

Turtschaninoffs framgångsrika och hyllade författarskap är ändå fortfarande till stor del outforskat, med undantag för kandidat- och pro gradu-avhandlingar. En litteraturvetenskaplig artikel skriven av litteraturforskaren Mia Österlund, ”’Långsamt knöt systerskapet oss samman’: Sexualiserat våld, separatism och särart i Maria Turtschaninoffs fantasyromaner *Maresi* och *Naondel*”, publicerades 2017 i *AVAIN – Finsk tidskrift för litteraturforskning*.⁵⁰ Turtschaninoffs författarskap eller verk omnämns i antologier om fantasyromaner, finlandssvensklitteratur, litteratur för barn och unga eller kombinationer av dessa, men har

---

⁴⁸ Maria Turtschaninoff, *Anaché*, Helsingfors: Schildts & Söderströms 2012, s. 7.

⁴⁹ Se Janne Wass, ”Turtschaninoff vill nyansera fantasyns kvinnobild”, *Ny Tid*, 14.10.2016 <https://www.nytid.fi/2016/10/turtschaninoff-vill-nyansera-fantasyns-kvinnobild/> (hämtad 23.2.2023), Sebastian Dahlström, ”Karibon Maria Turtschaninoffs ’Naondel’ nominerad för stort litteraturpris”, *Svenska YLE*, 20.11.2018, <https://svenska.yle.fi/a/7-1346250> (hämtad 13.01.2023), Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris <https://www.norden.org/sv/bulitpris> (hämtad 23.2.2023), Förlaget <https://www.forlaget.com/arvejord-vinner-svenska-yles-litteraturpris-2022/> (23.2.2023), Förlaget <https://forlaget.com/maria-turtschaninoff-nominerad-till-topeliuspris/> (23.2.2023), Förlaget <https://www.forlaget.com/maria-turtschaninoff-har-skrivit-arets-basta-finlandsk-fantasyroman/> (23.2.2023).

⁵⁰ Mia Österlund, ”’Långsamt knöt systerskapet oss samman’: Sexualiserat våld, separatism och särart i Maria Turtschaninoffs fantasyromaner *Maresi* och *Naondel*”, *Kirjallisuudentutkimuksen Aikakauslehti Avain*, Nr 3, 2017, s. 56–73. DOI: <https://doi.org/10.30665/av.66381>.

inte utforskats i större vetenskaplig skala. Exempelvis är Turtschaninoffs roman *Arra* en av tre finlandssvenska verk som Maria Lassén-Seger undersöker i sin artikel ”Emancipatory Narratives: Girlhood in Contemporary Finno-Swedish Fantasy”,⁵¹ men med undantag för Österlunds forskningsartikel finns det inte i skrivande stund litteraturvetenskaplig forskning som fokuserar endast på Turtschaninoffs romaner.

I följande avsnitt presenterar jag kort den centrala handlingen och tematiken i *Krönikor från Röda klostret*-trilogins tre delar *Maresi*, *Naondel* och *Breven från Maresi* i den ordning de utgivits.

2.4 *Krönikor från Röda klostret*-trilogin

Trilogin inleds med romanen *Maresi*, som är ett vittnesmål nedtecknat av Maresi Enresdotter. Maresi har flytt undan svälten i sitt hemland och bor nu i Röda klostret, som är ett kvinnokollektiv på den isolerade ön Menos. Inga män får ta i land på ön och Menos fungerar således som en fristad för utsatta flickor och kvinnor. De bor och arbetar på ön och eftersom kunskap värdesätts högt undervisas de av klostersystrarna för att få en utbildning. Kvinnorna i Röda klostret tillber en treenighet bestående av Modern, Jungfrun och Haggan, som är Urmoderns tre ansikten, och öns kultur inbegriper religiösa riter bundna till månadsblödningens magiska krafter. På flykt från sin våldsamma far anländer flickan Jai till klostret och med hennes ankomst ett hot om våld. Jai har flytt undan hedersvåld efter att ha sett sin syster bli levande begravnen och jagas nu av sin hämndlystna far. Hotet förverkligas då den tidigare trygga klosterön intas av de våldsamma männen. Efter en blodig kamp segrar öns kvinnor med hjälp av sin samarbetsförmåga och sina könsbundna magiska krafter. Romanen tematiserar därmed kvinnlig gemenskap och styrka i relation till mäns våld mot kvinnor och kvinnoförtryck.

Uppföljaren *Naondel* utspelar sig innan händelserna i *Maresi* och skildrar hur och varför de sju Ursystrarna Kabira, Clarás, Garai, Estegi, Orseola, Sulani, Daera - samt Iona som avlider - grundade det Röda klostret på Menos. Inledningsvis följer berättelsen Kabira, som tar hand om en magisk källa men avslöjar dess hemliga krafter när hon förälskar sig i visirens son Iskan. Genom att utnyttja källans krafter blir Iskan mäktig och Kabira blir fånge i Iskans harem. Iskans harem växer i takt med hans erövringar och ett systerskap växer fram mellan dess frihetsberövade kvinnor. Romanen tematiserar manligt våld mot kvinnor och solidariskt

---

⁵¹ Maria Lassén-Seger, ”Emancipatory narratives: Girlhood in Contemporary Finno-Swedish Fantasy”, *Till en evakuerad igelkott: Festskrift till Maria Nikolajeva*, Stockholm: Makadam Förlag 2012, s. 73–84.

systemskap genom att skildra hur de förtryckta kvinnorna med gemensamma krafter överlistar Iskan och flyr för att bygga sig en kvinnlig fristad i form av Röda klostret på Menos.

I den avslutande delen *Breven från Maresi* återvänder Maresi till sin hemby Sáru i hemlandet Rovas för att grunda en flickskola. Romanen förlöper genom de brev Maresi skickar till Röda klostret. Brevromanen skildrar hur Maresi återvänder till sin hemby för att omsätta i praktiken det hon lärt sig under klostertiden, och hur hon möter flera hinder på vägen:

ockupationsmaktens grymhet, hembyns strikta könsroller och bybornas brist på förståelse för den makt som kunskap innebär. Inledningsvis betraktas Maresi som en utomstående och främlingskapet i den egna hembyn svider, men an efter får Maresi uppleva bygemenskapen och den första kärleken, som sammanlagda nyanserar den tidigare ensidiga mansbilden.

Återigen byggs spänningen upp för att kulminera i en avgörande strid med den övermakt som ockuperat Rovas. För att besegra ockupanterna använder byns kvinnor sina kvinnliga naturkrafter för att göra motstånd. Romanen tematiserar utanförskap, gemenskap, förväntningar och normer genom att kontrastera Maresis nya tillvaro i sin hemby med det trygga klostret, samt patriarkalt våld som utövas av ockupationsmaktens brutala soldater.

3. Material och avgränsningar

I detta kapitel introduceras avhandlingens primärmaterial, recensionerna av *Krönikor från Röda klostret*-trilogin, som jag därefter kommer att diskutera i de tre påföljande analyskapitlen. Även sökprocessen för att hitta recensionsmaterialet och de avgränsningar jag behövt göra presenteras och diskuteras samt några journalistiska faktorer som inverkar på litteraturkritikens innehåll.

I avhandlingen har jag valt att inkludera längre recensioner från större finlandssvenska och finska dagstidningar, tidskrifter och kulturjournalistik på nätet, men utelämnat kortare anmälningar som inte innehåller någon analys. Min ursprungliga tanke var att jämföra recensioner från Finland med mottagandet i andra länder, men på grund av att mängden material då hade blivit allt för omfattande och eftersom tillgången till litteraturkritik utomlands var begränsad valde jag att koncentrera mig på trilogins mottagande i Finland.

Mitt primärmaterial omfattar 29 recensioner, varav 22 av dem har publicerats i finlandssvenska dagstidningar, tidskrifter och svenskspråkig kulturjournalistik på nätet och 7 har publicerats i finska dagstidningar och tidskrifter. Det innebär att primärmaterial för denna avhandling består av tio ingående och unika recensioner av vardera *Maresi* och *Breven från Maresi*, samt nio av *Naondel*. Recensionsmaterialet är resultatet av systematiska

sökningar i relevanta databaser som Mediearkivet, Arto, Artikelsök och Nationalbibliotekets digitala samlingar. Jag har även sökt fram recensioner med hjälp av dagstidningarnas interna sökmotorer för att säkerställa att jag inte förbiset någon relevant recension i en större finländsk dagstidning. Mina sökord för att hitta recensionerna på de olika plattformarna har varit *Turtschaninoff*, *Maresi*, *Naondel* samt årtalen då verken utkommit, i olika kombinationer. Detta har räckt då Turtschaninoffs efternamn är så pass unikt att filtreringen endast ger material om Maria Turtschaninoff, med väldigt få undantag, och eftersom romanerna på båda språken kan hittas med sökorden *Maresi* och *Naondel*. Sökresultat för *Breven från Maresi*, på finska *Maresin voima*, hittades alltså med samma sökord som *Maresi*. Eftersom Maria Turtschaninoff är en finlandssvensk författare har hon fått mycket uppmärksamhet i finlandssvenska tidningar och tidskrifter. Trots detta har hennes position som främst fantasyförfattare för barn och unga, vill jag påstå, haft inverkan på hur mycket hon uppmärksammas och recenserats. Detta blev tydligt för mig under materialinsamlandet eftersom Turtschaninoffs senaste roman *Arvejord* (2022), som är hennes första bok riktad till vuxna, visat sig få mycket mera uppmärksamhet än hennes tidigare böcker som marknadsförts för en mer nischad åldersgrupp. Turtschaninoff visade sig ha fått mest uppmärksamhet i finländsk dagspress i samband med prisnomineringar eller prisceremonier. Då uppmärksammas hennes författarskap och verk i artiklar och intervjuer, som vanligen även väver in Turtschaninoffs anknytning till den feministiska fantasytraditionen. En fullskalig recension i dagspress för en ungdomsbok utgiven på 2000-talet är, på grund av de tidigare nämnda förändringarna på tidningarnas kultursidor, inte någon självklarhet. Turtschaninoffs status som finlandssvensk författare har dock inneburit att de finlandssvenska tidningarna och tidskrifterna i hög grad recenserat romanerna i *Krönikor från Röda klostret*-trilogin. Däremot har Turtschaninoffs mottagande i Sverige varit iögonfallande sparsamt. Jag har letat efter recensioner av romanerna i svensk dagspress men inte hittat en enda fullskalig recension av vare sig *Maresi*, *Naondel* eller *Breven från Maresi* i någon svensk dagstidning. Min slutsats är att barn- och ungdomsboksrecensioner inte prioriterats i svensk dagspress under den tidsram då trilogin utkommit. Även om all recensionsverksamhet förändrats och minskats drastiskt under 2000-talet vill jag därmed påstå att barn- och ungdomslitteraturen hör till de litteraturkategorier som drabbats hårdast.

De finlandssvenska recensionerna har jag hittat i *Hufvudstadsbladet*, *Kyrkpressen*, *Ny Tid*, *Svenska YLE*, *Vasabladet*, *Västra Nyland*, *Åbo Underrättelser*, *Österbottens tidning* och *Östnyland*. Förutom regelrätta recensioner har jag hittat mängder av intervjuer, artiklar och

notiser om att hon vunnit eller nominerats för olika litterära pris, deltagit i bokmässor eller andra litterära evenemang, gjort skolbesök och så vidare. De finskspråkiga recensionerna har jag hittat i *Helsingin Sanomat*, *Keskisuomalainen*, *Onnimanni*, *Savon Sanomat* och *Turun Sanomat*. Vissa recensioner har publicerats i flera tidningar, antingen som exakta kopior eller med små variationer. Det insamlade materialet visar att de allra flesta tidningar och tidskrifter har valt att skriva om flera av trilogins romaner. De som valt att publicera en recension av alla tre romaner är *Hufvudstadsbladet*, *Kyrkpressen*, *Ny Tid*, *Svenska YLE*, *Västra Nyland* och *Åbo Underrättelser*. Två av trilogins romaner har recenserats i *Helsingin Sanomat*, *Onnimanni* och *Vasabladet*, medan de övriga fem källorna endast publicerat en egen recension av en roman som ingår i trilogin. Nedan följer tre tabeller som ger en översikt över avhandlingens recensionsmaterial. Den första tabellen presenterar recensionerna av *Maresi*, den andra tabellen av *Naondel* och den tredje av *Breven från Maresi*.

Källa	Recensent	Recension
<i>Hufvudstadsbladet</i>	Mia Österlund	”Ett könskrig i kammarformat”
<i>Kyrkpressen</i>	Sofia Torvalds	”När det handlar om liv och död”
<i>Ny Tid</i>	Janne Wass	”Stark feministisk ungdomsfantasy”
<i>Onnimanni</i>	Hanna Ruokomäki	”Omaehtoista tyttöfantasiaa”
<i>Savon Sanomat</i>	Helena Miettinen	”Maria Turtschaninoff: Maresi. Punaisen luostarin kronikoita”
<i>Svenska YLE</i>	Catariina Salo	”Maresis värld hänför”
<i>Turun Sanomat</i>	Mari Viertola	”Punainen luostari, tyttöjen turvapaikka”
<i>Vasabladet</i>	Lisbeth Rosenback	”Fantasy med könskamp och kvinnostyrka”
<i>Västra Nyland</i>	Rebecca Finnberg	”Menos magiska krönor”
<i>Åbo Underrättelser</i>	Ann-Christine Snickars	”En berättelse byggd av livslust och sorg”

Tabell 1.1: Recensioner av Maria Turtschaninoffs *Maresi* (2014)

Källa	Recensent	Recension
<i>Helsingin Sanomat</i>	Toni Jerrman	”Turtschaninoffin uutuuskirjalle voi povata menestystä – ’Voimaannuttava lukukokemus’”
<i>Hufvudstadsbladet</i>	Fredrik Sonck	”Särartsfeminism i fantastisk förpackning”

<i>Keskisuomalainen</i>	Helena Miettinen	”Voimalla seitsemän naisen”
<i>Kyrkpressen</i>	Sofia Torvalds	”Mörkt, plågsamt, sublimt”
<i>Ny Tid</i>	Janina Öberg	”Fantastiskt systerskap över åldersgränser”
<i>Svenska YLE</i>	Charlotte Sundström	”En urmörk kraftkälla”
<i>Västra Nyland</i>	Rebecca Finnberg	”Ursystrarna berättar sin historia”
<i>Åbo</i>	Ann-Christine	”Kraften mot makten”
<i>Underrättelser</i>	Snickars	
<i>Östnyland</i>	Jenna Emtö	”Goda krafter möter onda”

Tabell 1.2: Recensioner av Maria Turtschaninoffs *Naondel* (2016)

Källa	Recensent	Recension
<i>Helsingin Sanomat</i>	Arla Kanerva	”Parasta fantasiakirjallisuutta juuri nyt”
<i>Hufvudstadsbladet</i>	Maria Lassén-Seger	”Brevroman med nerv och närvaro”
<i>Kyrkpressen</i>	Sofia Torvalds	”Om att återvända hem”
<i>Ny Tid</i>	Kaneli Kabrell	”Turtschaninoffs tidlösa uppväxthistoria berör samtiden”
<i>Onnimanni</i>	Merja Leppälahti	”Vahvaa fantasiaa”
<i>Svenska YLE</i>	Anna Dönsberg	”Maria Turtschaninoffs Breven från Maresi infriar förväntningarna med råge”
<i>Vasabladet</i>	Lisbeth Rosenback	”Stark avslutning på fantasytrilogi”
<i>Västra Nyland</i>	Rebecca Fokin	”Suverän final på fantasytrilogi”
<i>Åbo Underrättelser</i>	Ann-Christine Snickars	”Turtschaninoff blåser liv i varje vrå av fantasygenren”
<i>Österbottens tidning</i>	Sara Östman	”En bladvändare av sin tid”

Tabell 1.3: Recensioner av Maria Turtschaninoffs *Breven från Maresi* (2018)

I analyskapitlen har jag valt att koncentrera mig på relevanta, ingående och unika recensioner. Det innebär att jag exempelvis i sådana fall där en recension är en bearbetad eller förkortad

version av en tidigare publicerad längre recension, har valt att inkludera den version som publicerats först. I avhandlingens källförteckning inkluderas dock alla recensioner som ligger till grund för mina summerande slutsatser, det vill säga inte enbart de recensioner som jag citerar eller uttryckligen diskuterar i avhandlingens analyskapitel.

I min hantering av recensionsmaterialet är jag medveten om att recensenter sällan skriver rubriken eller ingressen till sina egna recensioner, att recensionerna ofta skrivs under tidspress och att recensenter oftast har en begränsad teckenmängd att hålla sig till vilket innebär att recensenterna knappast har möjlighet att inkludera allt de skulle vilja i sin recension, utan måste göra ett urval och fokusera på vissa aspekter.⁵²

I följande kapitel redogör jag för de feministiska teorier och begrepp som jag använder för att synliggöra vilka recensenter som uppmärksammar den feministiska tematiken i Turtschaninoffs trilogi.

4. Teori och metod

Traditionellt undersöks litteraturkritik med hjälp av olika litteratursociologiskt orienterade teorier och angreppssätt. Enligt Riitamaa finns det en tradition inom litteratursociologin att sammanföra flera teorier och metoder, vilket lämpar sig väl för att undersöka litteraturkritik.⁵³ Mitt tillvägagångssätt är att tillämpa feministisk teori och feministiska begrepp i kombination med forskning om litteraturkritik och feministisk fantasy för att synliggöra om och hur litteraturkritiken kommenterar trilogins feministiska tematik. I detta kapitel redogör jag därför för de feministiska teorier och begrepp som är särskilt relevanta för min analys av recensionerna. Inledningsvis diskuterar jag könskodad plats tillsammans med de feministiska begreppen särartsfeminism, separatism och könsessentialism. Jag fortsätter med att presentera systemskap i relation till radikalfeminism och begreppet matriarkat. Avslutningsvis redogör jag för mäns våld mot kvinnor och sexualiserat våld samt begreppet patriarkat.

4.1 Könskodad plats, särartsfeminism, separatism och könsessentialism

Trilogins alla delar, *Maresi*, *Naondel* och *Breven från Maresi*, förenas av en gemensam könskodad plats – det Röda klostret på ön Menos. För att synliggöra och problematisera denna kvinnliga fristad använder jag mig av antologin *Speglingar av rum: om könskodade*

---

⁵² Svedjedal 2009, s. 159.

⁵³ Riitamaa 2021, s. 47.

platser och sammanhang (2005).⁵⁴ Tora Friberg et al. påpekar i studiens inledning att alla platser och rum påverkas av kön och genus. En plats och ett rum existerar alltid i ett sammanhang som inte går att bortse ifrån och hur en person upplever och upplevs i ett rum påverkas av hens kön.

Rum och plats kan vid en första anblick förefalla vara helt könsneutrala begrepp, och det kan förefalla som om könet saknar betydelse i förhållande till dessa. [...] Vi driver däremot tesen att köns- och genusaspekterna är grundläggande i utformandet och användandet av rum, mot bakgrund av att plats och rum är inbäddade i ett socialt och politiskt sammanhang, att alla sociala handlingar sker i en rumslig kontext som är skapad av mänskliga händer.⁵⁵

Friberg et al. menar att kön och genus är essentiella faktorer för skapandet och användningen av alla rum och platser, vilket innebär att kön och plats inte går att hålla isär. Att kalla en plats för könskodad är alltså ett medvetet val för att uppmärksamma de faktorer och den kontext som påverkar plats och rum. Begreppet *plats* avser – utifrån Friberg et al:s definition – uttryckligen en specifik plats, exempelvis det Röda klostret i Turtschaninoffs trilogi. Begreppet *rum* avser i sin tur en mer abstrakt plats, exempelvis kloster i allmänhet.⁵⁶

En feministisk analys av plats och rum innebär, enligt Friberg et al., att de bakomliggande faktorerna ifrågasätts:

Om vi [...] inte frågar oss vem som har skapat detta rum, vem som finansierat det, vem som har byggt det, vem som använder det, hur kvinnor och män representeras, vems erfarenheter som tas tillvara, vilka ideologier som ligger bakom skapandet, vems historia som skrivs, vilket kulturarv som bevaras, så osynliggör vi och blundar för verkligheten.⁵⁷

Även om författarna av antologin fokuserar på verkliga platser och rum kan, anser jag, deras teoretiska resonemang tillämpas i analys av litterära verk. Frågeställningarna ovan kommer därför att tillämpas såväl på Turtschaninoff som författare som på de fiktiva kvinnorna som grundat Röda klostret, vilket jag återkommer till i analysen.

---

⁵⁴ Tora Friberg, Carina Listerborn, Birgitta Andersson & Christina Scholten (red.), *Speglingar av rum: om könskodade platser och sammanhang*, Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag 2005.

⁵⁵ Friberg et al. 2005, s. 10.

⁵⁶ Friberg et al. 2005, s. 9.

⁵⁷ Friberg et al. 2005, s. 10.

I sin forskningsartikel om Turtschaninoffs trilogi använder Mia Österlund feministisk teori och feministiska begrepp för att undersöka samma feministiska tematik som jag vill utforska i min avhandling.⁵⁸ Österlund behandlar feministisk fantasy, platsbunden fantasy, systerskap och sexualiserat våld samt feministiska begrepp såsom särart och separatism i sin analys av romanerna. Enligt Österlund kan *Maresi* och *Naondel* läsas ”som en vision av särartsfeminism och separatism” och Österlund funderar över vilken bild av feminism som Turtschaninoff ger unga läsare med sina romaner.⁵⁹ Österlund menar att Turtschaninoffs ”arkaiska fantasy omhuldar särartsfeminism och separatism” som ”del av en mer djupgående förhandling om köns- och kroppspolitik”.⁶⁰ Samtidigt konstaterar hon att Turtschaninoffs val ”av könsseparatism som bärande strategi” inte är oproblematisk ”eftersom det så starkt pekar i essentialistisk och särartsfeministisk riktning.”⁶¹ Inspirerad av Österlunds forskningsartikel utgår även jag från dessa feministiska teoretiska begrepp för att studera recensionerna av Krönikor från Röda klostret-trilogin.

Röda Klostret på Menos är, enligt Österlund, en fristad som kännetecknas av *könsseparatism*.⁶² Enligt Humm kan separatism definieras som föreställningen om att kvinnor endast utvecklar sin styrka om de fullständigt separeras från mansdominerade institutioner.⁶³ Humm framhäver att feminismen alltid har krävt en viss grad av separatism, men att det finns två huvudsakliga användningar av begreppet. Socialfeminismen ser separatism som en tillfällig lösning och menar att kvinnor och män måste hitta nya sätt att samarbeta, medan radikalfeminismen förespråkar att kvinnorna drar sig så långt bort som möjligt från den nuvarande dominanta manliga kulturen.⁶⁴ Österlund poängterar att det finnas en dualitet i Turtschaninoffs val av feminism i romanerna. Hon menar att *Maresis* och *Naondels* ”gestaltning av en särartsfeministisk domän, där separatism och kvinnohyllande figurationer florerar” är en kontrast ”till samtidens konstruktivistiska könsolitik”.⁶⁵ Samtidigt påpekar hon att ”separatismen som identitetspolitiskt grepp och flick- och kvinnohyllande praktiker, som exempelvis flickmakt, ligger däremot helt i samklang med tiden.”⁶⁶ Österlund avskiljer

---

⁵⁸ Österlund 2017.

⁵⁹ Österlund 2017, s. 65.

⁶⁰ Österlund 2017, s. 65.

⁶¹ Österlund 2017, s. 66.

⁶² Österlund 2017, s. 64.

⁶³ Maggie Humm, *The Dictionary of Feminist Theory*, Edinburgh University Press, 2003. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.vasa.abo.fi/lib/abo-ebooks/detail.action?docID=6994695>, s. 255.

⁶⁴ Humm 2003, s. 255.

⁶⁵ Österlund 2017, s. 67.

⁶⁶ Österlund 2017, s. 67.

därmed olika aspekter av separatism, varav vissa praktiker framstår som föråldrade i dagens feministiska klimat medan andra praktiker framhäver liknande värderingar som dagens feminism.

Nära sammanflätad med separatismen är *särartsfeminismen*. Enligt Österlund förespråkar särartsfeminism jämlikhet men ”understryker biologiskt grundad olikhet mellan kvinnor och män.”⁶⁷ Humm definierar särart som en nödvändig polaritet mellan kvinnor och män och påpekar att särart inom feminismen huvudsakligen innebär att kvinnor har en röst, en psykologi och en upplevelse av arbete, kärlek och familj som skiljer sig från männens.⁶⁸

Inom den feministiska diskursen kombineras särartsfeminism ofta med begreppet *könsessentialism*. Begreppet grundar sig på ”föreställningen om att genuskillnader sammanhänger med biologiska skillnader”, vilket motsägs av genusforskaren Judith Butler som förespråkar en performativ syn på genus.⁶⁹ Enligt Österlund är essentialismen problematisk eftersom den betraktar genus som bunden till biologi och inte tar kulturella konventioner i beaktande. Humm definierar könsessentialism som föreställningen att skillnader mellan kvinnor och män är biologiskt bundna, i motsats till att vara socialt konstruerade. Essentiella skillnader mellan kön innebär därmed att vissa egenskaper är enbart manliga, andra enbart kvinnliga och dessa egenskaper antas vara universella, naturliga och biologiska.⁷⁰

I min analys av trilogins mottagande kommer jag att uppmärksamma hur recensenterna förhåller sig till begreppet könskodad plats samt de omdiskuterade begreppen särartsfeminism, separatism och könsessentialism.

4.2 System, radikalfeminism och matriarkat

I *Krönikor från Röda klostret*-trilogin grundas klostret på Menos av ett system som utesluter män. I min analys använder jag systemet synonymt med begreppen gemenskap och vänskap, eftersom banden som knyts i klostret uteslutande är kvinnor och flickor emellan. Ytterligare två begrepp – kvinnliga kollektiv och band – kompletterar min förståelse av systemet i romanerna. Med dessa begrepp avses kvinnornas samhörighet i Röda klostret. I

---

⁶⁷ Österlund 2017, s. 61.

⁶⁸ Humm 2003, s. 64.

⁶⁹ Österlund 2017, 61.

⁷⁰ Humm 2003, s. 80.

detta kapitel diskuterar jag systerskap och dess anknytning till radikalfeminismen samt presenterar kort begreppet matriarkat och dess relevans för denna avhandling.

Systerskap är ett ofta förekommande begrepp inom feminismen och kan betraktas som ett slags norm för kvinnlig gemenskap inom en feministisk kontext. Men vad innebär systerskap egentligen? Begreppet används generellt för att beteckna ”solidaritet mellan kvinnor i kampen för jämställdhet mellan könen”,⁷¹ men är mera mångfacetterat än så. Därtill varierar synen på systerskap bland olika feministiska teoretiker och inom olika feministiska rörelser. I Jenny Gunnarsson Paynes etnologiska avhandling om systerskapets logiker, *Systerskapets logiker: En etnologisk studie av feministiska fanzines* (2006), undersöks kvinnlig gemenskap med utgångspunkt i feministisk teori.⁷² Gunnarsson Payne poängterar hur det anses vara en självklarhet att systerskapet är nödvändigt för feminismen trots att definitionen av systerskap är långt ifrån självklar.⁷³ De centrala frågeställningarna i hennes avhandling är aktuella även för min analys av systerskap: ”Hur definieras ’systerskap’? Hur kan detta i sin tur förstås i relation till en vidare feministisk rörelse? [...] Vem inkluderas i systerskapet – och vem utesluts? På vilka grunder sker detta?”⁷⁴

Gunnarsson Payne konstaterar att tanken om ett universellt systerskap är en föreställning som historiskt främst associeras till radikalfeminismen och att begreppet stärktes alltmer inom feminismen i och med en framväxande betoning på kollektivism.⁷⁵ Gunnarsson Payne tar avstamp i den radikalfeministiska sociologen Carin Holmbergs beskrivning av systerskap, men vidareutvecklar den. Holmberg framställer systerskap som ”ett slags ’politisk vänskap’ mellan kvinnor som känner varandra, delar en gemensam världsbild och som genom just dessa relationer bygger motståndsstrategier mot mäns överordning”.⁷⁶ I likhet med Holmbergs beskrivning baserar sig systerskapet som Gunnarsson Payne undersöker på en uttalad feministisk solidaritet, men Gunnarsson Paynes definition av systerskap sträcker sig bortom de nära personliga förbindelser Holmberg beskriver. Gunnarsson Payne undersöker feministisk verksamhet som ”en form av systerskapande, det vill säga olika strategier för att skapa feministiska relationer mellan identiteter som inte av nödvändighet har något

---

⁷¹ Nationalencyklopedin, systerskap.

<http://www.ne.se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/ordbok/svensk/systerskap> (hämtad 26.1.2024).

⁷² Jenny Gunnarsson Payne, *Systerskapets logiker: En etnologisk studie av feministiska fanzines* [diss.], Umeå: Umeå universitet 2006, <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:144746/FULLTEXT01.pdf>.

⁷³ Gunnarsson Payne 2006, s. 10.

⁷⁴ Gunnarsson Payne 2006, s. 10.

⁷⁵ Gunnarsson Payne 2006, s. 111.

⁷⁶ Gunnarsson Payne 2006, s. 112.

gemensamt.”⁷⁷ Hon anser alltså inte att systerskapet kräver en redan existerande vänskap mellan kvinnor, utan att systerskapet kan vara en strategi mellan kvinnor vars identiteter helt skiljer sig från varandra.

För att förstå denna typ av systerskap väljer Gunnarsson Payne att se systerskapet som en *tom signifikant*. ”Tomma signifikanter, som ’demokrati’, ’rättvisa’, ’ordning’, ’solidaritet’ eller ’systerskap’ har”, enligt henne, ”ingen nödvändig koppling till ett specifikt innehåll – därav beteckningen ’tom’.”⁷⁸ De tomma signifikanternas ”tomhet” – det vill säga brist på tydligt innehåll – innebär att de kan fungera som inskriptionsytor för olika krav som i princip inte har något gemensamt. På så vis blir deras gemensamma nämnare den tomma signifikanten. Att betrakta systerskapet som en tom signifikant innebär därmed att systerskapet kan bli en gemensam nämnare bland kvinnor vars feministiska krav annars inte har något annat gemensamt.

För feminismen kan det röra sig om så skilda krav som lika lön för lika arbete, rätt till abort, en uppvärdering av traditionella kvinnoyrken, lesbiska kvinnors rätt till insemination, rätt till barnomsorg eller att högstadietjejer ska slippa kallas ”hora” i skolan. Dessa krav kan ibland vara motstridiga, eller rättare sagt, de som ställer kraven behöver inte sympatisera med alla krav. Ibland kan det tvärtom råda stor oenighet om vilka krav som är giltiga att ställa i feminismens namn.⁷⁹

Gunnarsson Payne visar hur systerskapet som en tom signifikant innebär en närvarande frånvaro – det är något som fortfarande är ouppfyllt och det är frånvaron av detta uppfyllande som väcker behovet av systerskap: ”Systerskapet innehåller ett löfte om vad som ska komma att uppfyllas med dess hjälp: ’ett samhälle där alla kan leva fria från förtryck’, en målbeskrivning som är tillräckligt öppen för att nästan vem som helst ska kunna skriva under på den.”⁸⁰

I sammanfattningen till sin avhandling förklarar Gunnarsson Payne med hjälp av sina resultat varför hon valt att undersöka sitt forskningsobjekt – feministiska fanzines – genom begreppet systerskap, trots att det är en utsliten fras och delvis föråldrat på grund av sin starka anknytning till den radikalfeministiska rörelsen. Hon konstaterar att systerskapet ändå varit rätt ingång och räknar upp tre orsaker till detta. För det första är systerskap det begrepp som

---

⁷⁷ Gunnarsson Payne 2006, s. 113.

⁷⁸ Gunnarsson Payne 2006, s. 113.

⁷⁹ Gunnarsson Payne 2006, s. 113.

⁸⁰ Gunnarsson Payne 2006, s.114.

används av majoriteten inom den grupp hon undersökt ”för att förstå och organisera sin verksamhet”. För det andra ger idén om systerskap en känsla av samhörighet, trots att det ofta existerar motstridiga feministiska logiker inom gruppen. För det tredje har Gunnarsson Payne velat undersöka vad som händer med begreppet systerskap då det granskas utanför sin ursprungliga radikalfeministiska kontext.⁸¹

Utifrån ett liknande resonemang som Gunnarsson Payne, har även jag konstaterat att systerskapsbegreppet är en relevant ingång även för denna avhandling. För det första är systerskap uttryckligen det ord som används för att beskriva relationerna och samhörigheten mellan kvinnorna i Röda klostret. För det andra förverkligas känslan av samhörighet i Röda klostret genom systerskapet, kvinnornas varierade bakgrunder till trots. För det tredje ser jag, i likhet med Gunnarsson Payne, hur systerskapsbegreppet är relevant i sammanhanget då det ger recensenterna möjlighet att kontextualisera systerskapet i romanen, samtidigt som Turtschaninoffs gestaltning av systerskapet sträcker sig bortom begreppets radikalfeministiska anknytning mot en mer tidsenlig feminism.

I sin avhandling betonar Gunnarsson Payne hur systerskap konstitueras i ”systerskapande akter, upprepade inkluderande gester som skapar gränser mellan systerskapet och dess utsida.”⁸² Hon drar även en parallell mellan systerskap och plats när hon påpekar:

Rummet är beroende av upprepade systerskapande akter för att alls finnas – då dessa akter upphör, försvinner också rummet. Detta rum är dock inte att förstå som ett slutet rum. Eftersom det ständigt måste rekonstitueras genom upprepade systerskapande akter, och varje repetition fungerar i form av iteration [...], finns alltid möjlighet för vissa förändringar av rummets organisation – och av de normer som bestämmer vem som har tillträde till det, vem som definieras som ”syster”.⁸³

Även Österlund knyter samman systerskap och plats. Klostrets kvinnliga kollektiv ser hon som ett uttryck för radikalfeminism:

Klostret på Röda ön utgör ett exempel på radikalfeministisk kvinnokultur då den ger romanens kvinnor möjlighet att utanför den dominerande maktordningen upprätta ett kollektiv. I *Maresi* och *Naondel* upprättas två olika varianter av radikalfeministiska separatistiska kvinnokollektiv, ett i asyl, samt ett i Iskans harem där kvinnorna underkastas sexualiserat våld i form av påtvingade graviditeter,

---

⁸¹ Gunnarsson Payne 2006, s. 157.

⁸² Gunnarsson Payne 2006, s. 159.

⁸³ Gunnarsson Payne 2006, s. 159.

beslagtagna barn, systematiska våldtäkter och kränkningar. Det påtvingade kollektivet i *Naondel* ger direkt upphov till det frivilliga kollektivet i *Maresi*.⁸⁴

Turtschaninoffs *Maresi* och *Naondel* gestaltar, enligt Österlund, ”ett separatistiskt kvinnokollektiv som ett svar på manligt förtryck” och romanerna ”har rötter i feministisk romankonst där en lång rad föregångare gestaltat systerskap och kvinnokollektiv”.⁸⁵ På så sätt knyts den radikalfeministiska kontexten samman med öns kvinnokollektiv, systerskap och separatism.

Det kvinnliga kollektivet i Röda klostret präglas också av en matriarkal religion och kultur. Ett *matriarkat* kan definieras som en ”sammansättning där den sociala, politiska och ekonomiska makten innehas av kvinnor, och där religionen är centrerad kring kulten av en modergudinna.”⁸⁶ På Menos har kvinnorna makten och tillber Urmodern. Humm fokuserar i sin definition av ett matriarkat uttryckligen på kraften av moderlig energi och moderskärlek, vilket inte är relevant i detta sammanhang, men uppmärksammar tre egenskaper hos ett matriarkat värda att observera.⁸⁷ Den första är att matriarkatet nödvändigtvis inte är en direkt motsats till patriarkatet. Enligt Humm anser feministerna Helen Diner, Merlyn Stone och Elizabeth Fisher att matriarkatet fungerar utifrån helt andra principer än de patriarkala. Diner undersöker i sin studie av matriarkat, *Mothers and Amazons* (1932/1973), tanken att matriarkat är grundläggande och primitiva sociala nätverk medan patriarkat är ett relativt nytt fenomen.⁸⁸ Den andra egenskapen hos matriarkat är förekomsten av arkeologiska bevis och berättartraditioner om gudinnor som feminister tolkat som bevis för att matriarkat har existerat.⁸⁹ Den tredje är att feminister som skriver om utopier ofta beskriver dem som matriarkala utopier, och Humm exemplifierar med författaren Charlotte Perkins Gilmans matriarkala visioner.⁹⁰ Detta är relevant för min analys av recensionerna av *Krönikor från Röda klostret*-trilogin med tanke på att trilogin kan uppfattas som en feministisk utopisk vision och med tanke på det patriarkala våldets stora roll i romanerna, men även som återkopplande till en förindustriell, arkaisk värld där matriarkat kan förekomma som realitet.

---

⁸⁴ Österlund 2017, s. 64.

⁸⁵ Österlund 2017, s. 57f.

⁸⁶ *Nationalencyklopedin*, matriarkat.

<http://www.ne.se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/encyklopedi/lang/matriarkat> (hämtad 30.10.2023).

⁸⁷ Humm 2003, s. 165.

⁸⁸ Helen Diner, *Mothers and Amazons: The First Feminine History of Culture* [1932], New York Anchor Press 1973.

⁸⁹ Humm 2003, s. 165.

⁹⁰ Humm 2003, s. 166.

4.3 Mäns våld mot kvinnor, sexualiserat våld, hedersvåld och patriarkatet

Mäns våld mot kvinnor är ett återkommande tema i flera av Turtschaninoffs verk, exempelvis i *Arra* och *Anaché*. Mest påtagligt är det i *Krönikor från Röda klostret*-trilogin, var våldet eller hotet om våld är ständigt närvarande. Mäns våld mot kvinnor skildras som en del av patriarkala maktstrukturer i trilogins två första romaner, men i trilogins avslutande roman är patriarkalt våld en lämpligare beskrivning. Det patriarkala våldet innefattar mäns våld mot kvinnor, men inbegriper även mäns våld mot andra män.⁹¹ Trilogin tematiserar även specifika typer av våld såsom fysiskt våld, sexualiserat våld, psykiskt våld, ekonomiskt våld, symboliskt eller latent våld, spirituellt eller religiöst våld och materiellt våld – men i min förståelse av trilogins tematik och i analysen av trilogins mottagande fokuserar jag främst på sexualiserat våld och hedersvåld i kombination med fysiskt och psykiskt våld, som i sin tur alla är uttryck för patriarkalt våld.⁹² Ofta förekommer flera former av våld samtidigt, eftersom de olika våldsformerna inte utesluter utan ofta överlappar varandra.

Sexualiserat våld, eller sexuellt våld som det även kallas, definieras generellt som en ”sammanfattande benämning på mäns våld mot kvinnor, våldtäkt och incest, men även strukturella (av samhället delvis accepterade) former av kvinnoförtryck”.⁹³ Begreppet inbegriper en feministisk förståelse av männens dominans och makt över kvinnor. I studien *Liksom våldtäkt... typ: Om betydelsen av kön och heterosexualitet för ungdomars förståelse av våldtäkt* (1998) förklarar Stina Jeffner varför hon valt att närma sig sitt ämne med hjälp av feministisk forskning:

Den feministiska forskningen definieras inte via sitt forskningsobjekt utan snarare genom sitt tolkningsperspektiv som kan preciseras som att kön och makt är – och har varit – förknippade med varandra kulturellt, historiskt och samhällsmässigt. Sammanhanget mellan kön och makt är komplext och föränderligt, men ändå möjligt att påvisa.⁹⁴

---

⁹¹ Nationalencyklopedin, patriarkat, <https://www-ne-se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/patriarkat> (hämtad 30.10.2023).

⁹² *Vi bryter tystnaden: Om våldet och eftervåldet som drabbar kvinnor och barn*, ”Om våld i nära relationer”, <https://vibrytertystnaden.com/om-vald-i-nara-relation/> (hämtad 03.03.2023) och Naisten Linja Suomessa ry, ”Naisten puolella: Väkiälyä vastaan”, <https://naistenlinja.fi/vakivallan-sykliisyyys-ja-muodot/> (hämtad 03.03.2023).

⁹³ Nationalencyklopedin, sexualiserat våld, <https://www-ne-se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/sexualiserat-v%C3%A5ld> (hämtad 17.01.2024).

⁹⁴ Stina Jeffner, *Liksom våldtäkt... typ: Om betydelsen av kön och heterosexualitet för ungdomars förståelse av våldtäkt*, Stockholm: Utbildningsförlaget Brevskolan 1998, s. 26.

Eftersom den feministiska forskningen undersöker kön och makt lämpar den sig väl för analys av patriarkalt våld, och en av många feministiska forskningsinriktningar fokuserar på mäns våld mot kvinnor. Jeffner introducerar Catharine MacKinnon, som forskat om förhållandet mellan kön, sexualitet och makt, och som hävdar att dessa tre inte går att särskilja. ”Det går inte att förstå kön utan att samtidigt förstå konstruktionen av heterosexualitet och det går inte att förstå konstruktionen av heterosexualitet utan att också förstå mäns våld mot kvinnor som ett uttryck för makt”, menar Jeffner utgående från MacKinnons resonemang.⁹⁵

Begreppet *sexualiserat våld* började användas i Norden efter att det introducerades i ett norskt forskningsprogram om kvinnomisshandel under 1980-talet.⁹⁶ Jeffner påpekar att begreppet dels används som ett paraplybegrepp som inkluderar delfenomen som är uttryck för kvinnoförtryck – bland annat misshandel och våldtäkt – och dels används som ett analytiskt begrepp för att förstå de olika delfenomenen som uttryck för kvinnoförtryck.⁹⁷ När sexualiserat våld som begrepp och tolkningsperspektiv etablerats inom forskningen hittade det sin väg in i den svenska politiska debatten i slutet av 1980-talet. Begreppet blev då ett uttryck för bristen på jämställdhet i samhället.⁹⁸ I analysen använder jag begreppet sexuellt våld synonymt med sexualiserat våld då de flesta recensenter som diskuterar fenomenet använder begreppet sexuellt våld.

Hedersvåld är en våldsform som förekommer i Turtshchaninoffs trilogi och är ett resultat av att våldsutövaren eller våldsutövarna vill upprätthålla sin, familjens eller släktens påstådda heder.⁹⁹ Hedersvåld och hedersmord är delar av ett hedersförtryck, som förekommer i samhällen med patriarkala strukturer och hör ihop med normer och föreställningar om heteronormativitet och sexualitet. Hedersvåldet sker ofta ”i en släktrelation i vilken individens intresse anses vara underordnat familjens intresse” och handlar om att en familj eller släkt vill utöva kontroll över en individ.¹⁰⁰ Begreppet är främst relevant vad gäller mottagandet av *Krönikor från Röda klostret*-trilogins första del *Maresi*, i vilken flickan Jai flyr till klosterön för att undkomma hedersvåld.

---

⁹⁵ Jeffner 1998, s. 31.

⁹⁶ Eva Lundgren, *Våldets normaliseringsprocess*, Stockholm: ROKS 2004, s. 100.

⁹⁷ Jeffner 1998, s. 36.

⁹⁸ Lundgren 2004, s. 100–101.

⁹⁹ *Nationalencyklopedin*, hedersrelaterade brott, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/hedersrelaterade-brott> (hämtad 21.03.2023).

¹⁰⁰ *Nationalencyklopedin*, hedersrelaterade brott, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/hedersrelaterade-brott> (hämtad 21.03.2023).

Patriarkat är ett centralt koncept inom feminismen, även om definitionerna kan variera. Patriarkat kan generellt definieras som ”ett familje- eller samhällssystem där den politiska och ekonomiska makten, både inom hushållet och i den offentliga sfären, innehas av äldre män, och där följaktligen varken kvinnor eller yngre män deltar i det formella beslutsfattandet.”¹⁰¹ Humm definierar i sin tur patriarkat som ett ”system of male authority which oppresses women through its social, political and economic institutions.”¹⁰² Hon understryker därtill begreppets grundläggande betydelse för feminismen som behöver ett begrepp för att uttrycka helheten av det förtryck och utnyttjande som kvinnor utsätts för i samhället. Enligt Humm kretsar all feministisk teori kring hur olika särdrag hos patriarkatet inverkar på kvinnors underordnade ställning.¹⁰³ Jag vill ändå uppmärksamma skillnaden mellan de två definitionerna ovan, eftersom den första hämtad från *Nationalencyklopedin* poängterar att män såväl som kvinnor kan underordnas, medan Humms definition endast uttrycker hur patriarkatet förtrycker kvinnor. Skiljedragningen är relevant då de patriarkala strukturer som förekommer i Turtschaninoffs trilogi uttryckligen avser kvinnoförtryck i de två första romanerna, medan den avslutande romanen gestaltar patriarkala strukturer som är skadliga för alla i Maresis hemby oavsett kön.

Med stöd av ovannämnda definitioner av centrala begrepp inom feministisk forskning övergår jag nu till att analysera de finländska recensionerna av *Krönikor från Röda klostret*-trilogin, med särskild fokus på hur recensenterna uppmärksammar eller inte uppmärksammar dess feministiska tematik. Jag vill understryka att min analys inte handlar om att hitta och pricka av feministiska begrepp i recensionsmaterialet, utan om att synliggöra om – och i så fall hur – recensenterna valt att lyfta fram och kommentera trilogins feministiska tematik på ett mer övergripande plan. Inom det snävt tilltagna utrymme recensenterna har att tillgå och med den allmänna läsekrets de vänder sig till, har jag inte förväntat mig att de ska använda sig av forskningsterminologi. Däremot söker jag efter belägg för huruvida feministiska frågor uppmärksammats i mottagandet rent generellt, men mot den bakgrund av feministisk teoribildning jag presenterat.

---

¹⁰¹ Nationalencyklopedin, patriarkat, <https://www-nese.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/patriarkat> (hämtad 30.10.2023)

¹⁰² Humm 2003, s. 200.

¹⁰³ Humm 2003, s. 200.

5. Ett mottagande som synliggör Röda klostret som en könskodad plats

Det här kapitlet fokuserar på hur Röda klostret på ön Menos uppmärksammas i recensionerna och vilka feministiska aspekter som lyfts i samband med platsdiskussionen.¹⁰⁴ För att synliggöra relevanta samband rörande platsdiskussionen i recensionerna och diskutera dessa kräver detta kapitel en tematisk infallsvinkel, medan de övriga två analyskapitlen analyserar mottagandet av romanerna i den ordning de utgivits. Inledningsvis presenteras recensenternas kommentarer om Turtschaninoffs platsbundna fantasy, det fiktiva könskodade klostrets motsvarighet utanför fiktionen samt klostrets matriarkala kultur. Vidare analyseras recensenternas diskussion om det könskodade klostret genom de feministiskt klingande platsnamnen, begrepp från feministisk teori och trilogins anknytning till fantasyförfattaren Ursula Le Guin. Slutligen uppmärksammas recensenternas syn på klostrets könskodade trygghet i samband med klostrets utopiska potential i kontrast till patriarkalt våld.

Röda klostret får, tillsammans med ön Menos, mycket uppmärksamhet i recensionerna. Det beror antagligen på att den fantasy litteratur som utspelar sig i en mytisk värld utmärker sig för sina intresseväckande platser. En annan förklaring är att trilogins platser är så intimt bundna till handlingen. Enligt Österlund kan Turtschaninoffs romaner rentav kategoriseras som platsbunden fantasy, en kategori av fantasy som ”inte reducerar miljön till exotisk kuliss utan tvärtom skraddarsys för att förstärka och möjliggöra en viss handling”.¹⁰⁵ Röda klostret knyter samman trilogins alla verk, trots att enbart *Maresi* till största delen utspelar sig där. Följaktligen omnämns klostret eller ön – ibland också ”klosterön” – i alla recensioner jag studerat förutom en. När jag analyserar recensionerna av Turtschaninoffs *Krönikor från Röda klostret*-trilogi genom Fribergs teori om könskodade platser finns det två trådar att följa. Den första angår själva trilogin, i vilken kvinnorna i Röda klostret skapar, upprätthåller och bevarar en kvinnlig fristad utan män. Den andra tråden angår Maria Turtschaninoff som författaren som skapat platserna och rummen i trilogin och därmed är den som kan kontrollera vad som händer i dem. Gränsen mellan dessa två synsätt är inte tydlig, men de kan stundvis särskiljas med hjälp av att fokusera på vad som sker på berättelsenivå och vad som sker utanför fiktionen, i läsarens verklighet. Bägge perspektiv framkommer i recensioner av

---

¹⁰⁴ Klostret och ön går inte att särskilja och jag ser ön Menos som en förlängning av det Röda klostret. Jag väljer att se dem som samma plats eftersom klostret är den enda bebyggelsen på ön, öns alla invånare bor i klostret och båda platser följer samma villkor – inga män är tillåtna.

¹⁰⁵ Österlund 2017, s. 59.

trilogin och överlappar ibland varandra. Nedan följer några exempel på recenser som uppmärksammat Turtschaninoffs aktiva roll rörande platserna i trilogin.

Enligt Friberg kräver en feministisk syn på plats att ifrågasätta och uppmärksamma bland annat vem som skapat platsen, hur könen representeras och vilka ideologier som ligger bakom skapandet.¹⁰⁶ I recensionerna syns detta bland annat hos de recenser som valt att berömma Turtschaninoffs förmåga att skapa fängslande platser och de recenser som uppmärksammar den verkliga könskodade plats som Turtschaninoff inspirerats av i skapandet av sitt könskodade kloster. En av recensenterna som imponeras av Turtschaninoffs platsskildringar är Lisbeth Rosenback. Hon skriver i sin recension av *Maresi* i *Vasabladet* att Maria Turtschaninoff ”är en berättare av rang” som ”målar upp en sällsam värld där det är kvinnor och flickor [som] bestämmer.”¹⁰⁷ På ett liknande sätt kommenterar Janina Öberg i sin recension av *Naondel* i *Ny Tid* att Turtschaninoff ”lyckats väva in ett oerhört viktigt ämne i en skickligt skildrad fantasyvärld.”¹⁰⁸ Bägge recenser imponeras av de platser Turtschaninoff skapat och inkluderar den feministiska tematiken i romanerna i sitt beröm. Rosenback inkluderar könsrepresentationen genom att påpeka att Turtschaninoff skapat en plats där kvinnor bestämmer och Öberg hänvisar till den viktiga feministiska tematiken i *Naondel*. I Kaneli Kabrells recension av *Breven från Maresi* i *Ny Tid* däremot uteblir den feministiska aspekten av Turtschaninoffs världsbygge: ”liksom i de tidigare böckerna är samhället Turtschaninoff byggt upp med sina festhögtider, trosföreställningar, vanor och språkliga egenheter enhetligt och imponerande i sin detaljrikedom.”¹⁰⁹ Rosenback, Öberg och Kabrell uppmärksammar alla tre Turtschaninoffs roll i skapandet av platserna som förekommer i trilogin, även om alla inte inkluderar en hänvisning till att platserna är könskodade.

För att skapa det könskodade och könseparatistiska klostret har Turtschaninoff hämtat inspiration från en verklig plats, vilket två recenser uppmärksammat i sina recensioner av *Maresi*. ”Idéfröet till Röda klostret fick författaren från Athos, den grekiska klosterhalvön där kvinnor inte är tillåtna”¹¹⁰, skriver Rosenback i *Vasabladet*, medan Torvalds i *Kyrkpressen* berättar att Turtschaninoffs inspiration väckts när hon ”såg en fotoutställning om de ortodoxa

---

¹⁰⁶ Friberg et al. 2005, s. 10.

¹⁰⁷ Lisbeth Rosenback, ”Fantasy med könskamp och kvinnostyrka”, *Vasabladet*, 16.09.2014, s. 20.

¹⁰⁸ Janina Öberg, ”Fantastiskt systerskap över åldersgränser”, *Ny Tid*, 14.10.2016, <https://www.nytid.fi/2016/10/fantastiskt-systerskap-over-aldersgranser/> (hämtad 26.09.2022).

¹⁰⁹ Kaneli Kabrell, ”Turtschaninoffs tidlösa uppväxthistoria berör samtiden”, *Ny Tid*, 01.11.2018, <https://www.nytid.fi/2018/11/turtschaninoffs-tidlosa-uppvaxthistoria-beror-samtiden/> (hämtad 02.01.2022).

¹¹⁰ Rosenback 2014, s. 20.

klostersamfunden på det heliga berget Athos i norra Grekland.”¹¹¹ Bägge recensenter synliggör hur Turtschaninoff mycket medvetet valt att skapa en kvinnlig motsvarighet till klosterön Athos där kvinnor kan känna sig trygga och inkluderade. Trots att Turtschaninoff själv har påpekat i intervjuer att hennes inspiration för *Maresi* haft sitt ursprung i en utställning om Athosklostret har få recensera valt att inkludera det.¹¹² Genom att uppmärksamma hur den verkliga manliga klosterön inspirerat Turtschaninoff att skapa den fiktiva kvinnliga klosterön i sina recensioner kommenterar Rosenback och Torvalds i hög grad den könskodade platsens roll i romanen. De betonar därmed, i feministisk tradition, Turtschaninoffs aktiva roll som den som skapat den könskodade platsen.¹¹³

Enligt den tidigare givna definitionen av ett matriarkat i teorikapitlet kan det kvinnostyrda klostret, vars kvinnor tillber gudinnan Urmodern och hennes tre ansikten, beskrivas som ett matriarkat.¹¹⁴ Tre av recensenterna av *Maresi* uppmärksammar matriarkala drag i romanen i samband med det könskodade klostret. ”Turtschaninoff är bländande i sin skildring av sitt matriarkat som följer månadsblödningens magiska krafter, dansar i jungfrudansen och utövar feministiskt självförsvar med magins hjälp”, observerar Mia Österlund i sin recension i *Hufvudstadsbladet*.¹¹⁵ Österlund kallar Turtschaninoffs skildring av klostret och klosterön för ett matriarkat och exemplifierar med månadsblödningens – menstruationens – krafter, en av kvinnornas ritualer – jungfrudansen – och det feministiska självförsvar som kvinnorna använder sig av då de våldsamma männen intar Menos. I *Kyrkpressen* påpekar Sofia Torvalds i sin recension att ”den gudinna som hyllas och ingriper har drag av tidiga matriarkala religioner” och syftar då på Urmodern som kvinnorna på Menos tillber.¹¹⁶ I *Åbo Underrättelser* kommenterar Ann-Christine Snickars inte uttryckligen matriarkatet i sin recension, men hänvisar till Menos matriarkala kultur och religion genom att konstatera att fantasyförfattare ofta kan ”dra nytta av folkloristiskt material och kunskap om förkristna religioner och omforma det i berättelsens tjänst”.¹¹⁷ Med denna kommentar anser jag att Snickars uppmärksammar den matriarkala religionen i klostret, med bakgrund i Humms

---

¹¹¹ Sofia Torvalds, ”När det handlar om liv och död”, *Kyrkpressen*, 25.09.2014, s. 12.

¹¹² Se exempelvis följande intervjuer med Maria Turtschaninoff: Pia Ingström, ”Det börjar ofta med en bild”, *Hufvudstadsbladet*, 21.11.2014 och Pär Jonasson, ”Berättelsen i centrum för Turtschaninoff”, *Österbottens tidning*, 15.11.2018, s. 13.

¹¹³ Jfr. Friberg et al. 2005, s. 10.

¹¹⁴ *Nationalencyklopedin*, matriarkat.

<http://www.ne.se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/encyklopedi/lång/matriarkat> (hämtad 30.10.2023).

¹¹⁵ Mia Österlund, ”Ett könskrig i kammarformat”, *Hufvudstadsbladet*, 15.09.2014, s. 16.

¹¹⁶ Torvalds 2014.

¹¹⁷ Ann-Christine Snickars, ”En berättelse byggd av livslust och sorg”, *Åbo Underrättelser*, 18.09.2014, s. 5.

poäng om matriarkatet som en gammal förkristen tradition.¹¹⁸ Österlund, Torvalds och Snickars betonar de matriarkala aspekterna i *Maresi*, varav Österlund och Snickars specifikt lyfter fram författarens roll i skapandet av matriarkatet. De tre recensenterna kommenterar därmed den feministiska tematiken i romanen och två av dem analyserar den könskodade platsen med en feministisk blick på författaren som skapat matriarkatet.

Det kvinnobetonade kan även hittas i platsnamnen och flera av recensenterna reflekterar över namnen för den könskodade ön och det könskodade klostret. ”Ön heter Menos – härlett från ordet menstruation, Röda klostrets namn kommer från blodsnäckan, ur vilken man utvinner det färgsekret som utgör grunden för det lilla samhällets inkomst”, skriver Janne Wass i sin recension av *Maresi* i *Ny Tid*.¹¹⁹ Wass väljer att uppmärksamma att ön Menos fått sitt namn från menstruation och klostrets namn associerar Wass till blodsnäckan som kvinnorna på Menos använder sig av för att försäkra klostrets inkomst. Turtschaninoffs val att kalla sina viktiga platser för Menos och Röda klostret anser Wass vara knutet till romanens feministiska drag. Han påpekar att trots att ”feminismen och det kvinnliga varit viktiga teman också i hennes tidigare böcker, är *Maresi* den bok där temat för första gången är det centrala.” Wass fortsätter sitt påstående med att kommentera: ”Subtilt är det inte.”¹²⁰ Wass anser att Turtschaninoffs val av platsnamn är direkt knutet till romanens feministiska tema och att det är ett tydligt, rentav övertydligt, ställningstagande som hör ihop med Turtschaninoffs vilja att skriva feministisk litteratur. Med sin recension kommenterar därmed Wass vem som skapat platsen och vilken ideologi som ligger bakom.¹²¹

Wass är inte ensam om att uppmärksamma platsnamnen i *Maresi*. Mia Österlund inflikar i sin recension att ön Menos har ”ett namn som kan härledas till menstruation” och använder sig av begreppet ”menstruationskult” i sin sammanfattning av romanens kärna.¹²² I likhet med Wass kommenterar Österlund namnet på klosterön och associerar det till menstruation, men hon tillägger kultliknelsen som uteblir hos Wass. Däremot observerar Helena Miettinen, likt Österlund, i sin recension i *Savon Sanomat* att livet på Menos kan liknas med en kult. ”Myös naisten kultti on tutunoloista mystiikkaa kuunhohtoisesta ja verenpunaista naisvoimasta”, konstaterar Miettinen och associerar genom den blodröda kvinnokraften och månen till en

---

¹¹⁸ Humm 2003, s. 165.

¹¹⁹ Janne Wass, ”Stark feministisk ungdomsfantasy”, *Ny Tid*, 07.11.2014, <https://www.nytid.fi/2014/11/stark-feministisk-ungdomsfantasy/#more-19186> (hämtad 26.09.2022).

¹²⁰ Wass 2014.

¹²¹ Jfr. Friberg et al. 2005, s. 10.

¹²² Österlund 2014.

menstruationskult.¹²³ Miettinen syftar på klosterkvinnornas tro på att månen styr bland annat menstruationen och att månen därmed spelar en viktig roll för kvinnorna på ön. Miettinen kommenterar i samband med klostrets trosföreställningar att kulten är utpräglat feministisk. Som Wass redogör hon för *Maresis* synlig feministisk tematik, men till skillnad från Wass kopplar hon inte ideologin till Turtschaninoff utan till det fiktiva klostret.

En fjärde recensent som uppmärksammat platsnamnen och deras anknytning till menstruationen är Ann-Christine Snickars i *Åbo Underrättelser*. Snickars poängterar i sin recension att ”klostret har fått sitt namn av en snäcka med en dyrbar röd färg”, och utvecklar resonemanget med att tillägga att ”det röda är också blodet, knutet till kulten kring det kvinnliga.”¹²⁴ Som Wass inkluderar hon att klostret fått sitt namn av den dyrbara snäckan och drar en parallell mellan snäckan och menstruationsblodet. Som Österlund och Miettinen kallar hon livet på Menos tillsammans med menstruationen för en kult, men till skillnad från alla tre väljer Snickars att inte skriva rent ut att Turtschaninoffs roman är feministisk. I och med att Wass och Miettinen uttryckligen omnämner romanens feministiska tematik, och Österlund och Snickars skriver om den kvinnliga menstruationskulten, placerar de alla *Maresi* i en uttalad feministisk kontext genom sin diskussion om platsnamnen i romanen.

Sammanfattningsvis kan jag så här långt konstatera att Wass, Österlund, Miettinen och Snickars tydligt kommenterar *Maresis* feministiska tematik genom att belysa Turtschaninoffs val av platsnamn samt den kvinnlig kult som knyts till platsen.¹²⁵

På Menos isolerar sig klostersystrarna från männens värld vilket kan förstås som ett uttryck för feministisk separatism, även kallad könsseparatism. Som jag tidigare redogjort innebär begreppet en separation från män och patriarkala strukturer på initiativ av kvinnor. Trots att jag inte hade förväntat mig att recensenterna skulle använda sig av teoretiska begrepp, förekommer begreppen separatism, särart och essentialism i hela tre recensioner. Fredrik Sonck introducerar begreppet särartsfeminism i sin recension av *Naondel* i *Hufvudstadsbladet*, Janina Öberg diskuterar könsessentialism i sin recension av *Naondel* i *Ny Tid* och Mia Österlund använder begreppet separatism i sin recension av *Maresi* i *Hufvudstadsbladet* när hon sammanfattar romanens centrala egenskaper. Samtidigt bör

---

¹²³ Helena Miettinen, ”Maria Turtschaninoff: Maresi. Punaisten luostarin kronikoita”, *Savon Sanomat*, 09.11.2014, <https://www.savonsanomat.fi/paikalliset/3231800> (hämtad 02.01.2023).

¹²⁴ Snickars 2014, s. 5.

¹²⁵ I den hittills enda litteraturvetenskapliga artikeln om *Krönikor från Röda klostret* diskuterar Österlund platsnamnen i trilogin med samma argument som recensenterna och anser att Röda klostret fått sitt namn av den dyrbara blodsnaekan ”som ger kvinnorna ekonomisk självständighet samtidigt som den anspelar på menstruationsblod och matriarkal magisk kraft eller trosföreställningar” (Österlund 2017, s. 59).

tilläggas att separatismens uttryck i Röda klostret – nämligen att kvinnorna i klostret medvetet tagit avstånd från män – belyses i så gott som alla recensioner.

Varför har inte alla recensenter använt sig av dessa centrala feministiska begrepp för trilogin? En orsak kan vara att recensenterna inte har tillräcklig kännedom om den feministiska diskursen för att kunna sätta ord på dem. Recensentens expertis omfattar möjligtvis inte feminism, utan kan mycket väl inbegripa en djupare kännedom om fantasy eller ungdomslitteratur. Att recensenter inte använder feministisk terminologi som bottnar i feministisk teori kan också bero på att en recension ska vara publikföreläsningsvänlig och kunnig, men samtidigt vara roande att läsa.¹²⁶ Recensenter kan därför undvika att använda teoretiska begrepp som inte lätt låter sig förklaras på det begränsade utrymme som kritikern har till sitt förfogande.

Hur har då de recensenter som velat skriva sin kritik utgående från komplexa teoretiska feministiska begrepp gått till väga? Begreppet särartsfeminism har en central roll i Fredrik Soncks recension av *Naondel* i *Hufvudstadsbladet*, vars titel lyder: ”Särartsfeminism i fantastisk förpackning”.¹²⁷ Redan i rubriken presenteras *Naondel* som en särartsfeministisk berättelse. Soncks recension innehåller i själva verket ovanligt många begrepp hämtade ur en feministisk diskurs. Redan i början av recensionen påpekar Sonck att: ”Ambitionen att skriva feministisk fantasy är tydlig, men Turtschaninoff håller allt vad pretentioner och program heter på behörigt avstånd”.¹²⁸ Med sitt påstående placerar Sonck *Naondel* och Turtschaninoff inom traditionen av feministisk fantasy och efter att ha introducerat läsaren till handlingen redogör han för romanens feministiska aspekter. Sonck noterar att Turtschaninoffs val av feminism är märkligt ur en ideologisk synvinkel och uppmärksammar spänningen mellan Turtschaninoffs särartsfeminism och den feminism som är central under 2000-talet:

Poängen är att det kvinnliga hos Turtschaninoff verkar innehålla något essentiellt, och att det politiska projektet i någon mening inte bara handlar om att skapa ”ett tryggt rum” utan också om att odla ett slags särartsfeminism: det kvinnliga måste värderas högre, men är annorlunda än det manliga. Med en strikt ideologisk läsning är detta lite intressant, med tanke på att dagens likhetsfeminism tenderar att avfärda alla tankar om essentiella skillnader mellan män och kvinnor med enfaset. På 2000-talet har den helt dominerande diskursen som bekant varit att skillnaderna är

---

¹²⁶ Samuelsson 2013, s. 9.

¹²⁷ Fredrik Sonck, ”Särartsfeminism i fantastisk förpackning”, *Hufvudstadsbladet*, 17.09.2016, s. 35.

¹²⁸ Sonck 2016.

konstruerade, och att den feministiska kampens syfte är att rasera konstruktionerna, inte att odla deras särart.¹²⁹

Sonck påpekar visserligen att detta är en förenklad slutsats, men är – i likhet med Österlunds problematisering av Turtschaninoffs feminism i sin forskningsartikel – märkbart fundersam över Turtschaninoff val av särartsfeminism i *Naondel*. Soncks ifrågasättande av särartsfeminismen i trilogin grundar sig i dagens feminism, som främst framhåller att kön är en social konstruktion som inte är bunden till essentiella skillnader mellan kvinnor och män. Sonck anser ändå att särartsfeminismen ”i den extremt chauvinistiska och patriarkala värld där *Naondel* utspelar sig också är mer logisk som politisk strategi betraktad.”¹³⁰ På detta sätt belyser Sonck i högsta grad romanens feministiska tematik i sin recension, eventuellt i folkbildande syfte. Samtidigt är han en av få recensenter som ifrågasätter och problematiserar den typ av feminism som ligger till grund för romanen.

Alla recensenter är nämligen inte överens om att feminismen i trilogin är daterad. Till skillnad från Soncks recension och Österlunds forskningsartikel framhåller Janina Öberg i sin recension i *Ny Tid* att Turtschaninoff lyckas undvika könsessentialism i *Naondel*.¹³¹ Öberg argumenterar för detta genom att peka på hur klostrets villkor att bara välkomna kvinnor på Menos är en säkerhetsåtgärd och att kvinnlighet sist och slutligen är en identifikationsfråga i romanerna. Öbergs kommentar avser bland annat paret Estregi och Sulani, som också Österlund i sin forskningsartikel menar att Turtschaninoff använder för att visa att ”genus också är något som görs”.¹³² När Sulani blir gravid tillsammans med sin partner Estregi påpekar Kabira förvånat att två kvinnor inte kan få barn, till vilket Kabira får svaret:

”Men Estregi är inte en kvinna, visste du inte det?” Jag försökte dölja min häpnad.

”Menar du att hon är en man? Garai har ju sagt att män inte är tillåtna på ön.”

Darea skrattade. ”Nej. Hon är kvinna. I sitt hjärta, och det är vad som räknas. Men hennes kropp är inte riktigt en kvinnas. Eller en mans. Hon är lite av båda.”¹³³

Exemplet ovan är ett tydligt exempel på det som Öberg argumenterar för i sin recension, nämligen att Turtschaninoff inte gestaltar klosterön som en könsessentialistisk plats eller kvinnlighet som biologisk framom socialt konstruerad och egenupplevd. Öberg anser, i likhet med Sonck, att det är befogat att kvinnorna vill separera sig från männen ”[i] en värld där män

---

¹²⁹ Sonck 2016.

¹³⁰ Sonck 2016.

¹³¹ Öberg 2016.

¹³² Österlund 2017, s. 66.

¹³³ Maria Turtschaninoff, *Naondel*, Helsingfors: Förlaget 2016, s. 351.

har makten och våldet tar den form det gör i denna roman” samt att i detta fall ”är en sådan kvinnlig fristad det bästa en kan önska sig.”¹³⁴

Utgående från Österlunds forskningsartikel har jag uppmärksammat hur de feministiska begreppen separatism, särart och essentialism, som kan anses vara centrala för Turtschaninoffs *Krönikor från Röda klostret*-trilogi, behandlas i trilogins recensioner. Sammanfattningsvis kan konstateras att Sonck har tolkat den könskodade platsen Menos som ett uttryck för separatism och särartsfeminism, medan Öberg luckrar upp synsättet genom att påpeka att Turtschaninoff inte förespråkar könsessentialism eftersom hon också framställer kvinnlighet som en identifikationsfråga. Oberoende av den tolkning som görs, särskiljer Soncks och Öbergs recensioner sig i det att de diskuterar *Naondels* feministiska tematik på ett mer ingående och djupare plan än majoriteten av recensionerna.

De recensenter som uttalar sig om feminismen på ett djupare plan är få, men de som uttryckligen påpekar att romanerna är feministiska är några fler. Jag har redan nämnt att Sonck inte tvekar att placera *Naondel* i en tradition av feministisk fantasy och att Wass inte anser att den feministiska tematiken i *Maresi* är subtil, men även Öberg påpekar i sin recension av *Naondel* att feminismen inte är ett ”dolt budskap”.¹³⁵ Två andra recensenter som anser att den feministiska tematiken är övertydlig är Catariina Salo och Hanna Ruokomäki. ”Det feministiska budskapet i boken var klart från första sidan”, påpekar Salo i sin recension av *Maresi* som publicerades på *Svenska YLE*.¹³⁶ På ett liknande sätt uppmärksammar Ruokomäki i sin recension i *Onnimanni* att det i *Maresi*, i likhet med Turtschaninoffs tidigare böcker, ”kaikuu feministinen sanoma”.¹³⁷ En recensent påpekar att det finns influenser utöver det feministiska, som även gör den feministiska tematiken mera aktuell. I sin recension av *Breven från Maresi* i *Ny Tid* är Kaneli Kabrell den enda recensent som kombinerar den feministiska tematiken med andra teman i romanen: ”*Krönikor från Röda klostret* har kallats för feministisk fantasy, men jag tycker mig kunna skymta även ekologiska förmaningar att ta fasta på. [...] På så vis är berättelsens teman både tidlösa och specifikt dagsaktuella.”¹³⁸ Samtliga recensioner motbevisar därmed Hakalas svepande påstående som nämns i

---

¹³⁴ Öberg 2016.

¹³⁵ Öberg 2016.

¹³⁶ Catariina Salo, ”Maresis värld hänför”, *Svenska YLE*, 15.09.2014, <https://svenska.yle.fi/a/7-831509> (hämtad 02.02.2023).

¹³⁷ Hanna Ruokomäki, ”Omaehtoista tyttöfantasiaa”, *Onnimanni*, 2014: 4, s. 43.

¹³⁸ Kabrell 2018.

avhandlingens inledning, att feminismen inte uppmärksammats alls i *Maresis* mottagande i Finland.

Flera av recensenterna placerar *Krönikor från Röda klostret* i en feministisk kontext genom att kalla romanerna för feministisk fantasy och associera dem till en av dess stora föregångare, nämligen amerikanska Ursula Le Guin. ”Turtschaninoffs litterära universum kan jämföras med de största namnen i genren”, anser Anna Dönsberg på *Svenska YLE*.¹³⁹ Wass skriver i sin tur i *Ny Tid* om likheterna mellan *Maresi* och Le Guins verk:

För den som läst den feministiska sci-fi- och fantasyförfattaren Ursula K. LeGuins romanserie om Övärlden känns mycket bekant. Dels är hela inramningen av en flickas uppväxt i ett mystiskt kloster snarlik den i boken *Gravkamrarna i Atuan*. Liksom i romanen *Tehanu* har vi också att göra med en traumatiserad och till synes hjälplös flicka, som visar sig besitta oanad styrka. Båda författarna sätter också kvinnans ”mjuka” styrka – deras obeväpnade kroppar och mentala och emotionella kapacitet – mot männens hårda, beväpnade aggression.¹⁴⁰

Även Österlund påpekar i sin recension av *Maresi* i *Hufvudstadsbladet* att ”Ursula K. Le Guins *The Thombs of Atuan* (1970) i Earthsea-sviten ligger [...] väldigt nära till hands” och att båda romaner gestaltar ”en kvinnokrets där flickor utsätts för övergrepp.”¹⁴¹ Wass och Österlund drar paralleller mellan Le Guins *Gravkamrarna i Atuan* (1970) och *Maresi* i sina recensioner, men även i recensionerna av de följande titlarna i Turtschaninoffs trilogi kommenteras likheterna med Le Guin. Arla Kanerva skriver i sin recension av *Breven från Maresi* i *Helsingin Sanomat* att romanerna i Turtschaninoffs trilogi har ”yhtymäkohtia Ursula Le Guinin *Maameren tarinoihin*, erityisesti *Atuanin holvihautoihin* (1971) ja päätösosaan *Tehanuun* (1990).”¹⁴² Kanerva använder samma exempel som Österlund och Wass för att visa att Turtschaninoff skriver inom traditionen feministisk fantasy, medan andra recensenter nöjer sig med att likna *Krönikor från Röda klostret-trilogin* vid Le Guins författarskap utan att närmare specificera vilka av Le Guins många romaner som de främst liknar och går i dialog med. En av dem är Toni Jerrman, som knyter ihop sin recension av *Naondel* i *Helsingin Sanomat* genom att påpeka att *Naondel* ”onkin helppo verrata jopa Ursula K. Le Guinin

---

¹³⁹ Anna Dönsberg, ”Maria Turtschaninoffs *Breven från Maresi* infriar förväntningarna med råge”, *Svenska YLE*, 31.08.2018, <https://svenska.yle.fi/a/7-1326845> (hämtad 21.12.2022).

¹⁴⁰ Wass 2014.

¹⁴¹ Österlund 2014.

¹⁴² Arla Kanerva, ”Parasta fantasiakirjallisuutta juuri nyt”, *Helsingin Sanomat*, 22.12.2018, s. 48.

myöhäistuotannon parhaisiin teoksiin.”¹⁴³ En annan är Rebecka Fokin, som nämner Turtschaninoffs två stora förebilder inom fantasylitteraturen i sin recension av *Breven från Maresi* i *Västra Nyland*. Fokin anser att Turtschaninoff med *Breven från Maresi* har skrivit ”en vardaglig berättelse i Ursula LeGuins och Irmelin Sandman Lilius anda om flickans, naturens och kroppens magi.”¹⁴⁴ I en finlandssvensk kontext har Irmelin Sandman Lilius en liknande position som Le Guin inom feministisk fantasy och båda har starkt influerat Turtschaninoffs skrivande.

Av de exempel jag hittills presenterat framgår tydligt att de flesta recensenter valt att placera Turtschaninoffs trilogi i en tradition av feministisk fantasy, varav flera av dem gör det genom att hänvisa till släktskapet med Le Guins verk. Ursula Le Guin är utan tvekan en föregångare inom feministisk fantasy och eftersom Turtschaninoff i intervjuer själv upprepade gånger nämnt att hon inspirerats och influerats av Le Guins verk är det inte konstigt att flera av recensenterna kommenterar det sambandet, rentav i så positiva ordalag som att Turtschaninoffs trilogi står sig väl i jämförelse med den litterära gigant hon inspirerats av.

I varje recension av *Maresi* framgår det att Röda klostret och ön Menos endast välkomnar kvinnor och jag kan därmed konstatera att alla recensenter av trilogins första roman presenterar klostret som en könskodad plats. Flera av recensenterna kommenterar den könskodade platsen i samband med en beskrivning av klostret och ön som en fristad, en asyl, en tillflyktsort, ett skydd eller en trygg plats. Dessa begrepp används för att beskriva den könskodade tryggheten samt könsexkluderingen. Österlund beskriver, i sin recension i *Hufvudstadsbladet*, ön Menos som en asyl för flickor och påpekar att *Maresi* ”som nioåring sökt skydd i klostret”.¹⁴⁵ Hon poängterar även att kloster ”alltid fungerat som fristäder där kvinnor kunnat tänka och agera radikalt”, vilket placerar Röda klostret och Turtschaninoffs val av ett kloster i ett feministiskt sammanhang.¹⁴⁶ Genom att reflektera över klostrets roll i relation till andra kloster och deras roll i verkligheten reflekterar Österlund över Röda klostret som ett rum, i relation till de andra recensenterna som fokuserar på Röda klostret som en plats.¹⁴⁷ Österlund använder sig därmed av tre olika begrepp för att betona tryggheten i

---

¹⁴³ Toni Jerrman, ”Turtschaninoffin uutuuuskirjalle voi povata menestystä – ’Voimaannuttava lukukokemus’”, *Helsingin Sanomat*, 16.10.2016, <https://www.hs.fi/kulttuuri/kirja-arvostelu/art-2000002925659.html> (hämtad 17.02.2023).

¹⁴⁴ Rebecka Fokin, ”Suverän final på fantasytrilogi”, *Västra Nyland*, 31.08.2018, <https://www.vastranyland.fi/artikel/a128f151-cfa3-47b8-94da-0f409fef57d> (hämtad 22.11.2022).

¹⁴⁵ Österlund 2014.

¹⁴⁶ Österlund 2014.

¹⁴⁷ Jfr. Friberg et al. 2005, s. 10.

klostret och könskodar tryggheten genom att hänvisa till att platsen erbjuder en asyl för flickor och fristäder för kvinnor. Flera recensenter uppmärksammar klostrets könskodade trygghet i sina recensioner av *Maresi*, bland annat Miettinen, Rosenback och Wass. ”På ön Menos finns Röda klostret, en tillflyktsort för förföljda och utsatta flickor och kvinnor”, skriver Lisbeth Rosenback i *Vasabladet*, medan Wass i *Ny Tid* beskriver klostret som ”en tillflyktsort för flickor från fattiga eller svåra förhållanden”.¹⁴⁸ Miettinen betonar i *Savon Sanomat* att klostret är ”naisten ja tyttöjen suojapaikka ulkopuolisia vaaroja vastaan”.¹⁴⁹ Österlund, Rosenback, Wass och Miettinen uppmärksammar alla att klostret är en könskodad plats med en könskodad trygghet.

Även om de flesta av recensenterna valt att könskoda klosteröns trygghet i sina recensioner av *Maresi* finns det två undantag. Rebecca Finnberg skriver i *Västra Nyland* om ”den trygga tillvaron på klostret” men specificerar inte, till skillnad från andra recensenter, vem tryggheten är för.¹⁵⁰ I *Åbo Underrättelser* skriver Snickars att ”ön [är] en tillflykt” för *Maresi*, som flyr sitt svältdrabbade hemland, och påpekar att den som anländer till ön blir väl försörjd.¹⁵¹ Även här väljer Snickars att inte könskoda tryggheten utan kommenterar endast att ön är en trygg plats för dem som anländer. Valet att inte könskoda tryggheten i klostret genom mera neutrala formuleringar kan vara ett resultat av att recensenterna redan diskuterat romanens feministiska drag på andra ställen i sina recensioner och därmed inte vill upprepa sig eller att de helt enkelt inte upplevt frågan vara relevant i sammanhanget. Både Finnberg och Snickars diskuterar i sina recensioner att klostret endast tillåter kvinnor och könskodar därmed klostret, men inte tryggheten. Eftersom klostret inte är lika starkt närvarande i trilogins tredje roman hänvisar inte recensenterna av *Breven från Maresi* till klostret i samma mån som recensionerna av de första två romanerna. I recensionerna av *Breven från Maresi* nämns klostret främst för att återkoppla till trilogins tidigare delar och i de korta beskrivningarna av klostret könskodas inte tryggheten. Klostret beskrivs mera neutralt som ett skydd mot omvärlden och en trygg miljö i motsats till Maresis nya oroliga omgivningar.

Medan den könskodade tryggheten kommenteras i recensionerna av trilogins första och sista roman med hjälp av flera olika begrepp (asyl, tillflykt, fristad, skydd och trygghet) dominerar däremot användningen av begreppet fristad i recensionerna av *Naondel*. Att recensenterna

---

¹⁴⁸ Rosenback 2014, Wass 2014.

¹⁴⁹ Miettinen 2014. Översättning: ”kvinnornas och flickornas fristad mot utomstående faror.”

¹⁵⁰ Rebecca Finnberg, ”Menos magiska krönor”, *Västra Nyland*, 16.09.2014, <http://gamla.vastranyland.fi/kultur/recension/2014-09-16/656786/menos-magiska-kronikor> (hämtad 22.11.2022).

¹⁵¹ Snickars 2014.

kollektivt valt att beskriva den könskodade tryggheten med samma begrepp i sina recensioner av trilogins andra roman antar jag att har sitt ursprung i ett utdrag ur romanen. *Naondel*, som utspelar sig innan händelserna i *Maresi*, inleds med: ”Klostret får aldrig förgäta vad vi genomled för att skapa en fristad för våra efterföljare, en plats där kvinnor tillsammans kan arbeta och lära.”¹⁵² Turtschaninoff har valt att de kvinnor som grundade det Röda klostret själva beskriver klostret som en fristad, ett medvetet val som blir relevant då Fribergs teori om plats och rum påpekar vikten av vem som skapar rum och plats.¹⁵³ Både på berättelsenivå – av kvinnorna på Menos – och i verkligheten – av Turtschaninoff och recensenterna – kallas platsen för en fristad. I recensionerna av *Naondel* har Snickars i *Åbo Underrättelser*, Janina Öberg i *Ny Tid*, Sofia Torvalds i *Kyrkpressen*, Finnberg i *Västra Nyland* och Jenna Emtö i *Östnyland* valt att kalla klostret för en fristad. Det könskodade klostret kommenteras tydligt även här då alla väljer att knyta begreppet fristad till det kvinnliga könet. Antingen väljer de att påpeka att fristaden är byggd av kvinnor eller att den är för kvinnor, men oberoende skrivs klostret fram som en könskodad plats. Bland annat Snickars beskriver *Naondel* i sin recension som ”berättelsen om de kvinnor som till slut landar på ön Menos och bygger upp en fristad där” och Öberg konstaterar i sin recension att *Naondel* är ”berättelsen om hur den kvinnliga fristaden på ön Menos blev till”.¹⁵⁴ Majoriteten av recensenterna har kallat klostret för en fristad i sina recensioner av *Naondel*, men en del har låtit bli. Den främsta orsaken till detta är att de recensenterna har valt att fokusera mera på handlingen och tematiken i *Naondel* och därmed inte beskrivit eller värderat klostret mer än nödvändigt.

Feministisk fantasy har traditionellt haft samma uppgift som utopisk fantasy eftersom båda innebär att fantasyförfattare kan bygga upp nya världar för att bemöta det de vill förändra eller påverka i världen.¹⁵⁵ Det stämmer väl in på *Krönikor från Röda klostret*-trilogin och enligt Österlund kan Turtschaninoffs gestaltning av Röda klostret som en flickasyl ”inordnas i de utopiska skildringar som feministisk fantasy omfattar.”¹⁵⁶ Recensenter som uppmärksammar trilogins utopiska drag uttalar sig därmed om dess drag av feministisk fantasy då den skapar en könskodad utopi fri från manligt våld. Utopi och det näraliggande begreppet idyll används av några recensenter för att illustrera hur paradisisk tillvaron på Menos kan te sig för de utsatta som tagit sin tillflykt dit, men även för att understryka det hot som de våldsamma män

---

¹⁵² Turtschaninoff 2016, s. 7

¹⁵³ Friberg et al. 2005, s. 10.

¹⁵⁴ Snickars 2016, Öberg 2016.

¹⁵⁵ Cranny-Francis 1991, s. 45.

¹⁵⁶ Österlund 2017, s. 69f.

som stiger i land på ön utgör. I sina recensioner av *Maresi* uppmärksammar Finnberg, Österlund, Snickars och Rosenback den utopiska potential som klostret och ön har. Den trygga klosterön för Finnbergs tankar till ett idylliskt paradis:

I ön Menos skapar Turtschaninoff en idyllisk och paradisk plats. Både öns namn och de målande miljöbeskrivningarna med bergigt landskap, bördiga jordar och klarblått vatten för tankarna till den grekiska övärlden. Att Haggans symbol är en orm antyder dock i ett ganska tidigt skede att idyllen är förrädisk.¹⁵⁷

Finnberg tar fasta på den idylliska skildringen av Menos, men reflekterar också över att idyllen inte blir långvarig. Den utopieffekt som byggs upp i början av *Maresi* bryts långsamt ner under romanens gång och när de våldsamma männen slutligen landstiger på ön är den idylliska stämningen som bortblåst. ”Stunder av stillhet, kontemplation och närvaro som hör klostertillvaron till störs då av våldsamma övergrepp”, skriver Österlund i sin recension av *Maresi* för att belysa hur klosterutopin slits sönder av männens våld.¹⁵⁸ Enligt Snickars förvandlas romanens utopi ändå inte till dystopi trots att *Maresi* ”[p]å ett plan är [...] en ganska sorgsen bok om utopin som invaderas”.¹⁵⁹ I sin recension av *Maresi* i *Vasabladet* kontrasterar också Rosenback det fridfulla kvinnoklostret mot det manliga våldet: ”Klostrets fridfulla liv, med lektioner och vardagliga sysslor, glatt umgänge och stilla stunder, är hotat.”¹⁶⁰ Stillheten, tryggheten, fridfullheten och utopin på Menos som recensenterna uppmärksammar i kontrast till det manliga våldet kan förstås symbolisera en kamp mellan matriarkatet och patriarkatet, där den matriarkala utopin kontrasteras mot det patriarkala våldet.

Menos och det Röda klostret är ämnade att vara trygga platser för flickor och kvinnor samtidigt som de erbjuder en fristad från våldsbenägna män. Flera recensenter framhåller vad det är som öns flickor och kvinnor flytt från och undkommit, vilket delvis synliggör den nya tryggheten bland kvinnorna i klostret och delvis det manliga våld de undkommit. Finnberg, Österlund, Snickars och Rosenback kommenterar den feministiska tematik som underbygger Turtschaninoffs skildring av en feministisk utopi i grav kontrast till det manliga förtryck som existerar utanför öns och klostrets gränser. Men eftersom andra recensenter även poängterar att de som söker skydd i klostret flyr från svält och en framtid utan utbildning, är tryggheten – som jag tidigare påpekat – inte könskodad av alla recensenter. Jag ville i detta kapitel

---

¹⁵⁷ Finnberg 2014.

¹⁵⁸ Österlund 2014.

¹⁵⁹ Snickars 2014.

¹⁶⁰ Rosenback 2014.

fokusera på kontrasten mellan den kvinnligt kodade utopin och det manliga våldet och vad detta innebär för klosteröns utopiska potential. I analyskapitlet om patriarkalt våld återkommer jag till diskussionen, men fokuserar då på våldet som ett uttryck för patriarkala maktstrukturer.

Avslutningsvis kan konstateras att klosterön som könskodad plats diskuteras i någon mån i de allra flesta recensioner men problematiseras i få. Recensenterna kommenterar den könskodade platsen genom att diskutera platsnamnen och deras associationer, betona att fristaden är en trygg plats uttryckligen för kvinnor, uppmärksamma den manliga motsvarighet till klostret som finns i verkligheten och kontrastera platsens utopiska potential mot den hotfulla omvärlden. Några recensenter använder feministiska begrepp såsom separatism, särart och könsessentialism för att fördjupa sina resonemang gällande den könskodade klosterön, men de allra flesta nöjer sig med att hänvisa till trilogins feministiska värdegrund i form av vissa aspekter som noggrannare synade påvisar en feministisk läsning eller genom att påpeka trilogins släktskap med tidigare verk inom feministisk fantasy. Medan vissa recensenter kommenterar den feministiska tematiken rakt ut, diskuterar andra trilogins feministiska drag utan att explicit benämna dem som feministiska.

6. En litteraturkritik som uppmärksammar solidariskt systemskap

Systemskapet är starkt anknutet till det könskodade klostret och innehållsmässigt kunde detta kapitel även ingå i föregående kapitel. För läsbarhetens skull har jag valt att avskilja systemskapet från platsdiskussionen för att mera ingående kunna studera vilka recensenter som valt att uppmärksamma just systemskapet, som inte verkar vara lika självklart att kommentera som den könskodade platsen, traditionen av feministisk fantasy och det patriarkala våldet. I det här kapitlet undersöker jag därför om, och i så fall hur, trilogins recensenter uppmärksammar och diskuterar gestaltningen av systemskap. I kronologisk ordning presenterar och analyserar jag de recensioner som bidrar till diskussionen om systemskap. I urvalet av recensioner som diskuteras här inkluderar jag också sådana där recensenterna använder synonyma begrepp som inbegriper den kvinnliga samhörighet som kvinnorna upplever i klostret och de solidariska relationer som kvinnorna knyter sinsemellan. I mitt material är det kvinnlig gemenskap, ett kvinnligt kollektiv, vänskap och starka band mellan kvinnorna på ön, men även begreppet ”tillsammans”, som används av recensenterna för att kommentera den solidaritet och samhörighet som finns bland kvinnorna.

Systerskapsbegreppet har också en i sammanhanget religiös kontext, eftersom den kvinnogemenskap som skildras utspelar sig i ett kloster. Turtschaninoff knyter därmed an både till ett religiöst klostersysterskap och ett feministiskt sisterskap, men med tanke på avhandlingens syfte har jag valt att fokusera på den feministiska innebörden av sisterskapet. Som jag redogjort för i avhandlingens teorikapitel inbegriper sisterskapsbegreppet solidaritet mellan kvinnor och sisterskapande akter som ger upphov till samhörighet. Enligt Gunnarsson Paynes tolkning av sisterskapet som en tom signifikant kan sisterskapet likställas med ett löfte om ett samhälle fritt från förtryck, vilket passar väl in på premisserna för Röda klostret.

I min tidigare diskussion av Röda klostret som könskodad plats framgår att öns kvinnogemenskap utgör en central del av Turtschaninoffs trilogi. Sisterskapet är onekligen en del av trilogin, men syns det i mottagandet? För att svara på den frågan inleder jag med att analysera de recensioner som kommenterar Röda klostrets kvinnogemenskap och kollektiv i *Maresi*. Jag fortsätter med att studera de recensioner av *Naondel* som diskuterar sisterskap och sisterskapsband mellan Ursystrarna. Avslutningsvis undersöker jag de diskussioner om utanförskap och gemenskap som förekommer i recensionerna av *Breven från Maresi*.¹⁶¹

I *Maresi* får läsaren uppleva klostergemenskapen både under vardagliga sysslor och i stunder av fara. Ingen recensent använder uttryckligen sisterskapsbegreppet, men kvinnogemenskapen kommenteras flitigt på andra sätt. Mia Österlund beskriver hur ”goda relationer flickor och kvinnor emellan frodas” i klostret och konstaterar att *Maresi* ”jagas av mörka krafter men hittar styrka inte minst i läsandet och kvinnogemenskapen.”¹⁶² Österlund väljer därmed att uppmärksamma klostrets sisterskap genom den gemenskap platsen erbjuder. Även Lisbeth Rosenbacks kommenterar sisterskapet då hon berömmar Turtschaninoff för hennes förmåga att skickligt beskriva ”den starka kvinnogemenskapen där de unga flickorna tillåts tänka och utvecklas så att de kan ta över uppgifter som passar dem och deras personlighet.”¹⁶³ *Maresi* har, enligt Rosenback, hittat allt hon behöver: ”I klostret har hon funnit ett nytt hem, vänner och framför allt böcker i det stora biblioteket i Kunskapens hus.”¹⁶⁴ Sisterskapet synliggörs följaktligen i Rosenbacks recension genom att belysa betydelsen av kvinnlig vänskap i allmänhet och den starka kvinnogemenskapen i klostret i

---

¹⁶¹ Framöver kommer jag av stilistiska skäl att enbart undantagsvis när det är relevant nämna var respektive recension är publicerad då den informationen redan framgår i tabellerna på s. 17–18 samt i avhandlingens lista över primärmaterial.

¹⁶² Österlund 2014.

¹⁶³ Rosenback 2014.

¹⁶⁴ Rosenback 2014.

synnerhet. Klosters kvinnogemenskap möjliggör genom systerskapande akter Röda klostret.¹⁶⁵

Ann-Christine Snickars förundras över kvinnokollektivet i sin recension. ”En av scenerna är helt fantastisk: kvinnokollektivet, kvinnor i olika åldrar, framkallar först stiltje, sedan en hård storm, genom att samfällt utföra en vardaglig och i sig harmlös handling”, skriver Snickars.¹⁶⁶ Att skapa ett kollektiv utanför den dominerande maktordningen är ett exempel på radikalfeministisk och separatistisk kvinnokultur, vilket Österlund i sin forskningsartikel visar,¹⁶⁷ men också ett sätt att utforska systerskapets kraft i form av kvinnliga kollektiv. Snickars uppmärksammar hur klosteröns kvinnor genom samarbete lyckas övervinna männen. Räddningen ligger i de systerskapande akter som öns kvinnor utför för att försvara sig och sitt kloster. Att klosterkvinnornas systerskap inte bara påverkar kollektivet, utan även individerna, framkommer också i några recensioner där recensenterna reflekterar över Maresis individuella utveckling i klostret som en del av klostergemenskapen. Exempelvis Finnberg poängterar i sin recension hur ofta Maresi reflekterar ”över hur det varit att finna sin plats i klostret bland de övriga flickorna och hur hon under de fyra år som gått utvecklats, både inom gruppen och individuellt.”¹⁶⁸ Finnberg väljer därmed att uppmärksamma systerskapet genom dess betydelse för Maresis utveckling, både som individ i klostret och som en del av kvinnokollektivet.

I *Naondel* utvecklar Ursystrarna i Iskans harem ett solidariskt systerskap som sedan lever vidare bland systrarna i Röda klostret. Tematiskt är systerskapet mest framträdande i *Naondel*, och därför var min ursprungliga hypotes att de flesta av recensenterna skulle nämna systerskapet i sina recensioner av just denna roman. Delvis stämde min hypotes, men inte i den utsträckning jag antagit. Av nio recensioner nämns systerskapet uttryckligen i tre av recensionerna och diskuteras i sex. Även om jag trott att systerskapsbegreppet skulle förekomma i flera av recensionerna så är det endast i recensioner av *Naondel* som systerskapet uttryckligen nämns, vilket ger belägg för att systerskapet tematiskt framkommer tydligast i trilogins andra roman. I Fredrik Soncks recension nämns systerskap endast i ingressen, medan Janina Öberg och Jenna Emtö använder begreppet för att utförligt diskutera systerskapstematiken. I likhet med recensionsrubriken är det inte alltid recensenten som

---

¹⁶⁵ Jfr. Gunnarsson Payne 2006, s. 159.

¹⁶⁶ Snickars 2014.

¹⁶⁷ Österlund 2017, s. 64.

¹⁶⁸ Finnberg 2014.

skrivit ingressen, utan den kan vara skriven av någon vid tidningens redaktion.¹⁶⁹ Det innebär att det endast går att fastställa att Öberg och Emtö själva har valt att inkludera systerskapsbegreppet i sina recensioner.

Den recensent som tydligast kommenterar systerskapet är Öberg i sin recension ”Fantastiskt systerskap över åldersgränser” i *Ny Tid*. ”Systerskap är i romanen en utväg från mäns våld mot kvinnor och ett systerskap som står över klass- och åldersgränser kan nå långt”, konstaterar Öberg.¹⁷⁰ Genom att uppmärksamma att systerskapet blir en räddning från patriarkalt våld i *Naondel* belyser Öberg systerskapets feministiska anslag. Hennes konstaterande kontextualiserar den radikalfeministiska inriktningen av separatism som romanen gestaltar, nämligen att Ursystrarna finner sin räddning i att totalt avskilja sig från män och isolera sig på klosterön.¹⁷¹ Öbergs konstaterande kan också relateras till Gunnarsson Paynes begrepp *systerskapande akter* och *tom signifikant*. Med hjälp av systerskapande akter, som exempelvis deras solidariska samarbete för att fly Iskans harem, skapar Ursystrarna ett tryggt rum fritt från patriarkalt våld. Systerskapet som en tom signifikant:

innehåller ett löfte om vad som ska komma att uppfyllas med dess hjälp: ’ett samhälle där alla kan leva fria från förtryck’, en målbeskrivning som är tillräckligt öppen för att nästan vem som helst ska kunna skriva under på den.¹⁷²

Då Öberg i sin recension konstaterar att systerskapet blir en utväg från det patriarkala våldet är innebörden den samma som i citatet ovan. Öberg poängterar därtill att ”ett systerskap som står över klass- och åldersgränser kan nå långt” samt att systerskapet lyser upp en annars mörk och våldsamt berättelse: ”Tillsammans bildar de en berättelse som det är lätt att vilja stanna kvar i även om mörkret är tungt.”¹⁷³ När Öberg sammanfattar de centrala aspekterna av romanen i sin recension väljer hon att uppmärksamma två av systerskapets sidor: ”Kvinnlig gemenskap, systerskap, kamp och kanske framför allt naturen som på sätt och vis ställs mot överflödet i Iskans harem är nyckelord.”¹⁷⁴ Öberg understryker därmed systerskapets centrala roll i *Naondel*.

Snickars recension av *Naondel* i *Åbo Underrättelser* uppvisar likheter med Öbergs recension, även om Snickars inte uttryckligen använder sig av systerskapsbegreppet. I likhet med Öbergs

---

¹⁶⁹ Svedjedal 2009, s. 159.

¹⁷⁰ Öberg 2016.

¹⁷¹ Jfr. Humm 2003, s. 255.

¹⁷² Gunnarsson Payne 2006, s. 114.

¹⁷³ Öberg 2016.

¹⁷⁴ Öberg 2016.

observation att systerskapet i romanen är oberoende av klass och ålder, påpekar Snickars att *Naondel* är en ”kollektivroman där kvinnor av olika härkomst och ålder får ordet.”¹⁷⁵ Precis som Öberg poängterar hur kvinnorna tillsammans skapar ljus i mörkret kommenterar Snickars den kraft som finns hos kvinnogemenskapen i *Naondel*: ”Det kan fungera om man gör det tillsammans, det är bokens tydligaste budskap.”¹⁷⁶ Även om det är vagt uttryckt tolkar jag Snickars kommentar som att kvinnligt samarbete, och därmed systerskap, utgör bokens kärna. Utöver Öberg, använder sig Jenna Emtö av systerskapsbegreppet i sin recension av *Naondel* i *Östnyland*. Även hon skriver om systerskapet som ett ljus i mörkret:

Men det finns även ljusglimtar i det tröstlösa mörkret. Nämligen de starka systerskapsband som skapas mellan kvinnorna, där de trots viss motvillighet slår sig samman och med hjälp av sina egna särskilda krafter lyckas fly grymheten tillsammans.¹⁷⁷

Emtö uppmärksammar de systerskapsband som knyts mellan kvinnorna i Iskans harem. Hon påpekar att de starka och delvis motvilliga banden möjliggör kvinnornas samarbete för att fly fångenskapen och övergreppen i Iskans våld. Emtö låter på så vis underförstå att systerskapets solidaritet formas av att det finns ett större mål att uppnå tillsammans bortom individuella meningsskiljaktigheter. Även Rebecca Finnberg kommenterar kvinnornas starka band till varandra i sin recension i *Västra Nyland*: ”Tillsammans skapar de under åren som går ett band som slutligen ska utgöra grunden för fristaden Röda Klostret på ön Menos”.¹⁷⁸ Här synliggörs åter en gång romanens radikalfeministiska separatism, de systerskapande akterna som möjliggör grundandet av en fristad och löftet om att systerskapet förenas i sin vision av ett samhälle fritt från förtryck.

Naondels kollektiva berättelseform understryker systerskapsmotivet som också utgår från en kollektiv samhörighet och framtidsvision. Både Snickars och Sofia Torvalds kommenterar romanens kollektiva berättande i sina respektive recensioner. Torvalds konstaterar att *Naondel* är ”en kollektiv berättelse, en skildring av hur enskilda plågade kvinnor hittar varandra och bygger upp något nytt.”¹⁷⁹ I sin analys av romanen fokuserar Torvalds på att den är en kollektivroman som gestaltar olyckliga individer som hittar varandra. Deras enskilda

---

¹⁷⁵ Snickars 2016.

¹⁷⁶ Snickars 2016.

¹⁷⁷ Jenna Emtö, ”Goda krafter möter onda”, *Östnyland*, 27.09.2016, <https://www.ostnyland.fi/artikel/319206f1-80ab-4ddc-9b81-dba4b882e26a> (hämtad 16.02.2023).

¹⁷⁸ Rebecca Finnberg, ”Ursystrarna berättar sin historia”, *Västra Nyland*, 17.09.2016, <https://www.vastranyland.fi/artikel/fb987786-da3a-4673-8bdd-c5c45954b085> (hämtad 22.11.2022).

¹⁷⁹ Torvalds 2016.

berättelser skapar tillsammans ett kollektiv som möjliggör ett starkt systemskap, som med hjälp av systemskapande akter kan skapa något nytt. I Fredrick Soncks recension nämns systemskap uttryckligen endast i ingressen, som lyder: ”I Maria Turtschaninoffs Naondel [sic] byts haremets påtvingade gemenskap till ett självvalt systemskap.”¹⁸⁰ Här särskiljs den påtvingade gemenskapen i haret från det självvalda systemskapet som möjliggör kvinnornas flykt. I själva recensionen diskuterar Sonck den kvinnliga gemenskapen, men utan att använda systemskapsbegreppet.¹⁸¹ Hans recension avslutas med ”att ursystrarna tar sig an kampen med just de vapen som står dem till buds: organisering, samarbete” vilket resulterar i: ”Solidaritetsens glimrande möjlighet.”¹⁸²

I recensionerna av *Breven från Maresi* tangeras systemskap, och brist på systemskap, främst i kommentarer om den gemenskap Maresi ingår i och den hon exkluderas från. Den kvinnliga gemenskap Maresi upplevt i klostret kontrasteras med den bygemenskap hon exkluderas från när hon återvänder till sin hemby. I likhet med recensionerna av *Maresi* kommenteras systemskapet som ett led i Maresis personliga utveckling. I trilogins sista roman återvänder Maresi till sin hemby som en lärd kvinna. Maria Lassén-Seger poängterar detta i sin recension i *Hufvudstadsbladet*:

I breven kan hon skriva avskalat ärligt om hur det är att känna sig som en utböling i sin egen hemby: *Det är som om jag glömt hur man lever i Sáru, som om inget av det som funnits i mitt blod sedan jag var liten finns kvar. Och de flesta låter mig inte glömma hur annorlunda jag är nu. De talar till mig på ett annat vis än de talar till varandra. De visar mig respekt, så där som man gör med en lärd, men samtidigt behandlar de mig som en som inte vet något om det som är verkligt viktigt. Jag är inte ett ogräs, men inte heller ett rågkorn bland andra.*¹⁸³

Med citatet ovan visar Lassén-Seger hur utesluten Maresi känner sig från bygemenskapen. Utanförskapet i hembyn kontrasteras mot Röda klostrets inkluderande gemenskap, vilket framgår av breven som Maresi skriver till sina klostersystrar. Lisbeth Rosenback påpekar i sin recension i *Vasabladet* att ”Maresi skriver dagboksliknande rapporter till sina vänner i Röda Klostret” och att hon i breven kan vara ”uppriktig och öppna sig om såväl glädjeämnen som svårigheter”.¹⁸⁴ Hon uppmärksammar därmed hur Maresi upprätthåller kontakten till klostrets

---

¹⁸⁰ Sonck 2016.

¹⁸¹ Vilket kan ha sin förklaring i att han redan introducerat flera andra feministiska begrepp och teorier i recensionen, som särartsfeminism och feministisk fantasy.

¹⁸² Sonck 2016.

¹⁸³ Maria Lassén-Seger, ”Brevroman med nerv och närvaro”, *Hufvudstadsbladet*, 30.08.2018, s. 21.

¹⁸⁴ Lisbeth Rosenback, ”Stark avslutning på fantasytrilogi”, *Vasabladet*, 02.02.2018, s. 19.

systemskap. Även Sara Östman kommenterar i sin recension i *Österbottens tidning* att romanen består av ”brev där Maresi skildrar livet i hembyn åt vännerna i klostret”¹⁸⁵ och på detta vis förblir Maresi en del av klostergemenskapen.

Den gemenskap som Maresi utesluts från i sin hemby har inga kvinnliga eller feministiska förtecken. Tvärtom uppfattas Maresis kvinnlighet som främmande och allt för frigjord. Rebecka Fokin beskriver Maresi som en främmande fågel i ”sin röda mantel, med sitt obundna hår, manskläder och nya idéer om kvinnlig utbildning” i sin recension i *Västra Nyland*.¹⁸⁶ Både Maresis yttre – manteln, håret och kläderna – och inre – nya idéer – skiljer henne från de andra i hembyn. Östman skriver i sin recension att Maresis hemby fortfarande är ”densamma som när Maresi lämnade den, men hon känner sig som en främling” eftersom hon nu ”är lärd, bär en röd, dyrbar mantel och har håret utsläppt trots att kvinnorna i byn flätar sitt.”¹⁸⁷

Kontrasten mellan exkluderandet från bygemenskapen kontra inkluderingen i klostrets systemskap ger hos recensenterna upphov till en diskussion om Maresis övergång och utveckling från att vara en del av ett kollektiv till att utvecklas till en egen stark individ. Anna Dönsberg beskriver *Breven från Maresi* i sin recension på *Svenska YLE* som ”en utvecklingshistoria, en berättelse om att återvända hem och klara av att visa att man växt och blivit en annan utan att för den skull skapa distans till sina anhöriga.”¹⁸⁸ För Maresi är den fasen inte lätt att hantera, men de ovan nämnda recensenterna låter underförstå att hon med stöd av brevkontakten till klostrets systemskap, som påminner henne om rötterna i ett solidariskt kvinnokollektiv, växer till en stark individ.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att systemskapets betydelse för trilogin diskuteras i recensionerna, även om få recensenter använder sig av just det begreppet. I stället kommenterar recensenterna kvinnlig gemenskap, vänskap och solidaritet samt kvinnligt samarbete och kvinnliga kollektiv på ett sätt som korrelerar med en feministisk förståelse av systemskap. Att kvinnorna flyr, kämpar och arbetar tillsammans för att nå sina mål nämns av de flesta recensenter, vilket även synliggör den feministiska kraft och potential som systemskapsbegreppet inbegriper. I följande kapitel fortsätter jag med att uppmärksamma de

---

¹⁸⁵ Sara Östman, ”En bladvändare av sin tid”, *Österbottens tidning*, 30.08.2018, s. 19.

¹⁸⁶ Fokin 2018.

¹⁸⁷ Östman 2018.

¹⁸⁸ Dönsberg 2018.

recensioner som nämner och diskuterar det patriarkala våld som definierar klosteröns systemskap.

7. Recensenter som problematiserar patriarkalt våld

I det här kapitlet granskar jag hur recensenterna kommenterar det våld som förekommer i *Krönikor från Röda klostret*-trilogin och om deras våldsdiskussion har feministiska förtecken. Eftersom våldet i trilogin är en del av de patriarkala maktstrukturerna utforskar jag, utöver våldsdiskussionen, hur patriarkatbegreppet används i recensionerna. I teorikapitlet konstaterade jag att kön, sexualitet och makt är oskiljbara faktorer som samverkar och att mäns våld mot kvinnor är ett uttryck för makt. I *Maresi* och *Naondel* utsätts enbart kvinnor för patriarkalt våld, men i *Breven från Maresi* faller alla i Maresis hemby offer för ockupationsmaktens patriarkala våld. I kronologisk ordning kommer jag härfter presentera och analysera de recensioner som diskuterar patriarkalt våld i *Krönikor från Röda klostret*-trilogin.

Eftersom våldet är starkt närvarande i trilogins alla delar är det inte förvånande att samtliga recensioner av trilogins delar på ett eller annat sätt nämner våldsskildringen. Däremot är det ingen självklarhet att de allra flesta recensenter använder sig av begrepp som återfinns i den feministiska diskursen för att analysera och diskutera patriarkalt våld. Både mer specifika begrepp som hedersvåld, kvinnoförtryck, maktmissbruk och våldtäkter används av recensenterna, men också mer övergripande begrepp som mäns våld mot kvinnor, sexuellt våld och patriarkalt våld. Inledningsvis analyserar jag hur recensenterna av *Maresi* kommenterar det patriarkala våldet. Därefter utforskar jag hur våldsdiskussionen ser ut i recensionerna av *Naondel* samt granskar hur våldsskildringen relateras till romanens tänkta målgrupp. Slutligen studerar jag hur recensenterna av *Breven från Maresi* uppmärksammar våldet och om de fäster uppmärksamhet vid det sätt som Turtschaninoff övergår från att skildra mäns våld mot kvinnor till att gestalta patriarkalt våld.

Våldet i *Maresi* diskuteras av recensenterna utifrån tre begrepp som inte återkommer i recensionerna av trilogins senare delar. Dessa begrepp är hedersvåld, kvinnoförtryck och övervåld. Därutöver används följande begrepp som återkommer i recensionerna av de senare delarna, nämligen patriarkatet, mäns våld mot kvinnor och övergrepp.

Eftersom hedersvåld tematiseras i trilogins första del är det föga förvånande att det kommenteras enbart i recensionerna av *Maresi*. ”Trots att berättelsen utspelar sig i fjärran trakter i en obestämbart tid råder ingen tvekan om att den kommenterar hedersrelaterat våld

och kvinnoförtryck”, påpekar Österlund i sin recension.¹⁸⁹ Österlund kallar romanen för en ”fantastisk flickberättelse där flickornas kraft står emot övervåld från män” och konstaterar att kvinnornas lugna klosterliv störs ”av våldsamma övergrepp” då männen tränger sig in i klostret.¹⁹⁰ Genom att kommentera hedersvåld, kvinnoförtryck och mäns våld mot kvinnor placerar Österlund *Maresi* i en feministisk kontext. Trots att *Maresi* är ett fiktivt verk menar Österlund – och flera andra recensenter med henne – att romanens våldsskildringar kommenterar verkliga händelser.

Också Rosenback och Snickars placerar på liknande sätt in *Maresi* i en feministisk kontext genom att belysa hedersvåld, kvinnoförtryck och mäns våld mot kvinnor i sina recensioner. Även de drar paralleller mellan hedersvåldet i *Maresi* och i verkligheten. Rosenback konstaterar att: ”Berättelsen utspelar sig i en gammal, obestämbartid men det är inget tvivel om att den speglar fenomen i vår moderna verklighet: kvinnoförtryck, mäns våld mot kvinnor och hedersmord.”¹⁹¹ Snickars noterar att *Maresi* för hennes tankar ”till det polariserade samhället, där mäns våld mot kvinnor är ett nödvändigt redskap för patriarkatet” och påpekar att Jai uttryckligen ”är på flykt undan ett patriarkalt hedersvåld.”¹⁹² Österlund, Rosenback och Snickars är därmed överens om att romanen tematiserar mäns våld mot kvinnor och därmed speglar verkligt patriarkalt våld. Alla tre använder dessutom feministiska begrepp i sin våldsdiskussion, vilket visar deras sakkunnighet inom ämnet.

En annan recensent som använder feministiska begrepp för att granska de patriarkala strukturer som skildras i *Maresi* är Finnberg. Till skillnad från övriga recensenter väljer Finnberg att kontextualisera patriarkatet i romanen genom att jämföra den med Turtschaninoffs tidigare romaner:

I boken om Anaché [sic] är patriarkatets styrka och mäns grymhet ett framträdande tema. Även i den nyutkomna romanen representerar män våld och otrygghet, vilket tar sig i [sic] uttryck dels genom det faktum att inga män får besöka ön, och dels genom Jais far, som romanen igenom är ett ständigt överhängande hot.

Klostersystrarna betonar trots de [sic] att män inte är deras fiender och att de än [sic] gång hjälpt en ensam man som kommit till klostret för att söka skydd och helande. Maresi [sic] beskriver även sin far som en snäll och omtänksam man.¹⁹³

---

¹⁸⁹ Österlund 2014.

¹⁹⁰ Österlund 2014.

¹⁹¹ Rosenback 2014.

¹⁹² Snickars 2014.

¹⁹³ Finnberg 2014.

Finnberg uppmärksammar hur hotet om våld leder till separatism samt poängterar, utgående från våldet, hur Turtschaninoff tematiskt återvänder till patriarkala maktstrukturer i sina romaner. Finnberg konstaterar därtill att männen får representera våld och otrygghet i romanen, men att alla män inte betraktas som klosterkvinnornas fiender. Med sina nyanserade argument sticker Finnberg ut bland *Maresis* recensenter eftersom hon knyter hotet om våld till klostergemenskapens separatism, kontextualiserar Turtschaninoffs författarskap och nyanserar mansbilden i romanen.

I Torvalds recension av *Maresi* liknas Jais far och hans våldsamma följeslagare vid ondska: ”Ondskan som landstiger på Menos personifieras av den nya novisen Jais pappa”.¹⁹⁴ Hon fortsätter med att snudda vid hedersvåldet genom att konstatera att Jais pappa ”är en man vars heder inte tillåter att en dotter lämnar honom, hur lite han än må uppskatta henne”, trots att Jais syster redan har ”betalat för hans heder med sitt liv.”¹⁹⁵ Torvalds kommenterar alltså (heders)våldet men ger det en metafysisk – snarare än feministisk – innebörd genom att relatera våldet till ondska. Hon är också den enda recensent som inte använder feministiska begrepp i sin recension.

Miettinen recension av *Maresi* skiljer sig i sin tur från de övriga då den också diskuterar de underliggande patriarkala strukturernas inverkan på männen. ”Kun Maresi saa suojatukseen uuden noviisin, Jain, luostarin väki kohtaa loukatun miesylpeyden painajaisen”, konstaterar Miettinen.¹⁹⁶ Hon påpekar att klostret är kvinnornas fristad från utomstående faror som svält, brist på utbildning och män som ”ei ole muuta vallantunnon lähdeä kuin naisten sortaminen.”¹⁹⁷ Men också Miettinen drar, i likhet med de tidigare citerade recensenterna, paralleller mellan romanens och verklighetens patriarkala våld:

On surullista, että sekä kirjassa että sen ulkoisessa todellisuudessa ihmisten sukupuolisuuteen kietoutuu ikäviä käsityksiä kunniaista ja häpeästä niin, että joidenkin on hoidettava kipeytyneitä tunteitaan väkivallalla niitä kohtaan, joiden ominaisuudet ovat vääränlaisia.¹⁹⁸

---

¹⁹⁴ Torvalds 2014.

¹⁹⁵ Torvalds 2014.

¹⁹⁶ Miettinen 2014. Översättning: ”När Maresi får den nya novisen Jai som sin skyddsling, får invånarna i klostret känna av den mardrömslika sårade mannens stolthet”.

¹⁹⁷ Miettinen 2014. Översättning: ”har inget annat sätt att utöva sin makt än genom kvinnoförtryck.”

¹⁹⁸ Miettinen 2014. Översättning: ”Det är sorligt att såväl som i boken som i verkligheten är människornas könsroller sammanflätade med en olycklig uppfattning om ära och skam, så att vissa måste lindra sitt plågade inre genom att utöva våld mot de som är annorlunda.

Miettinen närmar sig våldet i romanen med en feministisk blick då hon diskuterar kvinnoförtryck, makt och könsroller, men hon är därtill den enda recensenten av *Maresi* som ser förbi våldet och analyserar våldets komplexa roll på ett djupare plan. Genom att framhålla hur skam, sårad stolthet och ära tar sig uttryck i patriarkalt våld kommenterar hon indirekt hur patriarkatet gör alla till offer, såväl män som kvinnor.

I *Naondel* är det främst Iskan som initierar våldet genom att missbruka sin makt. Kvinnorna han fångslar i sitt harem förtrycks både fysiskt och psykiskt genom övergrepp som exempelvis våldtäkter, påtvingade aborter och verbala påhopp. Jag övergår nu till att analysera hur recensenterna förhåller sig till det patriarkala våldet i *Naondel*, som allmänt anses vara trilogins våldsammaste verk och vars recenser därför koncentrerar sig på att diskutera våldsskildringen. Sexualiserat våld kommenteras av så gott som alla recenser, men även maktmissbruk, övergrepp och patriarkatet uppmärksammas av flera recenser.

I likhet med Torvalds, som i sin recension av *Maresi* påpekar att Jais pappa får representera ondska i romanen, konstaterar Snickars i sin recension av *Naondel* att Iskan får inta rollen som ond antagonist. ”Det onda förkroppsligas i honom, som i unga år får makten över – och öser sin kraft ur – en helig källa, kunskapens ursprung, på gott och ont”, skriver Snickars om Iskan.¹⁹⁹ I teorikapitlet poängterade jag att makt är en faktor som konstant samverkar med kön och sexualitet, något som blir överhängande tydligt i *Naondel*.²⁰⁰ I citatet ovan synliggör Snickars Iskans makt, som har sitt ursprung i vattnet från en helig källa. Den makten samverkar i romanen med kön och sexualitet, främst i form av det sexualiserade våld som kvinnorna utsätts för i Iskans harem. Snickars kommenterar det sexualiserade våldet på följande sätt:

Vid det här laget har man fått ta del av ett stort antal våldtäkter, det är så kvinnor kontrolleras. Övergreppen är aldrig detaljerat återgivna, men tunga att ta del av. De går inte att förklara bort eller lägga bakom sig, som många gånger i teveserierna med tidsresor och fantasimiljöer, där övergrepp på kvinnor många gånger bara blir dramaturgiskt kittlande stapelvara.²⁰¹

Snickars betonar att det sexuella våldet i romanen används som maktmedel för att kontrollera kvinnorna och att våldet varken är underhållande eller lätt att vifta bort för en läsare. Hon förtydligar att våldet får en funktion då det inte används i avsikt att underhålla, utan stannar

---

¹⁹⁹ Snickars 2016.

²⁰⁰ Jfr. Jeffner 1998, s. 31.

²⁰¹ Snickars 2016.

kvar hos läsaren. I sin sammanfattning av romanen anser Snickars att *Naondel* ”handlar om en uppgörelse med patriarkatet” och att ”huvudspåret är skildringen av kvinnor som kuvas och som i många fall kommer igen och frigör sig.”²⁰² Hon slår därmed fast att romanens centrala tematik är feministisk då den omfattar kampen mot patriarkalt förtryck.

I det föregående kapitlet synliggjorde jag hur Öberg i sin recension av *Naondel* framhåller systemskapet som ”en utväg från mäns våld mot kvinnor”.²⁰³ Öberg fortsätter med att fördjupa våldsdiskussionen genom att observera maktmissbruket och diskutera våldets funktion i romanen:

I centrum finns ett långt maktmissbruk, som inte på något sätt skildras lättsamt. Kvinnornas rörelseutrymme är ytterst begränsat och alla handlingar karaktärerna kan företa sig måste förhålla sig till maktmissbruket som visirens son Iskan står bakom. En potentiell läsare kunde fråga sig varför våld och maktmissbruk måste skildras, men en som läst romanen förstår precis varför. Det handlar inte om frosseri i våld, utan beskrivningarna behövs för att väcka ilska. Ilska är det som också driver bokens kvinnor att slutligen handla.²⁰⁴

Öberg likställer maktmissbruket med våldet och konstaterar att det är romanens huvudsakliga tematik. I likhet med Snickars erkänner hon att våldsskildringarna i romanen är tunga, men även hon betonar att Turtschaninoff inkluderat dem av en orsak. Öberg påpekar att Turtschaninoff inte frossar i våldet och att det patriarkala våldet blir en nödvändig katalysator för att driva berättelsen framåt, samt för att väcka ilska hos läsaren. Snickars och Öberg har samma förhållningssätt till våldet och ser det som motiverat i sammanhanget, men alla recensenter tycker inte att våldets roll i romanen är lika självklar.

Emtö är en av de tveksamma. Hon anser att vissa ”sekvenser är [...] så råa att det nästan är jobbigt att läsa och det känns i magen”, men ser ändå boken ”som en välkommen omväxling då det är en berättelse som inte förskönar verkligheten, utan som berättar om kvinnors utsatthet på ett uttömmande sätt.”²⁰⁵ Emtö synliggör därmed att våldet i romanen har flera dimensioner. Å ena sidan anser hon det vara positivt att Turtschaninoff inte förskönar det råa våld som kvinnorna utsätts för. Å andra sidan innehåller *Naondel* enligt Emtö ”ett sådant mörker som får en att ifrågasätta om den ändå snarare gränsar till vuxenroman än

---

²⁰² Snickars 2016.

²⁰³ Öberg 2016.

²⁰⁴ Öberg 2016.

²⁰⁵ Emtö 2016.

ungdomsbok.”²⁰⁶ Denna typ av moraliserande kommentar är en del av den paradox som Lehtonen konstaterar att kan ske inom barn- och ungdomslitteraturen då värderingar och förväntningar krockar med varandra.²⁰⁷ Jag återkommer till denna diskussion i samband med en senare recension.

Emtö placerar *Naondel* i en feministisk kontext genom att starkt betona patriarkatets roll i romanen. Hon är också den recensent som mest ingående definierar patriarkatet som ett samhällssystem där makten innehas av män och kvinnor förtrycks. Patriarkalt våld nämns redan i ingressen till Emtös recension: ”Romanen tar läsaren med på en mörk resa kantad av makt, patriarkalt våld men med hopp om frihet.”²⁰⁸ Emtö inleder sin recension med att ovanligt tydligt definiera att romanen, i likhet med *Maresi*, avhandlar: ”patriarkatet och samhällsordningen där man står över kvinna”.²⁰⁹ Emtö framhåller att makt, kön och sexualitet anknyts samman i Iskans kvinnoförtryck som tar sig uttryck i sexualiserat våld: ”Kvinnornas egen medvetenhet om var de befinner sig i makthierarkin, men samtidigt deras oförmåga att ändra på strukturerna dem emellan och bryta sig loss från Iskan gör att historien emellanåt känns hopplös.”²¹⁰ Emtö är den enda recensent som använder sig av begreppet makthierarki för att diskutera det patriarkala våldet, vilket visar hennes kunnskap om feministisk teori. Emtö beskriver Iskans grymhet och kvinnoförakt ingående:

Iskan skildras som en förförisk, manipulativ och maktgirig man som samtidigt tampas med svår paranoia och osäkerhet. Minsta tecken på illojalitet möter han på det mest brutala sätt. [...] Iskans grymhet syns också varje gång han tvingar Kabira till abort då fostret hon bär på visar sig vara en flicka eftersom han enbart önskar sig starka, lojala söner.²¹¹

Av alla recensioner av *Naondel* är Emtös recension den som mest ingående behandlar våldet, patriarkatet och maktmissbruket i romanen. Hon är också en av några recensenter som är osäkra på om sådana grymma våldsskildringarna är lämpliga i en bok riktad till ungdomar, vilket jag strax återkommer till.

---

²⁰⁶ Emtö 2016.

²⁰⁷ Lehtonen 2013, s. 9.

²⁰⁸ Emtö 2016. Även om det inte alltid är recensenten som har skrivit ingressen – som jag tidigare nämnt – har jag valt att citera ingressen till Emtös recension, eftersom det är den enda recension i mitt material där begreppet patriarkalt våld uttryckligen nämns.

²⁰⁹ Emtö 2016.

²¹⁰ Emtö 2016.

²¹¹ Emtö 2016.

I sin recension i *Hufvudstadsbladet* väljer Sonck att synliggöra *Naondels* feministiska tematik genom att introducera och diskutera flera feministiska begrepp och teorier, vilket jag redan redogjort för i mitt första analyskapitel. Han diskuterar också våldet och använder sig av patriarkatbegreppet för att beskriva samhällsstrukturen i romanen. ”Den är inte en bok som väljer de lättaste vägarna, vare sig till innehåll eller berättarteknik, och det sexuella våldet som är en central del i romanen skildras utan tillstymmelse till frosseri”, påpekar Sonck.²¹² På samma sätt som Snickars och Öberg menar Sonck att Turtschaninoff inte frossar i våldet, trots att det intar en central roll i verket. I likhet med Österlunds, Rosenbacks och Snickars recensioner av *Maresi* – i vilka våldsskildringen ansågs spegla verkligheten – drar Sonck paralleller mellan patriarkala strukturer i romanen och verkligheten, genom att visa sin uppskattning för ”fantasy som utspelar sig i ett igenkännbart patriarkat”.²¹³ Han anser även att den särartsfeministiska lösningen att skapa en fristad för kvinnor utan män, som han delvis ifrågasätter som daterad feminism, är logisk i sammanhanget med tanke på ”den extremt chauvinistiska och patriarkala värld där *Naondel* utspelar sig”.²¹⁴

I den övriga våldsdiskussionen i recensionen fokuserar Sonck på Iskan, som han beskriver som ”någon som *erövrar* magin, naturen och livet på ett sätt som är analogt med hur han *erövrar* kvinnan: genom ägande, våldtäkt, inläsning och konsumtion.”²¹⁵ Iskan är en karaktär som fascinerar flera av romanens recensenter på grund av sin ondskefulla natur. ”Lätt paradoxalt är det att berättelsens antagonist, och enda man av betydelse, på sätt och vis blir romanens mest magnetiska figur”, konstaterar Sonck.²¹⁶ Han påpekar att det har ”att göra med vår tendens att trollbindas av ondskan, här i form av Iskan som under en charmant och värtalig yta döljer ett monster.” Sonck är den av *Naondels* recensenter som mest ingående fokuserar på Iskan och hans karaktärsutveckling, vilket delvis beror på att han använder Iskan som ingång till att diskutera våldet i romanen. Sonck uppmärksammar ett före och ett efter hos Iskan då han beskriver hur Iskan från ”de inledande sidornas självmedvetna yngling utvecklas [...] till en kraftfull och hänsynslös despot.”²¹⁷ Jag återkommer till att diskutera Iskan som ingång för recensenterna att kommentera våld och makt i romanen, men övergår nu till att diskutera Emtös ifrågasättande av *Naondel* som ungdomsbok på grund av våldsskildringarna.

---

²¹² Sonck 2016.

²¹³ Sonck 2016.

²¹⁴ Sonck 2016.

²¹⁵ Sonck 2016.

²¹⁶ Sonck 2016

²¹⁷ Sonck 2016.

Är våldsskildringarna i *Naondel* för grymma för att romanen ska kunna anses vara en ungdomsbok? Några av recensenterna har synpunkter på denna fråga. Snickars, Öberg och Sonck konstaterar att Turtschaninoff inte frossar i våldet och att det har en viktig funktion, men uttalar sig inte desto mera om romanens ålderskategorisering. Medan Emtö är osäker på om romanen är lämplig läsning för ungdomar konstaterar en annan recensent rakt ut att en roman som skildrar våld så ingående som *Naondel* inte kan anses vara lämplig för unga läsare. Redan i ingressen till Rebecca Finnbergs recension i *Västra Nyland* får läsaren veta att romanen ”är så pass mörk att den i första hand bör ses som riktad till en vuxen publik”.²¹⁸ Finnberg konstaterar vidare att:

Naondel [sic] är en väldigt mörk berättelse, den mörkaste hittills av Turtschaninoff. Denna roman upplever jag att riktar sig till en äldre publik än föregångaren *Maresi* [sic], och kan genom sitt innehåll med så mycket mörker, grymhet och sexuellt våld inte – enligt mig – kategoriseras som en ungdomsroman.²¹⁹

En tredje recensent som berör frågan är Toni Jerrman i sin recension i *Helsingin Sanomat*. Han intar en neutralare ståndpunkt än Emtö och Finnberg då han menar att *Naondel* verkar tilltala en vuxnare läsekrets än *Maresi*. ”*Naondel* on huomattavasti edeltäjänsä laajakantoisempi ja aikuisempi romaani”, observerar Jerrman, men uttalar sig inte direkt om huruvida romanen lämpar sig för ungdomar eller inte.²²⁰ De recensenter som ifrågasätter *Naondels* giltighet som ungdomsroman – *kan den eller får den vara det?* – är fångade i den paradox som uppstått mellan deras egna förväntningar på ungdomsromaner och det faktum att boken utkommit som del av en fantasy-trilogi skriven och marknadsförd för unga läsare.²²¹ Maria Turtschaninoffs, redaktörens, förlagens och recensenternas värderingar och ideologier krockar här med varandra och genererar inte bara motstridiga åsikter om huruvida den är lämplig som ungdomsbok, utan också huruvida den gestaltar daterade, könsseparatistiska värderingar, eller ett omstörtande feministiskt budskap. Som bland annat Sonck konstaterat går det att argumentera för att en del av feminismen i romanen är daterad, medan våldsskildringarna bryter mot normerna och därmed får en omstörtande potential. I avhandlingens avslutande diskussion återkommer jag till att diskutera Turtschaninoffs val av feminism i trilogin och om den enligt recensenterna kan konstateras daterad eller inte.

---

²¹⁸ Finnberg 2016.

²¹⁹ Finnberg 2016.

²²⁰ Jerrman 2016. Översättning: ”*Naondel* är en betydligt mera omfattande och vuxen roman än den föregående”.

²²¹ Jfr. Lehtonen 2013, s. 9.

Liksom Sonck, väljer Jerrman i sin recension, att synliggöra maktmissbruket och våldet i romanen genom Iskan. ”Vallanhimon syövyttämä väkivaltainen sarjaraiskaaja käyttää heitä armotta halujensa tyydyttämiseen”, beskriver Jerrman den grymma Iskan.²²² Även Miettinen väljer i sin recension att diskutera våldsskildringen och patriarkatet i *Naondel* genom Iskan. Hon beskriver honom som en ”sadistinen valloittaja-hallitsijan perikuva” och fortsätter med att poängtera att hans ”loputon ahneushulluutensa ylläpitää patriarkaattia, jossa naisten vihamielinen hyväksikäyttö kumpuaa naisten miehissä herättämästä epävarmuudesta.”²²³ Miettinen drar en rak parallell mellan den sadistiska Iskans beteende och patriarkatet genom att konstatera att det är han som upprätthåller patriarkatet med sitt utnyttjande och sin osäkerhet. Både Jerrman och Miettinen väljer därmed att uppmärksamma den feministiska tematiken i romanen genom Iskans skoningslösa och våldsamma utnyttjande av kvinnor.

I sin recension i *Kyrkpressen* skriver Torvalds mera svepande om våldet och fokuserar mera på de tillstånd som förekommer runt omkring våldet. Hon beskriver romanen som ”en berättelse om grymhet och makt, om förlust och sorg och nästan outhärdligt lidande.”²²⁴ Torvalds anser också att våldsskildringarna har en betydelsefull plats i romanen. ”Det är bitvis nästan olidligt spännande, ibland plågsamt att läsa och sedan vackert och stort och meningsfullt, som riktigt god fantasy ska vara”, kommenterar Torvalds.²²⁵ Charlotte Sundström fascinerar i sin recension på *Svenska YLE* också av Iskans makt och maktmissbruk.²²⁶ Men till skillnad från andra recensenter poängterar hon att det inte endast är människor som faller offer för Iskans maktmissbruk. Också naturen lider under Iskans förtryck:

Visirens son blir besatt av Anji, man känner hans sprängande lust till den kvinnligt kodade naturresursen. Han ber den förälskade Kabira besöka honom vid källan och förför henne utan några löften. Så förkastar han den godtrogna flickan och tämjer och låser in den till månens faser kopplade kraftkällan, för att missbruka den och

---

²²² Jerrman 2016. Översättning: ”Den maktgalne våldsamme serievåldtäktsmannen använder dem skoningslöst för att tillfredsställa sina lustar”.

²²³ Miettinen 2016. Översättning: ”arketyp av en sadistisk erövrare och härskare” & ”omåttligt giriga galenskap upprätthåller det patriarkat i vilket det fientliga utnyttjandet av kvinnor bottnar i den osäkerhet som kvinnor väcker hos män.”

²²⁴ Sofia Torvalds, ”Mörkt, plågsamt, sublimt”, *Kyrkpressen*, 17.10.2016, <https://www.kyrkpressen.fi/nyheter/56311-M-rkt-pl-gsamt-sublimt.html> (hämtad 02.01.2022).

²²⁵ Torvalds 2016.

²²⁶ Charlotte Sundström, ”En urmörk kraftkälla”, *Svenska YLE*, 17.09.2016, <https://svenska.yle.fi/a/7-1113049> (hämtad 22.12.2022).

skaffa sig en obeskrivlig och obegränsad makt - en riktigt underbar och fruktansvärd bild.²²⁷

Sundström uppmärksammar även Iskans ”harem fullt av våldtagna, pinade, underkastade kvinnor” och går noggrant igenom det psykiska och fysiska våldet som Iskan utsätter Kabira för. Hon beskriver tillspetsat Kabira som ”Iskans första hustru, ett kreatur med uppgift att föda honom söner” och fortsätter med att berätta hur Iskan, med hjälp av den magiska källan Aniji, aborterar alla flickfoster.²²⁸ Sönerna som föds ”slits ifrån Kabiras bröst direkt efter förlossning och förs till Iskans mor för att uppfostras till att bli likadana hårdföra karlar som sin far”. Sundström väljer att inte rygga undan för de vidriga våldshandlingar som Iskan utför. Därmed är hon den enda recensent av *Naondel* som beskriver delar av våldet i detalj. Hon noterar därtill en viktig detalj som ingen annan recensent uppmärksammat.²²⁹ Likt många andra recenser knyter Sundström samman makt med kön och sexualitet, men medan de andra recensenterna uppmärksammar sexualiteten enbart genom det sexualiserade våldet, framhåller Sundström sexualitetens makt: ”I Naondel [sic] är kraften däremot rå, brutal, kopplad till sexualdrift, vilja till övermakt och behovet av andras underkastelse.”²³⁰ Jag kan därmed konstatera att Sundström – genom att diskutera sambandet mellan sexualdriften, makt och behovet av underkastelse, samt genom att synliggöra aborterna, våldtäkterna och Iskans maktmissbruk – ingående kommenterar romanens feministiska tematik.

I *Breven från Maresi* är våldet närvarande i form av ockupationsmaktens soldater som förstör och våldtar i Maresis hemby. I recensionerna av romanen diskuteras våldet med feministiska begrepp som våld mot kvinnor, maktmissbruk, patriarkat och förtryck samt sexualiserat våld genom att recensenterna uppmärksammar våldtäkter. Trots att recensenterna använder samma eller liknande feministiska begrepp som i recensionerna av de föregående romanerna är de överens om att det har skett en skiftning i skildringen av feminism i trilogins sista roman. *Breven från Maresi* bryter mönstret av att skildra enstaka ondskefulla, maktgalna män genom att introducera ondskefulla och våldsamma soldater sida vid sida med sympatiska män. Recensenterna anser i regel att denna mer nyanserade mansbild är ett tecken på att feminismen i romanerna utvecklats och nyanserats. En av dem är Anna Dönsberg, som i sin recension påpekar att:

---

²²⁷ Sundström 2016.

²²⁸ Sundström 2016.

²²⁹ Sundström 2016.

²³⁰ Sundström 2016.

[d]et feministiska tonfallet som präglar Turtschaninoffs romaner nyanseras här genom alla de generösa och godhjärtade män som befolkar Rovas. Där männen stod för våldet i föregångarna *Maresi krönikor från röda klostret* [sic] och *Naondel* står de rovanska männen för beskydd och samarbete.²³¹

Hon synliggör därmed att hela trilogin är att betrakta som feministisk, men att feminismen nyanseras i trilogins avslutande roman. Att mansbilden är mer komplex uppmärksammas även av Torvalds som beskriver hur *Breven från Maresi* ”handlar om kvinnor som på olika sätt måste överleva i en värld där deras roll är trång”, men att den också handlar ”om varma, ömma män som är fångna i sin egen trånga roll.”²³² Torvalds ställer romanens kvinnor och män sida vid sida och likställer deras problem för att belysa hur uppfattningen av patriarkatet ändrat från de tidigare romanerna. Däremot är alla bybor underkastade ockupationsmaktens krigiska ståthållare och soldater. Medan Dönsberg uttryckligen kommenterar trilogins feminism, berör Torvalds – sin vana trogen – romanens feministiska tematik men utan att direkt hänvisa till eller använda sig av feministiska teorier eller begrepp.

I sina recensioner av de tidigare romanerna använder Snickars patriarkatbegreppet, så även i hennes recension av trilogins sista roman.²³³ I recensionen blickar Snickars tillbaka och konstaterar att de tidigare två romanerna ”visar på hur patriarkatet alltid innebär våld mot kvinnor.” Snickars fortsätter med att påpeka att lösningen till den sortens patriarkat i romanerna var ”att kvinnorna skapade en egen värld dit inga män hade tillträde.”²³⁴ Snickars väljer att sammanfatta *Naondel* i sin recension av *Breven från Maresi* för att ge all tidigare kontext och beskriver då romanens handling som ”en grupp kvinnor som lyckades fly från ett patriarkat som fångslat och plågat dem och hittat en ö där de kunde leva tillsammans.” Iskan får återigen representera patriarkatet och den separatistiska klosterön får stå som lösningen för att fly undan våldet, vilket flera recensenter av de tidigare romanerna också uppmärksammat. Snickars jämför sedan de tidigare romanerna med den nya romanen, vars feminism enligt henne har ”gått in i en inkluderande fas.”²³⁵ Hon exemplifierar detta med att några av de manliga karaktärerna i berättelsen hjälper Maresi att ”växa till sin fulla potential i sin hemby.”²³⁶ Poängen med jämförelsen är att uppmärksamma hur de två första romanerna i

---

²³¹ Dönsberg 2018.

²³² Sofia Torvalds, ”Om att återvända hem”, *Kyrkpressen*, 12.12.2018, s. 10.

²³³ Snickars 2014, 2016, 2018.

²³⁴ Snickars 2018.

²³⁵ Snickars 2018.

²³⁶ Snickars 2018.

trilogin har en mer svartvit syn på kvinnor och män, medan den tredje romanen har en mera komplex syn på könen.

Arla Kanerva väljer däremot att endast fokusera på den nyutkomna romanen i sin recension av *Breven från Maresi* i *Helsingin Sanomat*.²³⁷ Trilogins tidigare delar får en kort och neutral sammanfattning, medan resten av recensionen diskuterar den aktuella romanen. Kanerva närmar sig våldsskildringen i romanen genom Maresis ögon. Hon understryker hur Maresi inte kan känna något annat än skräck gentemot män, bortsett från männen i hennes familj. I Maresis ögon innebär män våldtäkter och död:

Maresi on kuitenkin kasvanut naisten parissa, ja saarelle osuneet miehet ovat merkinneet tuhoa: raiskauksia ja kuolemaa. Myös kylää piinaavan käskynhaltijan ryöstelevät ja raiskaavat sotilaat ovat miehiä.²³⁸

Kanerva konstaterar att Maresis negativa uppfattning av män innebär att det är omöjligt för henne att ge män och pojkar tillträde till den skola hon vill grunda. Samtidigt som Maresi lär sig ifrågasätta sina fördomar får läsaren begrunda sina egna attityder, reflekterar Kanerva.²³⁹ Att Kanerva inte jämför trilogins avslutande del med de tidigare resulterar i att hon är den enda recensent som avstår från att likna våldet i romanen vid trilogins tidigare våldsskildringar. Såväl Snickars som Kanerva uppmärksammar våldsskildringarna som könade, patriarkala och sexualiserade, vilket innebär att de framhäver romanens – och i Snickars fall även hela trilogins – feministiska tematik.

Våldet i *Breven från Maresi* representeras av soldaternas övervåld, vilket så gott som alla recensenter konstaterar. Likt Kanerva väljer Rosenback att framhålla Maresis attityd mot män i samband med våldsdiskussionen i sin recension i *Vasabladet*.²⁴⁰ Rosenback konstaterar att det inte enbart är ”fördomar och inrotade traditioner som Maresi blir tvungen att kämpa mot” i sin hemby, vilket elegant presenterar de två svårigheter Maresi måste överkomma i romanen.²⁴¹ Medan de våldsamma soldaterna utgör ett yttre hot, utgör Maresis fördomar mot män, som växt sig starkare under hennes tid i klostret, ett inre hot. Rosenback beskriver hur

---

²³⁷ Kanerva 2018.

²³⁸ Kanerva 2018. Översättning: ”Maresi har ändå vuxit upp bland kvinnor, och de män som kommit till ön har betytt förstörelse: våldtäkter och död. Även ståthållarens trakasserande soldater som rånar och våldtar i byn är män.”

²³⁹ Kanerva 2018.

²⁴⁰ Rosenback 2018.

²⁴¹ Rosenback 2018.

ockupationsmaktens övervåld i Maresis hemland Rovas tar sig uttryck i svält, våldtäkter och dödsfall:

Rovas lever under en ockupationsmakt, och den snikne ståthållaren uppbär så mycket skatt att folket på nytt drabbas av svält. Härskarens soldatpatruller tvekar inte heller [sic] att döda, såra och våldta när de får tillfälle till det. Modet att sätta sig emot förtryckare har varit bärande teman i Turtschaninoffs tidigare böcker, och är det också nu. Och åter igen är det flickor och kvinnor och deras inneboende krafter som räddar folket.²⁴²

Rosenback anser att modet att opponera sig mot förtryck, inklusive manligt förtryck, utgör romanens centrala tematik. Slutligen uppmärksammar hon att Maresis rädsla för våldsamma män luckras upp då Maresi förälskar sig. ”Maresi, som till en början [är] rädd för alla obekanta män, får uppleva åtrå och kroppens längtan”, konstaterar Rosenback.²⁴³ Därmed drar jag slutsatsen att också Rosenback tydligt tar fasta på romanens och trilogins feministiska tematik.

Patriarkatet och det patriarkala våldet som främst förtrycker kvinnor är en del av Turtschaninoffs feministiska tematik i *Krönikor från Röda klostret*-trilogin, vilket flera av recensenterna påpekar. Sara Östman jämför därtill i sin recension av trilogins sista del i *Österbottens tidning* Maresi med en annan feministisk ikon, nämligen June i Margaret Atwoods dystopi *Tjänarinnans berättelse* (1985).²⁴⁴ I sin jämförelse understryker hon det förtryck protagonisternas tvingas utstå samt deras styrka:

Det är nästan oundvikligt att jämföra Maresi med June i tv-aktuella ”Tjänarinnans berättelse”: den röda manteln (även om den innebär olika saker för dem två), förtrycket, styrkan i att ha upplevt en annan sorts värld och viljan att göra nästan vad som helst för en förändring.²⁴⁵

Genom att jämföra Turtschaninoffs och Atwoods kvinnliga protagonister väljer Östman att uppmärksamma trilogins feministiska tematik och kontextualisera den i relation till ett annat feministiskt verk som tematiserar kvinnligt förtryck och uppror. Östman kommenterar indirekt våldet genom att framhålla att det inte endast är svälten som skrämmer folket i Rovas, utan större faror finns, som Maresi måste skydda sin hemby från med hjälp av den kunskap

---

²⁴² Rosenback 2018.

²⁴³ Rosenback 2018.

²⁴⁴ Östman 2018.

²⁴⁵ Östman 2018.

hon förvärvat under klostertiden. Östman hänvisar indirekt till romanens våld i sin sammanfattning av romanen: ”’Breven från Maresi’ är en berättelse om huruvida man måste anpassa sig efter omgivningen, om längtan, sorg och att ifrågasätta tro, makt och förtryck.”²⁴⁶ Hennes beskrivning av romanen speglar vikten av att ifrågasätta maktmissbruk och förtryck, vilket utgör en grundtanke inom feminismen.

Det mesta som andra recensenter valt att ta fasta på i samband med våldsdiskussionen i sina recensioner av trilogin – ondskefulla karaktärer, maktmissbruk, våldtäkter, förtryck – återfinns i Lassén-Segers recension av *Breven från Maresi* i *Hufvudstadsbladet*.²⁴⁷ ”Maktmissbruk och våld, särskilt mot kvinnor, är en återkommande tematik i Turtschaninoffs böcker”, skriver hon och konstaterar att det även stämmer för trilogins tredje roman. I likhet med exempelvis Kanerva och Rosenback, uppmärksammar Lassén-Seger Maresis fördomar gentemot män. ”Maresi som levt i fred och sämja bland kvinnor tampas utanför klostermurarna med sin rädsla för okända män”, konstaterar hon och följer sitt påstående med att introducera romanens våldsamma män.²⁴⁸ Medan Jais pappa tillsammans med sitt våldsamma följe i *Maresi* och Iskan i *Naondel* fick förkroppsliga ondskan är det soldaterna som får den rollen i *Breven från Maresi*. ”I Rovas byar härjar, lemlästar och våldtar ockupationsmaktens soldater”, konstaterar Lassén-Seger och jämför dem med ”Tengils soldater, ondskan personifierad.”²⁴⁹

I sin recension väljer Lassén-Seger att uppmärksamma romanens feministiska tematik och visar sin kunnighet inom feministisk teori genom att inkludera feministiska begrepp och referenser till feministisk fantasy-tradition. Lassén-Seger kontrasterar i sin sammanfattning av trilogins sista del det utopiska och matriarkala mot det patriarkala våldet och förtrycket:

Turtschaninoffs utopiska vision av det goda samhället är ett naturnära matriarkat i djärv kontrast till maktmännens våld och förtryck. Ett betvingande rop på fred, gemenskap och medmänsklighet ljuder romanen igenom.²⁵⁰

Här åsyftas indirekt den omstörtande potential som finns hos feministisk fantasyföreläsning eftersom den ger möjlighet att utforska kvinnoförtryck samt föreställa sig sätt att undfly patriarkalt förtryck.²⁵¹ Medan Ursystrarnas grundande av ett separatistiskt kloster är en vision

---

²⁴⁶ Östman 2018.

²⁴⁷ Lassén-Seger 2018, s. 21.

²⁴⁸ Lassén-Seger 2018.

²⁴⁹ Lassén-Seger 2018.

²⁵⁰ Lassén-Seger 2018.

²⁵¹ Jfr. Cranny-Francis 1991, s. 57 och Lehtonen 2013, s. 9.

som så gott som alla recensenter kommenterat, kommenteras den feministiska fantasy litteraturens utopiska potential enbart av ett fåtal recensenter. Finnberg, Österlund, Snickars och Rosenback uppmärksammar i sina recensioner av *Maresi* dess utopiska drag.²⁵² Av dem använder endast Snickars uttryckligen utopibegreppet, men ingen av dem använder det i samma syfte som Lassén-Seger – som i sin recension anknyter trilogin till feministisk fantasy litteratur genom att poängtera det utopiska med Turtschaninoffs matriarkala vision.²⁵³ I större utsträckning än de flesta av trilogins recensenter kan jag därmed konstatera att Lassén-Seger betonar romanens – och trilogins – feministiska tematik.

Sammanfattningsvis uppmärksammar alla recensenter våldet i *Krönikor från Röda klostret*-trilogin. De flesta recensenter inkluderar direkta hänvisningar till våldsskildringarna i romanerna, som tar sig uttryck i bland annat sexualiserat våld, kvinnoförtryck, patriarkala maktstrukturer och maktmissbruk. Några få använder sig av indirekta hänvisningar till våldet genom att alludera till hot, fara och sorg. Ingångarna till att diskutera våldet är dock varierande. Flera av recensenterna kommenterar våldet genom karaktärer som Jais våldsamma far, den ondskefulla Iskan eller de grymma soldaterna i Rovas. Men våldet kommenteras också som sett genom Maresis ögon. Vissa recensenter legitimerar våldets funktion i trilogin utifrån de patriarkala maktstrukturer som förekommer i romanerna. De flesta av recensenterna konstaterar att faktorerna kön, sexualitet och makt samverkar i det patriarkala våldet, vilket syns då recensenterna diskuterar våldet i recensionerna i samband med könsroller och patriarkala maktstrukturer. Flera av recensenterna positionerar trilogin i en feministisk kontext och använder sig av feministiska begrepp såsom mäns våld mot kvinnor, kvinnoförtryck, patriarkat, sexuellt våld och våldtäkt för att närmare beskriva våldsskildringarna. I recensionerna av *Maresi* diskuteras främst hedersvåldet och det våld Jais far orsakar, medan våldet i *Naondel* ger upphov till större debatt. De flesta av recensenterna anser att våldet är berättigat eftersom Turtschaninoff inte frossar i våldet för att underhålla utan för att realistiskt gestalta de förtryckta kvinnornas verklighet, samt för att väcka läsarnas ilska och avsky. Andra recensenter är mera tveksamma med tanke på de tilltänkta unga läsarna. De upplever att våldsskildringarna i *Naondel* är för grymma för en ungdomsroman. I recensionerna av

---

²⁵² Finnberg 2014, Österlund 2014, Snickars 2014, Rosenback 2014.

²⁵³ I sin forskningsartikel påpekar även Österlund att Turtschaninoffs trilogi har ”har rötter i feministisk romankonst där en lång rad föregångare gestaltat systerskap och kvinnokollektiv”, exempelvis Agnes von Krusenstiernas ”omstridda matriarkala utopi i sviten om Fröknarna von Phalen (1930–1935)”. Österlund 2017, s. 58.

Breven från Maresi reflekterar flera recensenter över hela trilogin och hur mansbilden, och i förlängning romanens feministiska tematik, utvecklats.

8. Avslutande diskussion

Med denna avhandling har jag velat bidra till en bredare och mer nyanserad förståelse av Maria Turtschaninoffs *Krönikor från Röda klostret*-trilogi som feministisk fantasylitteratur genom att undersöka hur den mottagits av recensenter i Finland. Syftet har varit att ta reda på om litteraturkritiken uppmärksammar den feministiska tematik som genomsyrar trilogin, och om den gör det – hur? Att undersöka mottagandet av trilogin i Finland motiverades av kulturjournalisten Heidi Hakalas artikel om Turtschaninoffs image som finländsk feministisk fantasyförfattare utomlands. Artikeln väckte hos mig frågan om det verkligen kunde vara så att den feminism som genomsyrar Turtschaninoffs samtliga ungdomsböcker helt gått den finländska kritikerkåren förbi?

För att svara på dessa frågor gick jag in för att genomföra en litteraturkritikstudie av de recensioner trilogin fått i inhemsk dagspress och på kulturjournalistiska webbplatser. Med hjälp av digitala metoder har jag samlat och utvärderat 29 längre recensioner publicerade i finlandssvenska såväl som finskspråkiga medier. I likhet med den litteraturkritikforskning jag presenterat i avhandlingen har jag analyserat recensionerna med hjälp av en mängd teoretiska begrepp för att synliggöra likheter och olikheter mellan recensionerna och få en överblick av mitt recensionsmaterial. I min analys av kritikernas diskussion av trilogins feministiska tematik har jag undersökt om recensenterna uttryckligen använt sig av feministiska begrepp eller om de på något annat sätt placerat verken i en feministisk kontext – exempelvis genom att kommentera trilogins särdrag som feministisk fantasy. De tre centrala feministiska begrepp jag valt att fokusera på i min analys är *könskodad plats*, *systerskap* och *patriarkalt våld*. I avhandlingens teoretiska kapitel har jag redogjort närmare för dessa begrepp och hur de hör hemma i en feministisk kontext. Jag har också förklarat och problematiserat övergripande feministiska begrepp som är relevanta i sammanhanget såsom *patriarkat* och *matriarkat* samt mer specifika underordnade begrepp som *separatism*, *särartsfeminism*, *könsessentialism*, *mäns våld mot kvinnor* och *sexualiserat våld*. På så vis har jag strävat till att förtydliga den feministiska teori som underbygger mina analyser av litteraturkritiken.

Utgående från Friberg et al., Österlund och Humms teorier om könskodad plats, särartsfeminism, separatism och matriarkat diskuterar jag hur recensenterna presenterar Röda klostret och om de förbinder platsen med trilogins feministiska tematik. Min analys av hur

litteraturkritiken belyser det könskodade klostret beläget på Menos visar att alla recensenter av *Maresi* diskuterar Röda klostret som en könskodad plats. Infallsvinklarna är dock varierande. Några recensenter fokuserar på den matriarkala religion som utövas på klosterön som en form av feministisk kult och tar samtidigt fasta på de könskodade platsnamnen, Menos och Röda klostret, som anknyter till menstruation. Andra recensenter reflekterar över ursprunget till Turtschaninoffs idé om ett könskodat kvinnligt kloster, utifrån den verkliga klosterhalvön Athos i Grekland där kvinnor inte är välkomna. De kommenterar därmed Turtschaninoffs medvetna val att skapa en kvinnlig motpol till det verkliga klostret i sitt fiktiva verk. Den feministiska tematiken kommenteras av de flesta recensenter i recensionerna av *Maresi* och av alla recensenter i recensionerna av *Naondel* genom att diskutera könsexkludering i anknytning till klostret. Recensenterna framhäver Röda klostret som en trygg plats för flickor och kvinnor och könskodar därmed klostrets trygghet.

Könsseparatismen på Menos diskuteras av majoriteten av recensenterna, även om endast tre recensenter diskuterar den med hjälp av feministiska teoretiska begrepp. Separatismen nämns uttryckligen av Mia Österlund i hennes recension av *Maresi*, vilket har sin förklaring i Österlunds dubbla roll som recensent och feministiskt orienterad litteraturforskare. Fredrik Soncks recension av *Naondel* är i sin tur unik då den uttryckligen uppmärksammar och problematiserar komplexa feministiska begrepp som särartsfeminism. Även Janina Öbergs recension av *Naondel* skiljer sig från mängden då den, i likhet med Soncks, diskuterar den feministiska tematiken mer ingående. Medan Sonck ifrågasätter Turtschaninoffs daterade särartsfeminism i *Naondel*, försvarar Öberg Turtschaninoffs skildring genom att påpeka att Turtschaninoff undviker könsessentialism då kvinnlighet i romanen också framställs som en identifikationsfråga. Därmed kan jag konstatera att de kritiker som diskuterat trilogins könskodade plats utan tvivel har noterat den feminism som genomsyrar Turtschaninoffs verk.

Att uttala sig om trilogins feministiska tematik utgör i själva verket normen i samtliga recensioner. Däremot är det ovanligare att recensenterna värderar, problematiserar eller ifrågasätter vilken typ av feminism trilogins olika delar uttrycker. Flera recensenter av trilogins sista del är ändå överens om att *Breven från Maresi* gestaltar en annan typ av feminism än de tidigare delarna. Dessa recensenter menar att den daterade särartsfeminism som skildras i de tidigare böckerna, ersatts av en mera samtida och nyanserad förståelse av feminism i den sista romanen. Kabrell hävdar därtill att feminismen i den sista romanen är mer aktuell då den inkluderar ekologiska frågeställningar.

I avhandlingens första analyskapitel visar jag hur flera litteraturkritiker påpekar att trilogin hör till kategorin feministisk fantasy. De pekar särskilt på släktskapet mellan Turtschaninoffs trilogi och Ursula Le Guins *Övärlden*-svit som har klassikerstatus inom feministisk fantasy. Vissa recensenter anser rentav att Turtschaninoffs feminism är övertydlig och därmed närmast omöjlig att förbigå. Medan Sonck kallar Turtschaninoffs ambition att skriva feministisk fantasy tydlig, konstaterar Wass att feminismen inte är subtil och Öberg påpekar att feminismen inte är ett dolt budskap. Catariina Salo anser i sin tur att det feministiska budskapet är klart från första sidan och Ruokomäki menar att det feministiska anslaget klingar genom hela *Maresi*. Några recensenter uppmärksammar trilogins feministiska tematik genom att diskutera utopisk fantasy, som är en litteraturkategori besläktad med feministisk fantasy. Snickars är en av få recensenter som uttryckligen använder sig av begreppet utopi för att beskriva klostermiljön i *Maresi*. Andra recensenter beskriver tillvaron på Menos med synonyma begrepp som idyll eller paradys. Exempelvis Finnberg konstaterar att ön Menos utgör ett idylliskt paradys för klostrets flickor och kvinnor medan Österlund lyfter fram de stilla stunderna i klostret som en central del av den fristad som Menos är. Rosenback framhäver i sin tur det fridfulla klostret som en plats för glädje och stillhet. Alla kontrasterar de den hotfulla, patriarkala omvärlden mot det fredligt idylliska och stillsamma paradysiska livet på klosterön. Genom att påpeka att tryggheten i klostret utgör en djärv kontrast till den våldsamma omvärlden uppmärksammar de indirekt hur det finns en koppling mellan trilogins feministiska utopi och feministisk fantasy inom vilken det är möjligt att föreställa sig andra sätt att leva och omstörta den patriarkala samhällsordningen.

Systerskapet uppmärksammas inte lika tydligt i litteraturkritiken som den könskodade platsen och det patriarkala våldet. Utgående från Gunnarson Paynes teorier om systerskap, tomma signifikanter och systerskapande akter analyserar jag om och hur recensenter framhåller klostrets systerskap i sina recensioner. Endast tre recensenter fördjupar diskussionen om systerskap genom att uttryckligen använda systerskapsbegreppet samt tillämpa feministisk teori. Sonck belyser solidariteten mellan kvinnorna i Iskans harem, medan Öberg betonar hur de sinsemellan mycket olika Ursystrarna i det solidariska systerskapet hittar en gemensam tillflykt bort från det patriarkala våldet. Emtö väljer i sin tur att fokusera på de systerskapsband som kvinnorna knyter och hur deras samarbete blir fröet till det framtida feministiska kollektivet på Menos. Alla tre recensenter synliggör hur öns kvinnor genom samarbete och solidaritet växer sig starka och Emtö och Öberg kallar systerskapet för ett hoppfullt ljus i ett dystert mörker. Sonck, Öberg och Emtö kommenterar systerskapet i sina

recensioner av *Naondel*, men systerskapet uppmärksammas även i recensioner av de andra delarna i trilogin exempelvis genom att recensenterna diskuterar kvinnogemenskapen och kvinnokollektivet i klostret, eller genom att betona vänskapen och de starka banden mellan klostrets kvinnor. Bland annat Österlund och Rosenback belyser kvinnogemenskapen i *Maresi* och den trygghet som klostergemenskapen innebär. Snickars kommenterar i sin tur kvinnokollektivets systerskap i sina båda recensioner av *Maresi* och *Naondel*. Slutligen kommenterar Rosenback och Östman systerskapet i *Breven från Maresi*, främst i form av de vänner Maresi har kvar i klostret och som hon korresponderar med. Klostrets inkluderande systerskap kontrasteras, bland annat av Lassén-Seger och Fokin, mot Maresis exkludering i hembyn.

Det patriarkala våldet kommenteras av alla recensenter och flera av dem använder sig av feministiska begrepp för att analysera och diskutera patriarkalt våld. Österlund och Rosenback diskuterar i sina recensioner hedersvåld och kvinnoförtryck, medan Snickars, Sonck och Sundström uppmärksammar sexualiserat våld och våldtäkter. Emtö och Finnberg framhåller de patriarkala maktstrukturer i romanerna som möjliggör våldet, medan Sonck, Jerrman och Miettinen diskuterar det patriarkala våldet genom att fokusera på och beskriva Iskan. I recensionerna av *Maresi* uppmärksammar recensenterna uttryckligen hedersvåld, övervåld, mäns våld mot kvinnor och kvinnoförtryck. I den våldsdiskussion som förs i recensionerna av *Naondel* är det sexuellt våld, våldtäkt och maktmissbruk som avhandlas. Medan Emtö och Finnberg problematiserar det grymma våldet och ifrågasätter om boken är lämplig som ungdomsroman, väljer de flesta att försvara våldet i *Naondel* som befogat för att det väcker läsarnas ilska och inte exploateras i underhållningssyfte. I recensionerna av *Breven från Maresi* fokuserar recensenterna på maktmissbruk och våldtäkt som delar av det patriarkala våldet. Våldet diskuteras i relation till de tidigare romanerna och flera recensenter noterar att mansbilden i trilogins avslutande del nyanseras när Maresi möter godhjärtade män i sin hemby och förälskar sig. Genomgående diskuteras förtryck, patriarkatet och mäns våld mot kvinnor av trilogins recensenter med fokus inriktat på de ondskefulla och våldsamma män som skildras samt de kvinnor som gör motstånd.

Utgående från mina analyser av litteraturkritiken kan jag följaktligen konstatera att de allra flesta recensenter verkligen har uppmärksammat den feministiska tematiken i Turtschaninoffs *Krönikor från Röda klostret*-trilogi. Därtill har de gjort det utgående från en rad komplexa feministiska teoretiska begrepp och på ett sätt som inbegriper ett problematiserande av den feminism som skildras. Jag kan också konstatera att den könskodade platsen och det

patriarkala våldet övervägande diskuteras utgående från feministisk teori och feministiska begrepp. Systerskapet kommenteras däremot inte i lika hög grad, vilket är något förvånande med tanke på vilken central roll den kvinnliga gemenskapen spelar i trilogin.

Min analys visar också att vissa recensenter uttryckligen konstaterar att trilogin är feministisk och att trilogin är stadigt förankrad inom en tradition av feministisk fantasy, medan andra recensenter diskuterar samma frågor mera mellan raderna utan att uttryckligen använda sig av ordet feminism eller hänvisa till feministiska begrepp. Alla recensenter kommenterar alltså den feministiska värdegrunden, men alla framhäver inte explicit den feministiska tematiken och synliggör den för sina läsare. Varför är det så? Orsakerna kan vara många. Det kan bero på att recensenten själv inte har den kunskap om feministisk teori och feministiska begrepp som skulle behövas för en dylik diskussion. Det kan också bero på att recensionen har ett begränsat format och att recensenten därför varit tvungen att välja vad som ska uppmärksammas inom den begränsade teckenmängd hen har till sitt förfogande. En annan möjlighet är att recensenternas behov av att profilera sin recension gentemot andras har påverkat vilka frågor de väljer att behandla i sin recension. Inflytandet från tidigare recensioner kan anses vara särskilt starkt eftersom trilogin är ett sammanhängande verk med liknande innehåll som kritikerna ändå förväntas kommentera på olika sätt i förhållande till trilogins olika delar.

Det kan också vara så att recensenten är tveksam till att klistra en feminismetikett på trilogin eftersom böckerna utkommit på ett förhållandevis litet, finlandssvenskt förlag och det finns en rädsla för att feminismetiketten kunde exkludera möjliga bokköpare och läsare.

Turtschaninoff har själv konstaterat att hon förhåller sig ambivalent till att hennes verk kallas för feministiska ungdomsböcker trots att det inte går att förneka att de är feministiska. Hennes argument att hon inte gillar etiketter eftersom de lätt blir exkluderande kan alltså ha påverkat recensenterna som i samma anda inte vill förminska trilogin genom att ge den en feministisk etikett.²⁵⁴ Att en författares uttalanden kan påverka mottagandet av en roman har Tidigs visat.²⁵⁵ Med tanke på det förhållandevis lilla finlandssvenska litterära fältet, samt att Maria Turtschaninoff uttryckt sin skepsis gentemot att etiketteras som feministisk fantasyförfattare i

---

²⁵⁴ Michaela Rosenback, "Författaren Maria Turtschaninoff: Står det feministisk fantasy på mina böcker kanske de som borde läsa dem inte gör det", *Svenska YLE*, 23.11.2019, <https://svenska.yle.fi/a/7-1427991> (hämtad 31.01.2023).

²⁵⁵ Tidigs 2022, s. 181.

många intervjuer och artiklar, är det sannolikt att recensenterna känt till hennes åsikter och velat respektera dem.

Avslutningsvis vill jag återkoppla till den artikel av Hakala som väckte mitt intresse för att utforska om – och i så fall, hur – litteraturkritiken uppmärksammat den feministiska tematiken i Turtschaninoffs trilogi. Som min analys visat, är Hakalas påstående om att *Maresi* inte alls kategoriserats som feministisk fantasy i Finland inte alls befogat. Recensionerna innehåller, som jag påvisat, både direkta och indirekta hänvisningar till trilogins feministiska tematik. Hakala är därtill en erfaren kulturjournalist, vilket gör hennes påstående desto mer förbluffande. Visserligen skrev hon artikeln i samband med *Naondels* publicering och påståendet gäller därför enbart mottagandet av *Maresi*, men även i det hänseendet har jag inte kunnat hitta några som helst belegg för att påståendet stämmer. Vad kan då ligga bakom detta radikala påstående? En orsak kan förstås vara att journalisten inte gjort efterforskningar innan hon skrev artikeln och i stället utgått från egna eller andras förutfattade meningar och spekulationer. Lägg därtill den press som journalister numera upplever att spetsa till sina påståenden för att uppmärksammas i nyhetsflödet där konkurrensen om läsare är stenhård. På ett mer övergripande plan kan det också handla om en ogrundad förförståelse om Finland som ett så pass jämställt land att det helt enkelt inte varit av intresse att diskutera trilogins feministiska tematik. Hakala har med andra ord tagit för givet att feminismen inte uppmärksammas i mottagandet av *Maresi*. Men som jag visat är det tvärtom i högsta grad iögonfallande hur ofta och mångsidigt recensenter kommenterat den feministiska värdegrunden från och med recensionerna av *Maresi* fram till mottagandet av *Breven från Maresi*. Därtill kan tilläggas att en jämförelse mellan den ”lilla” finländska bokmarknad inom vilken trilogin utkommit på svenska och finska knappast kan jämföras med den enorma engelskspråkiga bokmarknad inom vilken trilogin översatt till engelska nischats som ”finländsk feministisk fantasy”.

Att undersöka mottagandet av *Krönikor från Röda klostret*-trilogin har varit givande på många sätt. Många av de frågor som väckts under arbetets gång har dock inte varit möjliga att besvara inom ramen för denna avhandling. Jag avslutar därför med att reflektera över framtida forskningsmöjligheter utgående från den diskussion jag fört och de resultat jag redovisat i denna avhandling.

Turtschaninoffs författarskap är fortfarande i dagsläget tämligen litteraturvetenskapligt utforskat och det finns flera spännande ingångar till författarskapet att upptäcka. Jag har i denna avhandling visat hur faktorer som trilogins genre, dess tilltänkta målgrupp och faktumet

att Turtschaninoff är en finlandssvensk författare satt avtryck på mottagandet av trilogin. Dessa frågor kunde undersökas bredare och mer ingående, särskilt med tanke på att litteraturkritikforskningen vad gäller barn- och ungdomslitteratur fortfarande är ett underbeforskat område. Eftersom *Krönikor från Röda klostret*-trilogin har sålts till flera länder och översatts till flera språk kunde en utökad studie av mottagandet i andra länder öppna upp för jämförelser mellan olika länder, regioner eller språkgrupper. Med tanke på att jag redan noterat hur Turtschaninoffs första roman för vuxna, *Arvejord*, uppmärksammats i högre grad än hennes barn- och ungdomslitterära verk, vore det av intresse att undersöka hur mottagandet av hennes barn- och ungdomsböcker skiljer sig från mottagandet av hennes första vuxenbok *Arvejord*. Som denna litteraturkritiska studie av Turtschaninoffs trilogi visat kan en analys av ett litterärt verks mottagande ge värdefulla insikter i hur verket uppfattats och bedömts av sin samtid. Min förhoppning är därför att denna studie ska kunna utgöra en plattform för vidare diskussion kring Turtschaninoffs mångfacetterade författarskap.

Litteraturförteckning

Primärmaterial

Dönsberg, Anna, ”Maria Turtschaninoffs Breven från Maresi infriar förväntningarna med råge”, *Svenska YLE*, 31.08.2018, <https://svenska.yle.fi/a/7-1326845> (hämtad 21.12.2022).

Emtö, Jenna, ”Goda krafter möter onda”, *Östnyland*, 27.09.2016, <https://www.ostnyland.fi/artikel/319206f1-80ab-4ddc-9b81-dba4b882e26a> (hämtad 16.02.2023).

Finnberg, Rebecca, ”Menos magiska krönor”, *Västra Nyland*, 16.09.2014, <http://gamla.vastranyland.fi/kultur/recension/2014-09-16/656786/menos-magiska-kronikor> (hämtad 22.11.2022).

Finnberg, Rebecca, ”Ursystrarna berättar sin historia”, *Västra Nyland*, 17.09.2016, <https://www.vastranyland.fi/artikel/fb987786-da3a-4673-8bdd-c5c45954b085> (hämtad 22.11.2022).

Fokin, Rebecka, ”Suverän final på fantasytrilogi”, *Västra Nyland*, 31.08.2018, <https://www.vastranyland.fi/artikel/a128f151-cfa3-47b8-94da-0f409f1ef57d> (hämtad 22.11.2022).

Jerrman, Toni, ”Turtschaninoffin uutuuskirjalle voi povata menestystä – ’Voimaannuttava lukukokemus’”, *Helsingin Sanomat*, 16.10.2016, <https://www.hs.fi/kulttuuri/kirja-arvostelu/art-2000002925659.html> (hämtad 17.02.2023).

Kabrell, Kaneli, ”Turtschaninoffs tidlösa uppväxthistoria berör samtiden”, *Ny Tid*, 01.11.2018, <https://www.nytid.fi/2018/11/turtschaninoffs-tidlosa-uppvaxthistoria-beror-samtiden/> (hämtad 02.01.2022).

Kanerva, Arla, ”Parasta fantasiakirjallisuutta juuri nyt”, *Helsingin Sanomat*, 22.12.2018, s. 48.

Lassén-Seger, Maria, ”Brevroman med nerv och närvaro”, *Hufvudstadsbladet*, 30.08.2018, s. 21.

Leppälahti, Merja, ”Vahvaa fantasiaa”, *Onnimanni*, 2018: 4, <https://lastenkirjainstituutti.fi/arvostelut/vahvaa-fantasiaa> (hämtad 03.01.2023).

Miettinen, Helena, ”Maria Turtschaninoff: Maresi. Punaisen luostarin kronikoita”, *Savon Sanomat*, 9.11.2014, <https://www.savonsanomat.fi/paikalliset/3231800> (hämtad 02.01.2023).

Miettinen, Helena, ”Voimalla seitsemän naisen”, *Keskisuomalainen*, 25.02.2017, s. 33.

Rosenback, Lisbeth, ”Fantasy med könskamp och kvinnostyrka”, *Vasabladet*, 16.09.2014, s. 20.

Rosenback, Lisbeth, ”Stark avslutning på fantasytrilogi”, *Vasabladet*, 02.02.2018, s. 19.

Ruokomäki, Hanna, ”Omaehtoista tyttöfantasiaa”, *Onnimanni*, 2014: 4, s. 43.

Salo, Catariina, ”Maresis värld hänför”, *Svenska YLE*, 15.09.2014, <https://svenska.yle.fi/a/7-831509> (hämtad 02.01.2023).

Snickars, Ann-Christine, ”En berättelse byggd av livslust och sorg”, *Åbo Underrättelser*, 18.09.2014, s. 5.

Snickars, Ann-Christine, ”Kraften mot makten”, *Åbo Underrättelser*, 16.11.2016, s. 10.

Snickars, Ann-Christine, ”Turtschaninoff blåser liv i varje vrå av fantasygenren”, *Åbo Underrättelser*, 14.09.2018, <https://abounderrattelser.fi/boken-turtschaninoff-blasar-liv-i-varje-vra-av-fantasygenren/> (hämtad 02.01.2023).

Sonck, Fredrik, ”Särartsfeminism i fantastisk förpackning”, *Hufvudstadsbladet*, 17.09.2016, s. 35.

Sundström, Charlotte, ”En urmörk kraftkälla”, *Svenska YLE*, 17.09.2016, <https://svenska.yle.fi/a/7-1113049> (hämtad 22.12.2022).

Torvalds, Sofia, ”När det handlar om liv och död”, *Kyrkpressen*, 25.09.2014, s. 12–13.

Torvalds, Sofia, ”Mörkt, plågsamt, sublimt”, *Kyrkpressen*, 17.10.2016, <https://www.kyrkpressen.fi/nyheter/56311-M-rkt-pl-gsamt-sublimt.html> (hämtad 02.01.2022).

Torvalds, Sofia, ”Om att återvända hem”, *Kyrkpressen*, 12.12.2018, s. 10.

Viertola, Mari, ”Punainen luostari, tyttöjen turvapaikka”, *Turun Sanomat*, 12.12.2014, <https://www.ts.fi/kulttuuri/711311> (hämtad 02.01.2023).

Wass, Janne, ”Stark feministisk ungdomsfantasy”, *Ny Tid*, 07.11.2014, s. 18–19.

Öberg, Janina, "Fantastiskt systerskap över åldersgränser", *Ny Tid*, 14.10.2016, <https://www.nytid.fi/2016/10/fantastiskt-systerskap-over-aldersgranser/> (hämtad 26.09.2022).

Österlund, Mia, "Ett könskrig i kammarformat", *Hufvudstadsbladet*, 15.09.2014, s. 16.

Östman, Sara, "En bladvändare av sin tid", *Österbottens tidning*, 30.08.2018, s. 19.

Sekundärmaterial

Arping, Åsa, "*Hvad gør væl namnet?*": anonymitet och varumärkesbyggande i svensk litteraturkritik 1820–1850, Göteborg: Makadam 2013.

Campbell, Lori M., *A Quest of Her Own: Essays on the Female Hero in Modern Fantasy*, North Carolina: McFarland 2014.

Cranny-Francis, Anne, "The Education of Desire: Utopian Fiction and Feminist Fantasy", *The Victorian Fantasists: Essays on Culture, Society and Belief in the Mythopoeic Fiction of the Victorian Age*, Kath Filmer (red.), London: Macmillan 1991, s. 45-59.

Dahlström, Sebastian, "Karisbon Maria Turtschaninoffs 'Naondel' nominerad för stort litteraturpris", *Svenska YLE*, 20.11.2018, <https://svenska.yle.fi/a/7-1346250> (hämtad 13.01.2023).

Diner, Helen, *Mothers and Amazons: The First Feminine History of Culture* [1932], New York: Anchor Press 1973.

Friberg, Tora; Listerborn, Carina; Andersson, Birgitta & Scholten, Christina (red.), *Speglingar av rum: om könskodade platser och sammanhang*, Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag 2005.

Förlaget, "Maria Turtschaninoff nominerad till Topeliuspris", <https://forlaget.com/maria-turtschaninoff-nominerad-till-topeliuspris/> (hämtad 23.2.2023).

Förlaget, "Maria Turtschaninoff har skrivit årets bästa fantasyroman", <https://www.forlaget.com/maria-turtschaninoff-har-skrivit-arets-basta-finlandska-fantasyroman/> (hämtad 23.2.2023).

Förlaget, "Arvejord vinner Svenska Yles litteraturpris 2022", <https://www.forlaget.com/arvejord-vinner-svenska-yles-litteraturpris-2022/> (hämtad 23.2.2023).

Gunnarsson Payne, Jenny, *Systemskapets logiker: En etnologisk studie av feministiska fanzines* [diss.], Umeå: Umeå Universitet 2006, <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:144746/FULLTEXT01.pdf>.

Hakala, Heidi, "Finlandssvensk fantasy erövrar England", *Åbo Underrättelser*, 30.09.2016, s. 19.

Heikkilä-Halttunen, Päivi, "Hei haloo, lastenkirjalla on uutisarvoa – mutta perinteinen kritiikki on silti tärkeää", *Kritikernytt*, 23.9.2020, <https://www.kritiikinuutiset.fi/2020/09/23/hei-haloo-lastenkirjalla-uutisarvoa-mutta-perinteinen-kritiikki-silti-tarkeaa/#> (hämtad 13.1.2023).

Holmström, Roger, *Karakteristik och värdering: studier i finlandssvensk litteraturkritik 1916–1929* [diss.], Åbo: Åbo Akademis förlag 1988.

Humm, Maggie, *The Dictionary of Feminist Theory*, Edinburgh University Press, 2003. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.vasa.abo.fi/lib/abo-ebooks/detail.action?docID=6994695>.

Ingström, Pia, "Det börjar ofta med en bild", *Hufvudstadsbladet*, 21.11.2014.

Jackson, Rosemary, *Fantasy: the literature of subversion* [1981], London: Routledge 2003. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.vasa.abo.fi/lib/abo-ebooks/detail.action?docID=1460970>.

Jeffner, Stina, *Liksom våldtäkt... typ: Om betydelsen av kön och heterosexualitet för ungdomars förståelse av våldtäkt*, Stockholm: Utbildningsförlaget Brevskolan 1998.

Jonasson, Pär, "Berättelsen i centrum för Turtschaninoff", *Österbottens tidning*, 15.11.2018, s. 13.

Landgren, Bengt, *Sten Selander: lyrik och litteraturkritik 1916–1957*, Hedemora: Gidlunds förlag 2009.

Lassén-Seger, Maria, "Befria barnlitteraturen ur databasskuggan! Den digitala arkivforskningens möjligheter", *Finsk tidskrift* 3–4/2023, s. 71–84.

Lassén-Seger, Maria, "Emancipatory narratives: Girlhood in Contemporary Finno-Swedish Fantasy", *Till en evakuerad igelkott: Festskrift till Maria Nikolajeva*, Stockholm: Makadam Förlag 2012, s. 73–84.

Lehtonen, Sanna, *Girls Transforming: Invisibility and Age-Shifting in Children's Fantasy Fiction Since the 1970s*, Jefferson: MacFarland 2013.

Lindqvist, Marit, *Konstkritik för samtid och framtid i Svenskfinland: En utredning av projektet Kritikbyrån 2020–2022*, Kritikbyrån 2022,
<https://frilanskritiker.com/2022/09/27/undersokning-om-kritikbyran-lyfter-fram-att-projektet-behovs-ocksa-i-framtiden/> (hämtad 5.1.2023).

Lundgren, Eva, *Våldets normaliseringsprocess*, Stockholm: ROKS 2004.

McCormick, Lizzie Harris; Mitchell, Jennifer; Soares, Rebecca, *The Female Fantastic: Gendering the Supernatural in the 1890s and 1920s*, New York: Routledge 2018. DOI:
<https://doi-org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.4324/9781351107792>.

Naisten Linja Suomessa ry, ”Naisten puolella: Väkiälyä vastaan”,
<https://naistenlinja.fi/vakivallan-syklisyys-ja-muodot/> (hämtad 03.03.2023).

Nationalencyklopedin, hedersrelaterade brott,
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/hedersrelaterade-brott> (hämtad 21.03.2023).

Nationalencyklopedin, kritik, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/kritik> (hämtad 26.1.2023).

Nationalencyklopedin, matriarkat,
<http://www.ne.se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/encyklopedi/lang/matriarkat> (hämtad 30.10.2023).

Nationalencyklopedin, patriarkat, <https://www-ne-se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/patriarkat> (hämtad 30.10.2023).

Nationalencyklopedin, sexualiserat våld, <https://www-ne-se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/sexualiserat-v%C3%A5ld> (hämtad 17.01.2024).

Nationalencyklopedin, systemskap,
<http://www.ne.se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/ordbok/svensk/systemskap> (hämtad 26.1.2024).

Nordiskt samarbete, ”Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris”,
<https://www.norden.org/sv/bulitpris> (hämtad 23.2.2023).

Riitamaa, Tomi, *Isolerat och övergivet nationsfragment, hänsynslöst ihjältiget?: Studier i den fnlandssvenska litteraturens position och predikament i Sverige* [diss.], Helsingfors: Helsingfors universitet 2021, <http://hdl.handle.net/10138/334552>.

Rosenback, Michaela, ”Författaren Maria Turtschaninoff: Står det feministisk fantasy på mina böcker kanske de som borde läsa dem inte gör det”, *Svenska YLE*, 23.11.2019,
<https://svenska.yle.fi/a/7-1427991> (hämtad 13.1.2023).

Rydén, Per, *En kritikers väg: studier i Oscar Levertins litteraturkritik 1883–1896*, Malmö: Gleerups 1974.

Rydén, Per, *En kritikers värderingar: studier i Oscar Levertins litteraturkritik 1897–1906*, Malmö: Gleerups 1977.

Samuelsson, Lina, *Kritikens ordning: Svenska bokrecensioner 1906, 1956, 2006* [diss.], Karlstad: Bild, text & form 2013, <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kau:diva-27225>.

Sandström, Tuukka, ”Lastenkirjallisuus ja kuihtuva kritiikki”, *Avain*, 10.11.2022,
<https://www.sttinfo.fi/tiedote/tuukka-sandstrom-lastenkirjallisuus-ja-kuihtuva-kritiikki?publisherId=64608824&releaseId=69956939> (hämtad 13.1.2023).

Stableford, Brian, *The A to Z of Fantasy Literature* [2005], Scarecrow Press 2009. ProQuest Ebook Central, <http://ebookcentral.proquest.com/lib/abo-ebooks/detail.action?docID=467438>.

Svedjedal, Johan, ”Kritiska tankar: Om litteraturkritiken”, *Litteraturens offentligheter*, Torbjörn Forslid & Anders Ohlsson (red.), Lund: Studentlitteratur, 2009, s. 157–176.

Tidigs, Julia, ”Litteraturens språkvariation, kritiken och det finlandssvenska rummets gränser: Kim Weckströms *Sista sommaren*, Kjell Westös *Drakarna över Helsingfors* och debatten om Finlandiapriset 1996”, *Språkmöten i skönlitteratur: Perspektiv på litterär flerspråkighet* vol. 6, Siv Björklund och Harry Lönnroth (red.), Vasa: Vakki Publications 2016, s. 55–72,
<http://hdl.handle.net/10138/308662>.

Tidigs, Julia, ”Litterär flerspråkighet i litteraturkritiken: Mottagandet av Marjaneh Bakhtiaris *Kan du säga schibbolet?* och Adrian Pereras *Mamma*”, *Tanke/världar: Studier i nordisk litteratur*, Hilda Forss, Hanna Lahdenperä och Julia Tidigs (red.), Helsingfors: Helsingfors universitet 2022, s. 166–186, <http://hdl.handle.net/10138/347518>.

Turtschaninoff, Maria, *Anaché*, Helsingfors: Schildts & Söderströms 2012.

Turtschaninoff, Maria, *Maresi* [2014], Helsingfors: Schildts & Söderströms 2016.

Turtschaninoff, Maria, *Naondel*, Helsingfors: Förlaget 2016.

Turtschaninoff, Maria, *Breven från Maresi*, Helsingfors: Förlaget 2018.

Vi bryter tystnaden: Om våldet och eftervåldet som drabbar kvinnor och barn, ”Om våld i nära relationer”, <https://vibrytertystnaden.com/om-vald-i-nara-relation/> (hämtad 03.03.2023).

Wass, Janne, ”Turtschaninoff vill nyansera fantasyns kvinnobild”, *Ny Tid*, 14.10.2016 <https://www.nytid.fi/2016/10/turtschaninoff-vill-nyansera-fantasyns-kvinnobild/> (hämtad 23.2.2023).

Österlund, Mia, ”’A Work You Cannot Explain, Only Experience’: The Struggle with Readability in the Reception of Monika Fagerholm’s Novel *Lola uppochner*”, *Novel Districts: Critical Readings of Monika Fagerholm*, Kristina Malmio och Mia Österlund (red.), Helsingfors: Finnish Literature Society 2016, s. 134–154. DOI: <https://doi.org/10.21435/sflit.9>.

Österlund, Mia, ”’Långsamt knöt systerskapet oss samman’: Sexualiserat våld, separatism och särart i Maria Turtschaninoffs fantasyromaner *Maresi* och *Naondel*”, *Kirjallisuudentutkimuksen Aikakauslehti Avain*, Nr 3, 2017, s. 56–73. DOI: <https://doi.org/10.30665/av.66381>.